

– et aktuelt læremiddel
i tidsskriftform

NORSKnytt

ISSN 0801 5368

40
år

- Internett på eksamen
- Ungdomsbøkene 2014
- Et dukkehjem - lærertips
- Påstandsark
- Manus til Et dukkehjem
- Lærlingen og mesteren
- Refleksjonsoppgaver

- Et dukkehjem - temaene
- Tekstsamspill
- Diskusjonsforum
- Språklig stil
- Hollywood-modellen
- Personvern og opphavsrett
- Skriveoppgaver

REDAKTØR: ØYSTEIN JEITNE

Hva er Norsknytt?

Norsknytt er et læremiddel i tidsskrift-format, særlig myntet på norsklærere i ungdomsskolen. Et overordnet mål for tidsskriftet er å tilby lærere kopieringsoriginaler, praktiske undervisningstips og faglig oppdatering. Norsknytt ønsker å gi liv og variasjon til norskundervisningen.

Norsknytt ble startet opp av norsklæreren Jon Hildrum i Namsos i 1976. Nord-Trøndelag fylkeskommune finansierte i en lengre periode utgivelsen av Norsknytt, for å sikre at tidsskriftet ble tilgjengelig for alle ungdomsskolene i Nord-Trøndelag. Senere har tidsskriftet spredt seg til resten av landet.

Alle tekstene i Norsknytt er omfattet av opphavsrett, men lærere kan fritt kopiere alt stoff som er tilrettelagt for elever.

Siden oppstarten har Norsknytt hatt to redaktører. Norsklærer Jon Hildrum var redaktør fra 1976 til 2006. Norsk-lærer Øystein Jetne har vært redaktør siden 2007.

Vil du abonnere?

Et årsabonnement (fire numre per år) koster 590,- kroner. Bestillingen sendes:

Norsknytt
Postboks 303
7601 LEVANGER

eller:

post@norsknytt.no

Tidligere årganger

Abonnenter på Norsknytt har anledning til å bestille tidligere årganger til redusert pris. Porto og forsendelses-kostnader kommer i tillegg:

♦ Årgangene fra 1990 til 1992 koster 50,- kroner per årgang.

♦ Årgangene fra 1993 til 2006 koster 200,- kroner per årgang.

♦ Årgangene fra 2007 til 2013 koster 350,- kroner per årgang.

Innholdsfortegnelse for Norsknytt 3/4-2014

- 4 Hjelpemidler til eksamen
- 5 De beste ungdomsbøkene 2014
- 8 Et dukkehjem - undervisningstips
- 9 Vurderingsskjema for dramatisering
- 10 Et dukkehjem – relevante kompetansemål
- 12 Et dukkehjem – førlesingsaktiviteter
- 13 Et dukkehjem – etterlesingsaktiviteter
- 14 Et dukkehjem – sammendrag av akt 1, 2 og 3
- 17 Et dukkehjem – refleksjonsoppgaver
- 18 Et dukkehjem – rollekort/persongalleri
- 20 Et dukkehjem – bakgrunnsinformasjon – lærer-i-rolle
- 21 Et dukkehjem – påstander om viktige temaer
- 22 Et dukkehjem – Bearbeidet utgave med oppgaver
- 40 Et dukkehjem – alternativ slutt
- 41 Ord om gutter og jenter
- 42 Dukkehjem-quiz
- 46 Et dukkehjem – rekvisittene
- 47 Et dukkehjem – symbolbruken
- 48 Et dukkehjem – tekstsamspill
- 49 Et dukkehjem – skjema for karakterbeskrivelser
- 50 Et dukkehjem – Nora, Torvald, fru Linde, Krogstad og Rank
- 56 Et dukkehjem – diskusjonsforum v/muntlig eksamen
- 58 Et dukkehjem – mulige temaer
- 60 Et dukkehjem – rollefigurenes uttrykksmåter
- 61 Et dukkehjem – språklig stil
- 62 Et dukkehjem – Hollywood-modellen
- 63 Et dukkehjem – personvern og opphavsrett
- 64 Et dukkehjem – skriveoppgaver
- 69 Elevsvar på refleksjonsoppgave
- 70 Fasitsider

NORSKnytt

Bedre fullt og helt enn stykkevis og delt!

Dette nummeret av Norsknytt er i stor grad viet et av de mest berømte skuespillene i litteraturhistorien, nemlig «Et dukkehjem» av Henrik Ibsen. Læreplanen i norsk sier ikke lenger noe om at elevene skal lese Ibsen, men det står at elever skal arbeide med klassiske tekster i norsk litteratur. Veldig mange norsklærere setter fortsatt av godt med tid på tiende trinn til å arbeide med ett av Ibsens dramaer.

Ludvigsen-utvalget, som har fått i oppdrag å beskrive framtidens skole, har foreløpig konkludert med at det er for mye overflatelæring og for lite dybdelæring i dagens klasserom. Kanskje er det bedre å gjennomgå en tekst skikkelig enn å gjennomgå ti tekster med harelabb? Arbeider klassen godt og grundig med «Et dukkehjem», kan en rekke kompetansemål trekkes inn, og elevene kan arbeide med skuespillet på mange måter og med mange innfallsvinkler. I beste fall kan elevene bli mer og mer motiverte etter hvert som de forstår og oppdager nye sider ved skuespillet.

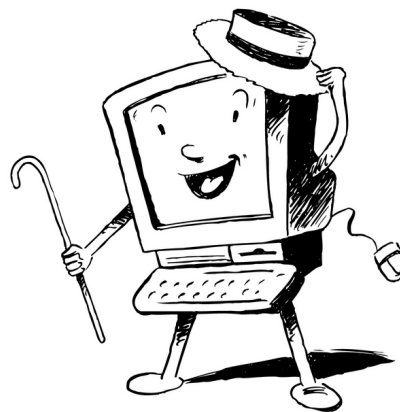
De siste årene er det blitt fokusert mye på de fagovergripende kompetansene i norskfaget, særlig på lesing og skriving. Disse kompetansene er det tatt mye hensyn til i utarbeidelsen av dette nummeret av Norsknytt. Vi har modernisert og forenklet manuskriptet til «Et dukkehjem», og vi har lagt inn mange småoppgaver til de ulike scenene. Dessuten har vi lagt opp til både førlesingsaktiviteter og mange former for etterarbeid. Vi har også prøvd å ivareta den ferdigheten som engelskmennene kaller «thinking skills. Mange av kopi-originalene i dette nummeret peker mot problemløsning i smågrupper, for eksempel ved at elevene skal reflektere over hvilke temabeskrivelser som kan passe med «Et dukkehjem».

I tillegg til de fagovergripende kompetansene rommer norskfaget det vi kan kalle fagspesifikke kompetanser: Det er først og fremst i norskfaget at elevene skal arbeide med norskfaglige forfatterskap, skuespill og dramatisering på norsk. Mange argumenter taler for at elevene bør få lov til å lage egne forestillinger i norskfaget, men tidspresset er stort i faget – og mange norsklærere føler nok på at det ikke er plass til slike prioriteringer hvis man samtidig skal sikre seg solid bredde i vurderingsgrunnlaget. Men finnes det egentlig noen motsetning? Tenker man kreativt og frigjør seg fra læreboka, er det utrolig hvor mange kompetansemål det er mulig å flette inn i et undervisningsløp.

Utarbeidelsen av dette Norsknytt-nummeret har foregått parallelt med det første nummeret av 2015-årgangen. Delvis av den grunn kommer dette 2014-nummeret lovlig sent ut. Vi håper leserne tilgir at utgivelsestakten ikke følger den mest logiske rytmen. Neste nummer er ikke langt unna!

Som før er vi interessert i alle former for innspill. Kontaktinformasjon finner du på motstående side.

Nå åpnes det for internettilgang på eksamensdagen

Utdanningsdirektoratet forbyr ikke lenger bruk av internett på eksamensdagene. Hvis skolens IKT-ansvarlige får det til, kan elevene få tilgang til enkelte nettsteder som ikke åpner for kommunikasjon elevene imellom. Elevene kan for eksempel bruke Nynorskordboka digitalt.

Regelverket rundt eksamen justeres fra år til år. Direktoratet ønsker å stenge av alle muligheter for juks, men det er samtidig et sterkt ønske at elevene skal kunne bruke gode hjelpemidler som hører naturlig hjemme i norskfaget.

Skolene bestemmer selv hvilke nettsteder elevene skal få tilgang til. Begrensningene er flere:

- Elevene kan ikke få tilgang til epostlesere eller sosiale medier. Der kan elevene få hjelp av medelever eller av støtteapparatet på hjemmebane.
- Elevene kan ikke få tilgang til nettaviser med kommentarfelt. I disse kommentarfeltene kan elevene diskutere eksamensoppgavene.
- Elevene kan ikke få tilgang til Wikipedia. Elevene kan der opprette leksikonartikler av typen «Eksamen i norsk 2015».
- Elevene kan ikke få tilgang til passordbelagte læringsressurser der elevene kan lagre egne tekster. Hvis elevene utveksler passord i forkant og logger seg inn på hverandres brukere, kan de legge igjen filer til hverandre.

Hvilke nettsteder kan det være lurt å gi elevene tilgang til på eksamensdagen? Den diskusjonen bør norskseksjonen på skolen ta. Her kommer noen innspill:

- La elevene bruke de digitale utgavene av Bokmålsordboka og Nynorskordboka. Dette er de beste ordbøkene. De inneholder både ordforklaringer, eksempelsetninger og ferdig oppstilte bøyingsmønstre – det sistnevnte kommer fram ved å klikke på blå skrift.
- Gi elevene tilgang til www.norsksidene.no, et nettsted som er laget for grunnskoleelever. Her finnes opplysninger om grammatikk og rettskriving, om språklære og sjangerlære.
- Gi elevene tilgang til korrekturavdelingen.no og www.sprakrad.no. Begge nettstedene kan gi elevene informasjon om litt kompliserte rettskrivings- og tegnsettingsregler. Hos Språkrådet finnes også mye språkhistorie.
- Vurder om det finnes norskfaglige nettsteder som er spesielt tilrettelagt for skoleungdom. Er det for eksempel noen vits å gi elevene tilgang til «nordiskesprak.net», «magasinett.no» eller «dubestemmer.no»?

Mange gode ungdomsbøker utgitt i 2014

Bokåret 2014 gav oss ikke noen ordentlig stor-selger, og heller ikke noen ungdomsbok som sanket alle litterære bokpriser. Til gjengjeld har vi fått en bred vifte av bøker som tar opp svært ulike temaer. Annette Münchs «Badboy: steroid», som vant Brageprisen for beste barne- og ungdomsbok, dreier seg for eksempel om kroppsbygging og doping blant tenåringsgutter.

Et klart flertall av 2014-utgivelsene er skrevet på bokmål. Blant nynorskboke er Terje Torkildsens «Arrfjes» seg ut som en fengende og fantasifull fortelling. I denne romanen er hand-

lingen lagt til starten av 1800-tallet, så kanskje kan denne boka berike historieundervisningen på 8. trinn.

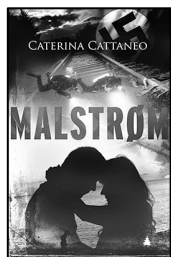
Boklistene på de tre neste sidene av Norsknytt inneholder tips om det Norsknytt-redaksjonen oppfatter som de aller beste ungdomsbøkene fra 2014. Vi har prøvd å balansere boktipsene slik at det er noe for enhver smak – og noe for gutter og noe for jenter. Listene må gjerne spres også til foreldregruppen: Det er mange foreldre der ute som gjerne ser at boklesing vinner terreng på bekostning av diverse skjermaktiviteter ...

DE BESTE BØKENE FRA 2014

Hvilke godbiter slapp de norske forlagene fra seg i 2014? Norsknytt-redaksjonen har lest en rekke ungdomsbøker – og i tillegg saumfart anbefalinger fra bibliotekarer, bokanmeldere og litteraturjuryer. Bøkene som er omtalt på denne siden, kan passe ekstra godt for de yngste leserne på ungdomstrinnet.

Caterina Cattaneo: *Malstrøm*

Hovedpersonen Live er lei av å bo hjemme. Hun har bestemt seg for å reise på interrail til Europa, men bommer på første tog og ender på Dovrebanen isteden. Der møter hun den veldig kjekke Robert, som hun straks forelsker seg i, og dermed er i alle fall en del av forventningene for sommerferien innfridd. Men også Robert er av det eventyrlystne slaget, og han lokker Live med på vrakdykking. Under havoverflaten ligger spor fra den andre verdenskrig i Norge, og opplevelsene blir skumlere enn noen av dem kunne ane.

David Klass: *Stormesteren – en sjakkthriller*

Sjakk er bakteppet for denne romanen, der tenårings Daniel Gudding står i sentrum. Han skjønner lite når skolekameratene vil ha ham til å delta i en sjakkturnering, for han føler seg verken veldig glup eller veldig konkurranselysten. Men når det kommer fram at faren hans en gang var en stor sjakkstjerne som brått trakk seg unna søkelyset, endrer situasjonen seg. Daniel får hjelp, ikke bare med sjakktaktikk, men også med å takle vrangte motspillere og en stadig voksende tilhengerskare. Romanen har mye humor.

Sigbjørn Mostue: *I morgen er alt mørkt*

Et særpreg ved bokåret 2014 var de mange dystopiene – fortellinger om samfunn som bryter sammen. Sigbjørn Mostue har tidligere skrevet populære barnebøker som bygger på norsk folketro. Nå har han skrevet en ungdomsroman om en skremmende og svært smittsom sykdom som truer hverdagen til tenåringsgutten Brage og vennene hans. De smittede blir nemlig gale – blodtørstige og voldelige. Innenfor sin sjanger er boka riktig god. Enda mer lettlest er Tor Arve Røsslands zombie-bok fra Bømlo: *En smak av Zommer*.

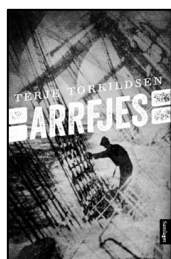
J.C. van Rijckeghem & Pat van Beirs: *Grevens datter*

Det er ikke hverdagskost at belgisk ungdomslitteratur oversettes til norsk, men heldigvis har forlaget Mangschou tatt på seg denne oppgaven. Leserne belønnes med en lærerik og spennende historie fra middelalderen. Tenåringsjenta Marguerite av Male er eneste arving til Flandern, men hun ser på ingen måte for seg et kjedelig hustruliv. Tvert imot, hun er forelsket i stallgutten og vil mye heller fekte med eget sverd. Kjønnsroller og tvangsekteskap er viktige temaer. Historien er godt fortalt og inneholder en del humor.

Ida-Marie Rendtorff: *Kloden under vann – den døde soldaten*

Hvordan vil klimaendringene forandre livet på kloden vår? Den danske forfatteren Ida-Marie Rendtorff har diktet opp en verden der havet har oversvømmet det aller meste av den bebyggelsen vi i dag kjenner. De som har mest makt i samfunnet, har flyttet til høytliggende områder og kalles for fjellfolket. Vår hovedperson tilhører det undertrykte sjøfolket, er 14 år gammel og heter Lara. Hun er klok og handlekraftig, og på den måten berger hun seg gang etter gang. Forfatteren har lyktes med å skape et troverdig miljø.

Terje Torkildsen: *Arrfjes*

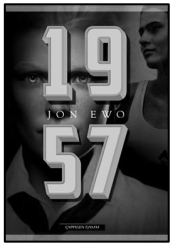
Romanen *Arrfjes* tek lesaren tilbake til 1812, den gongen Noreg var ein sjøfartsnasjon med mykje fattigdom. Hovudpersonen er Ejner Tevig, ein 14 år gamal gut med stygge arr etter kopar i ansiktet. Heime i Noreg ser framtida mørk ut, så Ejner drar til sjøs. Han blir førstereisgutt på det norske skuta «Haabet», og dramatikken stig raskt når sjøfararane oppdagar ei engelsk seglskute med karanteneflagget til topps. Boka er knallgod og passar ypperleg for alle dei som likar historiske romanar med både sjøsprut og skattejakt!

DE BESTE BØKENE FRA 2014

Hvilke godbiter slapp de norske forlagene fra seg i 2014? Norsknytt-redaksjonen har lest en rekke ungdomsbøker – og i tillegg saumfart anbefalinger fra bibliotekarer, bokanmeldere og litteraturjuryer. Bøkene som er omtalt på denne siden, kan passe for elever på både åttende, niende og tiende trinn.

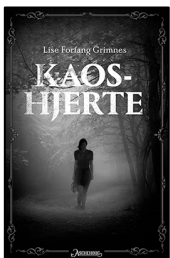
Jon Ewo: *1957*

Kontrafaktisk historieskriving går ut på å forestille seg hvordan verden kunne ha sett ut om små og store begivenheter hadde forløpt på en annen måte en gang i fortiden. Forfatteren Jon Ewo stilte seg spørsmålet om hvordan Norge ville ha vært om nazistene beholdt makten i Norge etter 1945. Svaret er romanen *1957*, der den 16 år gamle Monika har begynt å tvile på den helterollen som naziregimet har gitt henne. Monika møter en jevnaldrende motstandsgutt som får henne til å lete etter en annen sannhet.

Thomas Enger (m.fl.): *Kampklar. 11 fotballnoveller*

Et A-lag av norske ungdomsbokforfattere har bidratt til denne novellesamlingen, blant dem Endre Lund Eriksen, Ragnfrid Trohaug, Lars Mæhle og Levi Henriksen. Alle novellene handler på en eller annen måte om fotball. Hovedpersonen kan være både førstelagsspilleren, innbytteren og tilskueren. Temaet kan like gjerne være forelskelse som prestasjonsangst. Novellene er letteste og underholdende, samtidig som mange av dem kan mane til ettertanke.

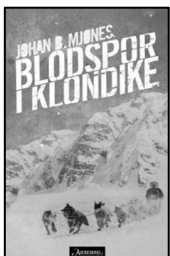
Lise Forfang Grimnes: *Kaoshjerte*

Minja er 16 år gammel og bor på Stovner. Hun kan ikke huske noe som helst fra sommerferien sin, verken hvor hun har vært eller hva hun har gjort. I den første delen av boka prøver Minja å gjenskape minnene sine, men det dukker opp flere spørsmål enn svar. Romanen har trekk fra fantasy-sjangeren og inneholder elementer av norsk folketro, men den byr også på fordommer mot landsbygda, en kjærlighetshistorie og en god porsjon humor. Boka er både godt og lett skrevet.

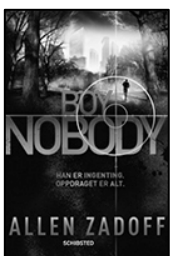
Maja Lunde: *Battle*

For vestkantjenta Amalie er dans noe av det viktigste i livet, men man trenger ikke å være opptatt av dans for å like denne boka. Handlingen settes i gang da Amalies far må krype til korset og innrømme at han slett ikke er den vellykkede forretningsmannen han har gitt seg ut for å være. Amalie må flytte fra beste vestkant til det som for henne er aller verste østkant. Der treffer hun en gutt med et sjeldent talent for dansing. Boka gir leseren mye å tenke på: Et viktig tema i boka er møtet mellom to ulike ungdomskulturer i Oslo.

Johan B. Mjones: *Blodspor i Klondike*

Blodspor i Klondike, som er en frittstående fortsettelse av *Død manns kiste* fra 2013, var én av fem bøker som ble nominert til Uprisen for 2014. Tittelen og bokomslaget mer enn antyder hva leseren kan forvente seg. Her er det snakk om en spenningshistorie i et lite gjestmildt miljø. Den 16 år gamle Leif er på vei mot en sensasjonell plassering i verdens tøffeste hundesledeløp, Iditarod, da været slår om. Alene i ødemarken oppdager Leif at sterkere krefter enn en snøstorm ønsker å hindre ham i å komme levende hjem.

Allen Zadoff: *Boy Nobody*

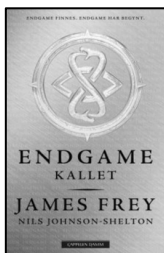
Denne boka er bygd opp av en serie korte kapitler – og spenningen er på topp omtrent fra første side. Hovedpersonen er en ung tenåringsgutt, som er trent opp til å drepe. Han får hjelp av myndighetene til å skifte identitet og knytte nære vennskap med barna til USAs verste fiender. Oppdraget kan være å drepe fienden, som altså kan være den nye kjærestens pappa ... Andre spenningsbøker som kan anbefales, er Harlan Cobens *Jegeren* og Robert Muchamores *Gjengkrigen* og *Søvnngjengaren*, de to sistnevnte på nynorsk!

DE BESTE BØKENE FRA 2014

Hvilke godbiter slapp de norske forlagene fra seg i 2014? Norsknytt-redaksjonen har lest en rekke ungdomsbøker – og i tillegg saumfart anbefalinger fra bibliotekarer, bokanmeldere og litteraturjuryer. Bøkene som er omtalt på denne siden, kan passe ekstra godt for de eldste leserne på ungdomstrinnet.

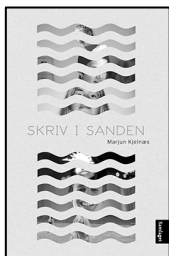
James Frey: *Endgame – kallet*

Dommedag nærmer seg. For tolv tusen år siden ble tolv stammer valgt ut for å kjempe om å avgjøre verdens videre skjebne, og siden den gangen har hver stamme alltid hatt én ungdom klar for å delta i striden. Stammene er spredt over hele verdenskartet, så leseren blir tatt med til mange ulike miljøer og får lære litt mer om de stammene som i dag regnes som utdødde. De tolv ungdommene møter både gåter og rene kamphandlinger. Lesere som likte *Dødslekene*, vil nok også like denne romanen.

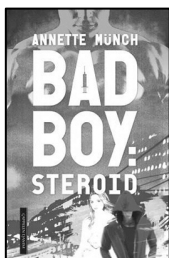
Magnus Bue Halvorsen: *En dag skal jeg stupe*

For to år siden var faren til Henrik klubbens beste spiller og en lokal helt, men etter en viktig kamp går Henriks far ned i kjelleren – både i bokstavelig og overført betydning. Henrik er selv god til å spille fotball, men farens nedtur er vond å takle og lite å snakke med kameratene om, så Henrik er ikke like sprudlende som før. Lett er det heller ikke å takle at storebroren Johannes har stukket hjemmefra. Dette er en bok om fotball og familieband, men også om frykt og forventninger. Romanen er nominert til Uprisen.

Marjun Kjelnæs: *Skriv i sanden*

I denne ungdomsboka følger leseren ti ungdommar ei helg i den færøyske hovedstaden Torshavn. Boka er delt inn i ti kapitler, og forfatteren let kvar av ungdommane få forteljarstemma i eitt kapittel. Kvart kapittel kan stå på egne bein som ei novelle, men historiene viklar seg inn i kvarandre, og leseren får stadig nye overraskingar etter kvart som hendingane blir skildra frå ulike synsvinklar. Verda er ikkje alltid så enkel som ho ser ut til ... Boka passar best for litt modne lesarar som gjerne les god nynorsk!

Annette Münch: *Badboy: steroid*

Denne boka vant Brageprisen for beste barne- og ungdomsbok i 2014. Temaet er doping blant unge kroppsbyggere, et tema som det tidligere er skrevet lite skjønnlitteratur om. Hovedpersonen Casper er i utgangspunktet en temmelig vanlig tenåringsgutt. Når han mister posisjonen sin i vennegjengen og opplever at lillebroren havner i bråk, blir han fristet til å skaffe seg store muskler på en lettvinnt måte. Romanen gir gode og realistiske beskrivelser av hva doping går ut på. Leseren lærer både om virkninger og bivirkninger.

Rainbow Rowell: *Eleanor & Park*

Historien om Eleanor og Park er en kjærlighetsfortelling som har fått svært gode kritikker. Eleanor er en rødhåret jente med en problematisk familiebakgrunn. Hun vokser opp i et utrygt hjem preget av fattigdom. Den andre hovedpersonen er Park. Han har asiatisk bakgrunn og møter svært høye forventninger hjemme. Ingen av de to har spesielt høy status på skolen de går på, men de tenker godt og legger merke til mye. Gjennom hele romanen veksler synsvinkelen på en veldig god måte mellom de to hovedpersonene.

Simon Stranger: *De som ikke finnes*

Forfatteren Simon Stranger skriver ungdomsbøker som henter materiale fra virkeligheten, og også i denne boka retter han oppmerksomheten mot de enorme forskjellene mellom ungdomsskjebner i Norge og i andre deler av verden. Bærumsjenta Emilie blir i denne boka oppsøkt av den papirløse innvandreren Samuel, som forteller om sin flukt fra Vest-Afrika til Norge. Boka gir leseren innsikt i den flyktningstrømmen som i dag går over Middelhavet, og den er en av fem ungdomsromaner som ble nominert til Uprisen.

Undervisningstips til «Et dukkehjem»

Dette dobbeltnummeret av Norsknytt inneholder mer enn 50 sider undervisningsmateriale knyttet til Henrik Ibsens skuespill «Et dukkehjem». Her bringer vi noen tips om hvordan materialet kan brukes.

Et undervisningsløp som tar utgangspunkt i «Et dukkehjem», kan med fordel strekke seg over seks uker. I så fall får klassen god tid til å arbeide med ulike førlesestrategier, selve teaterstykket og til slutt ulike etterlesestrategier. Et oppsett på de neste sidene viser hvordan et langt undervisningsløp kan ta opp i seg en lang rekke kompetansemål.

Skuespill, hørespill eller fjernsynsteater?

Ibsens skuespill finnes i original språkdrakt på nettet, men språkføringen der er noe gammelmodig. I undervisningssammenheng kan det videre være gunstig å arbeide med enkeltscener fremfor hele akter. Norsknytt-redaksjonen har derfor valgt å splitte opp skuespillet i elleve scener. Det blir opp til læreren å avgjøre hvor mange og hvilke scener han eller hun vil arbeide med i klasserommet.

På norsk foreligger «Et dukkehjem» både som hørespill og fjernsynsteater. For mange elever kan det være nyttig å oppleve hvordan profesjonelle skuespillere iscenesetter teksten. Kanskje kan klassen veksle mellom å lese, lytte og se?

Arbeid med dramatekstene

Mange elever liker skuespill. Når elevene selv får dramatisere teksten, lever de seg på en helt annen måte inn i handlingen.

Mange har hatt god erfaring med å dele klassen inn i små grupper når det skal dramatiseres. I så små grupper senkes skuldrene og elevene tør ofte å leve ut sine mer kreative sider. Mange av scenene i «Et dukkehjem» krever to skuespillere – og da kan det passe bra med firemannsgrupper:

- To elever kan framføre teksten, mens de to andre elevene er tilskuere. Tilskuerne kan få i oppdrag å komme med konkret og positiv respons. Etterpå kan de to elevene som har vært tilskuere, ta rollen som skuespillere, slik at alle elevene får spilt rollene.

- To elever kan lese replikkene, mens de to andre elevene spiller rollefigurene. De to sistnevnte må da passe på at kroppsspråk, ansiktsuttrykk og bevegelser passer med det som blir sagt.
- To elever kan lese replikkene, mens de to andre rollefigurene opptrer som rollefigurenes skygger og improviserer fram rollefigurens egentlige tanker etter hver replikk.

De elleve mini-manuskriptene i dette Norsknytt-nummeret er utstyrt med spørsmål som kan lede elevenes oppmerksomhet mot viktige detaljer. Læreren avgjør selvsagt om oppgavene skal gjøres – og om oppgavene eventuelt skal gjøres muntlig eller skriftlig.

Lek med stemninger og følelser

Etter hvert som elevene arbeider seg gjennom skuespillet, kan det være morsomt å dele ut ulike utfordringer når det gjelder spillemåte. Elevene kan for eksempel prøve å spille den samme rollen med ulik væremåte. En elev kan først prøve å framstille Nora som en spydig figur, deretter som enten flørtende, trist eller kjempeglad. En god oppvarmingsøvelse for alle elevene kan da være at elevene etter tur prøver å spille en følelse som de andre gjetter på.

Også vurderingsarket på motsatt side kan gi ideer om ulike arbeidsmåter. Arket er delt inn i tre hovedbolker som tilsvarer hver sin arbeidsfase. Planleggingsfasen strekker seg her fram til en framføring for klassen, mens framføringsfasen gjelder selve skuespillet.

Responsfasen kan ha lett for å bli kort, men det finnes et kompetansemål som sier at elevene skal kunne vurdere muntlige framføringer. Det kan ligge mye læring i å beskrive og begrunne måten å framføre på. Kanskje skal man passe seg for å teoretisere for mye: Det er viktig at elevene bevarer lekenheten og tør å utfordre seg selv.

NB: Den høyre delen av tabellen kan fylles ut fem ganger. En elev kan vurdere seg selv fem ganger - eller en lærer kan vurdere fem elever. Bestem selv hvilke tegn eller symboler som skal fylles inn (smilefjes, tallkarakterer, pluss- og minustegn, osv.)

Kompetansemål og nivåbeskrivelser

Kan en norsklærer søke ryggdekning i læreplanen og med god samvittighet sette av en måned eller to til et undervisningsløp som har Henrik Ibsens «Et dukkehjem» som omdreiningspunkt? Svaret er et klart ja. I alle de tre hovedområdene i læreplanen finnes det kompetansemål som kan kobles på et slikt undervisningsløp.

I tabellen nedenfor er kompetansemålene fra læreplanen omformulert til læringsmål, og for hvert slikt mål er det antydning hvordan elevene kan bli vurdert - og hvilket undervisningsmateriale som kan brukes i forbindelse med læringsmålet. I starten av et slikt undervisningsløp vil det selvsagt være lurt å gjøre seg opp noen tanker om et mulig sluttprodukt. Skal arbeidet ende opp med en oppsetning, fagsamtaler og/eller en skriftlig prøve?

Læringsmål	Kjennetegn på høy måloppnåelse	Aktivitet
Eleven skal kunne samtale om form, innhold og formål i litteratur, teater og film.	Eleven ... - bruker i stor grad presise faguttrykk som gjør det lettere å forstå skuespillet - viser godt kjennskap til skuespillet ved å fortelle om observasjoner, stille spørsmål og ved å sammenlikne skuespillet med andre tekster, samfunnsforhold eller egne opplevelser - venter på tur, inviterer andre inn i samtalen og bygger videre på det andre har sagt	- La elevene arbeide i par eller grupper med spørsmålene knyttet til de ulike scenene fra «Et dukkehjem». - Arranger fagsamtale der elevene selv får være med på styre samtalen.
Eleven skal kunne framføre dramatiseringer.	Eleven ... - uttrykker på en god måte følelser og holdninger gjennom stemmebruk, mimikk og kroppsspråk - bruker scenerommet på en måte som godt får fram handlingen i skuespillet - bruker alltid eller nesten alltid synlige og imaginære rekvisitter på en kreativ måte - viser stor lekenhet og risikovilje	- La elevene dramatisere scener fra «Et dukkehjem» (se side 22–39). - La elevene dramatisere skuespill som de selv har skrevet (se side 68).
Eleven skal kunne vurdere egne og andres muntlige framføringer ut fra faglige kriterier.	Eleven ... - formidler kritikk og forbedringsforslag til medelevenes dramatiseringer på en effektiv og vennlig måte i alle fasene av arbeidet - bruker i stor grad faguttrykk og faglige kriterier for å beskrive muntlige framføringer og for å begrunne egne valg	La elevene bruke sjekkpunktark om dramatisering som støtte (se side 9).
Eleven skal kunne orientere seg i store tekstmengder på skjerm og papir for å finne, kombinere og vurdere relevant informasjon i arbeid med faget.	Eleven ... - leteleser effektivt og velger i stor grad treffsikre søkeord - begrunner på en god måte valget av lesestrategi	La elevene finne fram manuset på www.ibsen.uio.no eller www.dns.no for å løse quiz eller andre oppgaver (se side 42–45).

Læringsmål	Kjennetegn på høy måloppnåelse	Aktivitet
Eleven skal kunne skrive skuespill med to eller tre roller etter mønster av eksempeltekster og andre tekster.	Eleven ... - skaper troverdige rollefigurer og bygger opp en historie med naturlig begynnelse og slutt - skaper sceneanvisninger som på en god måte forklarer hvordan lyd, lys, kulisser, rekvisitter, kostyme, kroppsspråk, mimikk og stemmebruk skal virke sammen med replikkene - skaper gode dialoger og veksler på en god måte mellom sceneanvisninger og replikker	La elevene skrive egne skuespill basert på eller inspirert av «Et dukkehjem» (se side 68).
Eleven skal kunne utforme manuskripter digitalt	Eleven ... - forklarer på en god måte hvordan de valgte skrifttypene og skriftstørrelsene gjør teksten enkel å arbeide med både for skuespillere og scenearbeidere - bruker i tekstbehandlingsprogrammet tabellverktøy og usynlige cellevegger for å lage et pent manuskript	La elevene arbeide mye med formen til manuskriptet og flett på den måten inn digitale ferdigheter knyttet til tekstbehandling.
Eleven skal kunne gjenkjenne virkemidlene humor, ironi, kontraster/sammenligninger, symboler og språklige bilder.	Eleven ... kan finne fram til virkemidler i skuespillet og gi forklaringer på hva som kan være hensikten med dem	La elevene gruble sammen parvis eller i grupper (se side 46–47).
Eleven skal kunne skrive kreative, informative, reflekterende og argumenterende tekster tilpasset mottaker, formål og publikum.	Eleven ... skriver ulike typer tekster som på en god måte bygger på eller bygger videre på handlingen og tematikken i «Et dukkehjem»	La elevene avslutte Ibsen-perioden med en skrive dag der oppgavene minner om eksamen (se side 64–67).
Eleven skal kunne drøfte hvordan språkbruk kan virke diskriminerende og trakasserende.	Eleven ... viser til vanlig språkbruk og bestemte replikker og handlinger i «Et dukkehjem» og forklarer hvordan rollefigurer i skuespillet kan framstå som trakasserende og kjønnsdiskriminerende	La elevene forske på hvilke ladede ord de bruker om andre gutter og jenter (se side 41).
Eleven skal kunne presentere tema og uttrykksmåte i noen klassiske tekster i norsk litteratur.	Eleven ... - påpeker ulike temaer i «Et dukkehjem» og begrunner påstandene sine ved å vise til bestemte sceneanvisninger, replikker og handlinger i skuespillet - beskriver trekk ved rollefigurenes uttrykksmåte ved hjelp av norskfaglige begreper.	La elevene arbeide grundig med «Et dukkehjem» og presenter for dem forslag til temaer og eksempler på uttrykksmåter (se side 58–61).
Eleven skal kunne forklare grunnleggende prinsipper for personvern og opphavsrett ved publisering og bruk av tekster.	Eleven ... forklarer på en gode måte hvordan tenkte og virkelige oppsetninger av «Et dukkehjem» kan kobles til bestemte prinsipper og lover om personvern og opphavsrett	La elevene arbeide på nynorsk – og diskutere juridiske og etiske spørsmål (se side 63).

Forarbeid: Tips om arbeidsmåter

Nedenfor har vi listet opp forslag til aktiviteter som kan gjennomføres i den første fasen av et undervisningsløp knyttet til *Et dukkehjem* av Henrik Ibsen. De fleste ideene kan også brukes med andre Ibsen-tekster.

A Kan klassen nærme seg temaet og konflikten ved å studere den gamle folkevisen «Agnete og Havmanden» (fins også som «Agnete og Havmannen»)? Denne teksten er kort og viser hvordan en kvinne forlater hjem og barn etter åtte års samliv med et udyr.

B Hva slags assosiasjoner får elevene når de hører dramaets tittel, *Et dukkehjem*? La elevene få et par økter med hurtigskrivning med utgangspunkt i tittelen. Elevene kan skrive på samme måte med utgangspunkt i andre sentrale uttrykk i stykket, for eksempel «det vidunderlige», «gjeldsbrev» eller «diskriminering».

C Skaff til veie noen av de rekvisittene som er nevnt i *Et dukkehjem*, for eksempel en strømpebukse, småkaker, et brev og en nøkkel. La elevene få se på rekvisittene før de skriver sin egen fortelling der rekvisittene inngår i handlingen.

D Gjennomfør en økt med lærer-i-rolle, for å sikre at elevene har en del kunnskaper om Henrik Ibsen, de viktigste karakterene i *Et dukkehjem* og den tidsperioden som dramaet utspiller seg i. På side 20 finner du en del opplysninger som kan være aktuelle å dele med elevene.

E Studer påstandene på påstandsarket (se side 21) og diskuter dem. Særlig litt svake elever kan ha godt av å bli «koblet på» temaet i *Et dukkehjem* på denne måten. Senere i undervisningsløpene kan man ta påstandsarket fram igjen og vurdere hvordan påstandene henger sammen med handlingen i *Et dukkehjem*.

F Lag små rollekort til de sentrale karakterene i dramaet og la elevene gå inn i rollene før de ser eller leser *Et dukkehjem*. Elevene improviserer da fram replikkene og prøver å være bevisste på mimikk og kroppsspråk. På rollekortet for Nora kan det stå at hun ønsker at Torvald skal gi henne penger til jul, at hun påstår at hun er sparsom, og at hun gjerne flørter. På rollekortet for Torvald kan det stå at han tror at Nora spiser småkaker i skjul, at han synes at hun sløser, og at han er glad i henne når hun smiler.

G Gjennomfør korte dramaøvelser med elevene for å gjøre dem litt varme i trøya. For eksempel kan man arrangere en mimekonkurranse der elevene skal mime personlige egenskaper: nervøs, selvsikker, mistenksom, sjalu, forelsket, deilig, lattermild, sint eller ubestemt. Se for øvrig studieboka til *Neon 10* (Det Norske Samlaget 2008) for flere små og store dramaøvelser.

H Skal elevene lære begreper knyttet til drama, kan Norsksnytt nummer 4 fra 2008-årgangen være noe å ty til. Der finnes to kryssord i A3-format, stappfullt av teaterbegreper. Løsningsordene er oppgitt i en egen ordbank, så elevene får eventuelt litt hjelp!

I Vil du ha flere ideer? Gå inn på nettsiden sjangerboksen.fagbokforlaget.no og klikk deg inn på menyvalget «Drama» (finnes flere steder og leder til ulike ressurser). Her finnes både fagtekster, oppgaver og kopioriginaler. Kanskje kan elevene få i oppdrag å studere og beskrive nettstedet?

Etterarbeid: Tips om arbeidsmåter

Nedenfor har vi listet opp forslag til aktiviteter som kan gjennomføres i den siste fasen av et undervisningsløp knyttet til *Et dukkehjem* av Henrik Ibsen. Flere av ideene kan også brukes med andre Ibsen-tekster.

J La elevene utforske mulige temaer i teksten. Elevene kan skrive ned tre forslag selv og begrunne forslagene sine overfor medelevene. Elevene kan også få kopi av Norsknytt-side 58, og diskutere forslagene til tema som finnes der. Arbeidet med temaer kan munne ut i en fagartikkel: På side 59 finnes forslag til skriveramme.

K La elevene utforske de ulike karakterene. På side 49 finnes et støtteark som hjelper elevene med å stille de riktige spørsmålene. Én måte å organisere arbeidet på er å lage grupper som fordyper seg i hver sin karakter. Etterpå kan gruppene mikses, slik at elevene kan lære om alle de fem karakterene som arket gjelder (Torvald, Nora, Rank, Kristine og Nils).

L Kan hver gruppe lage stillbilder fra dramaet? Gruppene kan fremføre stillbildet i klasserommet eller vise fram mobilbilder på storskjerm. Klassen kan deretter diskutere hvilken scene de tror elevene har prøvd å framstille, og gruppen kan forsøke å beskrive og begrunne de valgene som er tatt.

M La elevene selv formulere spørsmål og oppgaver til en mulig prøve om *Et dukkehjem*. Hva synes elevene det er rimelig å spørre om?

N Har klassen tilgang til en digital læringsplattform med diskusjonsforum? Kan elevene diskutere *Et dukkehjem* der? Læreren kan starte noen diskusjons-tråder, for eksempel: «Var det riktig av Nora å forlate hjemmet?»

O Del elevene i grupper og la dem lage «fri form»-kart: Elevene skal tegne dramaet og velger selv hvordan de vil veksle mellom ord, tegninger og diagrammer. Hva kan elevene få fram ved hjelp av piler, trekanter og firkanter? Her er tankeprosessene viktigst!

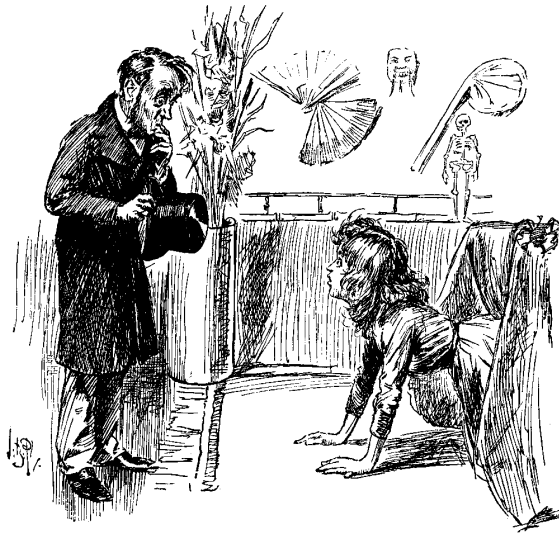
P Kan elevene få i oppdrag å presentere ulike Ibsen-tekster for resten av klassen? På Norsknytt-side 40 finnes Ibsens alternative slutt på *Et dukkehjem* og et brev han skrev i den forbindelse.

Q Kan elevene sammenlikne *Et dukkehjem* med tekster som er blitt til i nyere tid? Noen tips: Bjørn Viks «Tone 16», Ola Heggdals tegneserieparodi «Et duckehjem» (i Saga Lesebok 9) og Reidun Elise Foldøys nynorsktekst «Den store dagen» (se arkiv.vinduet.no)? Kanskje er det aller morsomst for elevene å finne tekster selv?

R La elevene gjennomføre dukkehjem-quizen (side 42–45). Lærer elevene mest om de får arbeide i par? Er det greit om elevene får tilgang til skuespillet i digital form og bruker søkefunksjoner for å finne svarene?

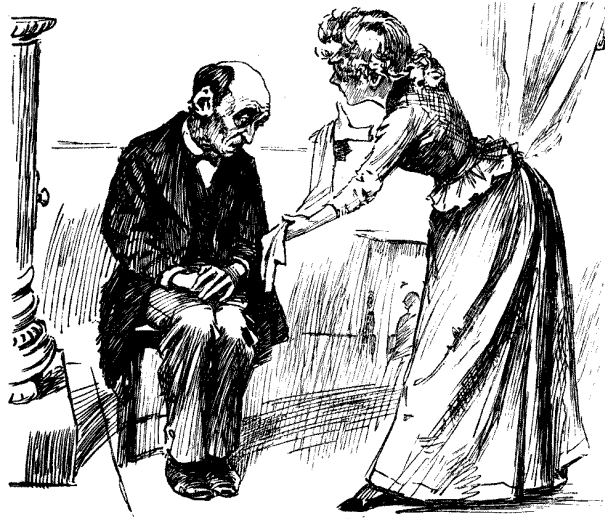
S Kan elevene lage interaktive fortellinger i PowerPoint? Søk etter «interaktiv» og «Sjangerboksen» for mer informasjon!

T Kan elevene skrive egne tekster? Se side 68 for forslag til dramaoppgaver og side 64–67 for oppgaveforslag til skrive dager. Elevene kan også skrive en ren analyse.

Sammendrag av første akt (julaften)

- ! Nora Helmer kommer tilbake fra julehandel og betaler bybudet dobbel pris.
- ! Nora og ektemannen, Torvald, diskuterer utgiftene til husholdningen.
- ! Torvald innleder flørtende spørrelek med Nora om snikspising av makroner.
- ! Kristine Linde spør Nora om Torvald har en ubesatt stilling i Aksjebanken.
- ! Nora røper en hemmelighet for fru Linde: Nora har tatt opp et hemmelig lån.
- ! Sakfører Nils Krogstad kommer for å besøke Torvald Helmer.
- ! Nora, doktor Rank og fru Linde snakker om snusk i Krogstads karriere.
- ! Torvald Helmer tilbyr fru Linde en stilling i Aksjebanken.
- ! Nora leker gjemsel med ungene, men blir overrumplet av Krogstad.
- ! Krogstad snakker med Nora om det hemmelige lånet som han fikset for henne.
- ! Krogstad ber Nora ordne det slik at han får beholde stillingen i Aksjebanken, og truer med at han i motsatt fall vil fortelle Torvald om lånet.
- ! Nora innrømmer for Krogstad at hun skrev under på gjeldsbrevet med falsk underskrift.
- ! Torvald griper Nora i å lyve om sakfører Krogstads besøk, men hun avleder ham ved å snakke om det kommende maskeradeballet.
- ! Torvald forklarer Nora at en svindler og løgner som Krogstad med nødvendighet vil spre sin forbryterske væremåte videre til barna sine.
- ! Når barnepiken spør om Nora vil hilse på barna, nekter Nora å se dem.

Sammendrag av andre akt (1. juledag)

- ! Nora spør sin gamle barnepike, Anne-Marie, om hun savner sitt eget barn.
- ! Nora viser fram maskeradedrakten sin for fru Linde, som skal reparere den.
- ! Nora og fru Linde diskuterer doktor Ranks sykdom (syfilis).
- ! Fru Linde advarer Nora mot å pleie for nær omgang med doktor Rank.
- ! Nora forklarer fru Linde at det ikke er doktoren som har gitt henne lån.
- ! Nora ber Torvald om å beholde Krogstad i banken, men Torvald vil ikke. Når Nora legger press på Torvald, surer han og sender Krogstad oppsigelsen.
- ! Torvald forsikrer Nora om at han kan takle konsekvensene som måtte komme.
- ! Doktor Rank kommer på besøk og forteller Nora at han er døende.
- ! Nora flørter med doktor Rank og dasker ham med strømpebuksen. Hun vurderer å be doktor Rank om å hjelpe henne ut av pengeknipen.
- ! Doktor Rank innrømmer at han elsker henne, men da vil hun ikke be om hjelp.
- ! Den oppsagte Nils Krogstad forteller Nora at han krever en bedre stilling i banken for å holde tett om lånet. Nora fnyser av ham.
- ! Nora tenker høyt om å ta livet sitt, men Krogstad sier at han i så fall vil skade hennes ettermæle. Krogstad leverer brevet sitt i Torvalds brevboks.
- ! Nora forteller fru Linde om problemene sine, og hun lover å snakke med sin tidligere beiler – Nils Krogstad.
- ! Nora distraherer Torvald ved å vise fram tarantelladansen hun skal danse på maskeradeballet, slik at han utsetter å åpne brevboksen. Hun danser vilt.

Sammendrag av tredje akt (2. juledag)

- ! Krogstad møter fru Linde i Helmers leilighet. De to enes om å bli et par.
- ! Krogstad vil trekke brevet sitt tilbake, men fru Linde ber ham droppe det.
- ! Torvald tar med seg Nora ned fra dansen en time før midnatt, mot hennes vilje.
- ! Torvald er opphisset og vil elske med Nora, men de blir avbrutt.
- ! Doktor Rank forteller Nora at det går mot slutten. De sier adjø til hverandre, og han takker henne for ilden.
- ! Torvald finner to visittkort fra doktor Rank, begge med et svart kors.
- ! Torvald vil fortsatt elske med Nora, men hun ber ham åpne brevene. Torvald åpner Krogstads brev, får raserianfall og hetser Nora.
- ! Krogstad putter et nytt brev i brevkassen til Torvald: Krogstad leverer tilbake gjeldsbrevet med Noras falske underskrift.
- ! Torvald jubler over at han er berget, men glemmer kona.
- ! Han forteller etter hvert at han tilgir henne, mens hun selv skifter klær.
- ! Nora kommer inn i hverdagsklær og forteller at hun vil forlate ham. Nora sier at hun er blitt behandlet som en dukke både av faren og av Torvald.
- ! Nora nekter å ta imot noen form for hjelp og kaller Torvald for en fremmed.
- ! Torvald sier at hun ikke kan svikte sine helligste plikter som hustru og mor, men Nora sier at pliktene mot henne selv må veie enda tyngre.
- ! Nedenfra høres drønnet av en port, som slås igjen.

Refleksjonsoppgaver til «Et dukkehjem»

Spørsmål til første akt

1. Fra starten av første akt bruker Torvald ulike kjælenavn om Nora. Hva sier disse kjælenavnene om hvordan Torvald ser på kona si og ekteskapet med henne?
2. Sammenlign Noras ekteskap med Kristines ekteskap. Hvem av dem har kommet best ut av det? Forklar.
3. Mot slutten av første akt har Ibsen skrevet inn en scene der Nora leker gjemsel med ungene sine. Hvorfor har Ibsen valgt akkurat denne barneleken, tror du?
4. Nora sier i en samtale med Krogstad at lovene må være veldig dårlige hvis de ikke spør etter motiv. Er det noe ved Noras lovbrudd som på noen måte kan unnskyldte henne?
5. På slutten av første akt pynter Nora juletreet, og hun foretrekker å snakke om det kommende maskeradeballet hos Stenborg. Hva sier disse handlingene oss om Nora?

Spørsmål til andre akt

6. Når Nora ser esken med maskeradeklærne, får hun lyst til «å rive dem i hundre tusen stykker». Hva er det som bringer denne følelsen fram i Nora, tror du?
7. Nora snakker med barnepasseren, Anne-Marie, om den gangen Anne-Marie måtte forlate sitt eget barn for å kunne tjene penger. På hvilke måter kan denne samtalen være et frampek?
8. Hvorfor reagerer Torvald så bestemt og så negativt på Noras forsøk på å påvirke spørsmålet om stillinger i Aksjebanken?
9. Etter at doktor Rank har erklært sin kjærlighet til Nora, ber Nora en av tjenestejentene å komme inn med lampen. Hva antyder Ibsen om sammenhengen mellom lys og sannhet?
10. Det er sagt at den opprinnelige hensikten med tarantelladansen er å danse ut giften etter et edderkoppbitt. Er det noen grunn til at Nora skal danse en slik dans? Kan man danse på seg selvtillit?

Spørsmål til tredje akt

11. Hvorfor oppmuntrer Kristine Krogstad til å røpe alle Noras hemmeligheter for Torvald? Kan handlingen forsvares/angripes?
12. Doktor Rank foreslår for Nora at hun kan gå i hverdagsklær i neste maskeradeball, og at han selv skal gå i en usynlighets-kappe. Hva slags tanker ligger bak disse forslagene, tror du?
13. Torvald anklager Nora for å ha lekt med ham som en dukke. Er det i dag gutter eller jenter som i størst grad blir behandlet som «dukker»? Tenk både lokalt og globalt!
14. Den siste lyden i skuespillet er lyden av porten som slås igjen. Var det riktig av Nora å forlate hjemmet og familien? Hvilke konsekvenser tror du bruddet fikk for Nora, Torvald og barna?
15. Skuespillet «Et dukkehjem» skapte mye rabalder da det kom ut, og tallet på skilsmisser er steget fra seks i året da til 10.000 i året nå. Kan skjønnlitteratur ha en slik påvirkningskraft?

«Rollekort» for Nora Helmer

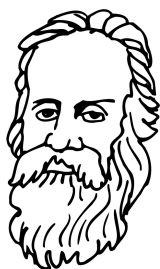
- Nora er gift med Torvald og har tre barn med ham. Hun har gått inn i rollen som lydig hustru og vet hva som forventes av henne. Hun kler seg fint for ektemannen og prøver å gi ham de svarene han vil ha.
- Når Nora prøver å overtale Torvald til å gjøre noe, prøver hun ikke å overbevise ham ved å bruke kunnskaper. Isteden smiler og ler hun og berører ham lett; hun snakker mye om hva som er «kjedelig» – eller om hva som kunne være «deilig» eller «vidunderlig».
- Nora oppfører seg litt annerledes når ektemannen ikke ser henne. Hun får ikke lov til å spise småkaker, men gjør det likevel. Hun spiller «dum og deilig» når hun er med Torvald, men kan like etterpå ha dype og gode samtaler med doktor Rank – som hun flørter med i skjul.
- Nora tok en gang opp et hemmelig lån og forfalsket farens underskrift for å kunne skaffe penger til et utenlandsopphold med Torvald. Nora sier at hun på denne måten reddet ektemannens helse, men sa aldri noe til ham om lånet. Hun ber stadig Torvald om penger til shopping, men bruker mye av pengene for å betale avdrag på lånet.
- Nora har lite skolegang. Hun vet lite om samfunnet utenfor dagligstuen og er egentlig lite interessert. Hun er oppdratt til å være hustru og mor i borgerskapet, til å brodere, spille piano og konversere – og ikke stort mer enn det.
- Nora har lånt pengene av Krogstad. Han sier han vil avsløre hemmeligheten hennes for Torvald – hvis ikke Nora klarer å overtale Torvald om å la ham beholde jobben i Aksjebanken.

«Rollekort» for Torvald Helmer

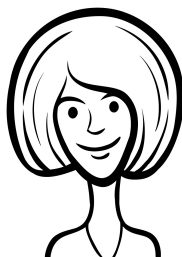
- Torvald er jurist og har kommet seg opp og fram i livet. Han er pliktoppfyllende og arbeider hardt – og er stolt over at han på den første dagen i det nye året skal tiltre som sjef i Aksjebanken.
- Torvald vet at Nils Krogstad arbeider i Aksjebanken og kjenner ham fra før, men Torvald liker Krogstad dårlig: Han vet at folk baksnakker Krogstad og synes at Krogstads kameratslige oppførsel lett blir pinlig. Torvald vil ikke bli sett på som en nær venn av Krogstad.
- Torvald har vært gift med Nora i åtte år og har tre barn med henne. Han er eldre enn henne og behandler henne som en dukke: Han synes at hun er deilig og liker å flørte med henne. Samtidig snakker han ofte til henne som et lite barn og bruker kjælenavn på henne – og han passer på at hun ikke spiser småkaker utenom måltidene.
- Torvald synes at Nora sløser med penger og prøver å irettesette henne. Samtidig liker han å kunne belønne henne med penger når hun flørter.
- Torvald blir fort irritert når Nora prøver å overtale ham til å beholde Krogstad i Aksjebanken. For det første har han ingen respekt for Noras synspunkter når det gjelder forretninger. For det andre er han redd for å bli sett på som en dott hvis det kommer ut at han som banksjef lar seg påvirke av kona si.
- Torvald skjønner ikke ordentlig at Nora kan ha dypere tanker, og han fanger ikke opp den doble bunnen i samtale mellom Nora og doktor Rank. Lenge er han uvitende om Noras hemmelige lån og falske underskrift.

«Rollekort» for Nils Krogstad

- Sakfører og familiefar
Nils Krogstad har møtt
mye motgang i livet.
Kona har dødd fra ham,
og han blir baksnakket
fordi han en gang har
forfalsket en underskrift.
- Krogstad har hjulpet
Nora med å ta opp et
ulovlig og hemmelig lån,
som hun fortsatt betaler
tilbake på. Han vet at
hun har jukset med
datoen og underskriften,
men har holdt det for
seg selv.
- Tidlig i livet var
Krogstad forelsket i fru
Linde, men han ble
vraket fordi han ikke var
rik nok. Fortsatt setter
han henne høyt, men
han har slått fra seg
tanken på at det kan bli
noe mellom dem.
- Krogstad har hatt en
hjertelig tone overfor
Torvald Helmer. Når
Torvald blir sjefen hans i
Aksjebanken og sier
ham opp, blir Krogstad
fortvilt og hevnlysten.
- For å beholde jobben sin
legger Krogstad hardt
press på Nora, som han
tror kan overtale Torvald
til å skifte mening. Han
gjør seg hard overfor
Nora.

«Rollekort» for fru Kristine Linde

- Fru Linde framstår som
usikker når hun besøker
Nora på julaften, for hun
har ikke møtt Nora på
flere år.
- Fru Linde er forholdsvis
fattig og enkelt kledd.
Hun trenger arbeid og
håper at Torvald og
Nora kan hjelpe henne
med det. Hun prøver å
formidle at hun arbeider
hardt, at hun er ydmyk
og at hun er til å stole
på.
- Fru Linde har gått på
folkeskole (barneskole)
med Nora. Fru Linde
husker at Nora ofte var
ubetenksom og sløste
med penger – og hun
lar seg fortsatt irritere
over Noras lettvinte
væremåte.
- Fru Linde har en gang
vært forelsket i Nils
Krogstad, men vraket
ham fordi hun trengte
en trygg økonomi. Når
hun ser ham, blusser
forelskelsen opp igjen.
Hun prøver å skjule at
hun er glad i ham, men
lytter intenst når navnet
hans nevnes.
- Fru Linde krever alltid at
sannheten skal fram og
vil ha gamle hemmelig-
heter fram i lyset.

«Rollekort» for doktor Rank

- Doktor Rank liker å
observere andre, men er
ikke så veldig opptatt av
hva andre måtte mene
om ham.
- Rank lider av syfilis og
vet at han har kort tid
igjen å leve, men han
virker ikke depriment
eller lei seg.
- Rank pleier vennskapet
med Torvald og besøker
ham hver dag – ikke
fordi han liker Torvald
så overvettets godt, men
for å kunne tilbringe tid
med kona hans.
- Rank vet at Torvald ikke
liker å snakke om
sykdom eller om ting
som er stygt, så de
snakker heller om det
som er hyggelig, pent
og deilig.
- Rank elsker å snakke
med Nora. De to har et
tett forhold, flørter med
hverandre på den ene
og andre måten – og
utveksler av og til tegn
som Torvald ikke får
med seg.
- Rank liker å formulere
seg elegant og er ofte
rett på sak. Han ser ned
på dem som ikke har
lykkes så godt i livet
– og kan lett være
spydig.

«Lærlingen og mesteren»

Lag et skuespill for to personer. Hovedhensikten er å informere publikum om hvordan livet i Norge var på den tiden «Et dukkehjem» ble utgitt – i 1879. Den «unge» skuespilleren skal spille rollen som nysgjerrig, spørrelysten og naiv. Den «gamle» skuespilleren skal spille rollen som hjelpsom, klok og kunnskapsrik. Flett inn så mange som mulig av opplysningene nedenfor – og gjerne litt humor:

- ! På 1800-tallet vokste de norske byene raskt, og særlig advokater og embetsmenn klarte å klatre oppover på den sosiale rangstigen.
- ! Formuer kom og forsvant i raskt tempo på 1800-tallet. Henrik Ibsens far var først velstående, men ble nødt til å selge alle sine eiendommer da Henrik var liten gutt.
- ! I borgerskapet var det ikke helt uvanlig å ha ekorn eller fugler i bur inne i dagligstuen. Enkelte hadde også terrarier (akvarier uten vann), for trygt å kunne oppbevare levende taranteller (en type edderkopper).
- ! Hvis en kvinne giftet seg, var det i hele Norge slik at mannen skulle bestemme over kvinnens inntekt. I borgerskapet var det forventet at en gift kvinne skulle holde seg hjemme – der hun gjerne kunne brodere, spille piano eller konversere med venninner.
- ! I borgerskapet var bruden oftest 15-23 år, brudgommen 30-50 år.
- ! I borgerskapet var det vanlig å overlate barneoppdragelsen til barnepiker, selv om moren gikk hjemme uten arbeid. Hvis foreldrene hadde gjester i dagligstuen, var barna ikke velkomne der: Små barn skulle verken ses eller høres.
- ! Gifte kvinner hadde ikke lov til å ta opp lån.
- ! Først i 1876 fikk jenter lov til å gå på middelskole (som best kan sammenliknes med dagens ungdomsskole). I 1879 hadde kvinner ikke lov til å studere ved universitetet, de hadde ikke stemmerett – og veldig mange yrkesveier var stengt.
- ! Skjønnhetsidealer fantes også på 1870-tallet. Overklassekvinner skulle være smale om midjen, så tjenestejentene hjalp dem hver dag med å snøre korsettene. Ansiktene skulle være så bleke og hvite som mulig.
- ! Bare i borgerskapet var det vanlig med juletrær. Det grønne juletreet var et symbol på livets tre i paradiset. Julesangen «Glade jul» var godt kjent: Tekstlinjen «hit de flyver med paradigrønt» viser nettopp til juletrær i stuene.
- ! På 1870-tallet var det i Norge færre enn ti skilsmisser i året – nå har vi ti tusen.
- ! «Et dukkehjem» var nyskapende på mange måter. Blant annet snakket skuespillerne bare til hverandre og til seg selv, ikke til publikum. Skuespillet skulle være realistisk.

«Et dukkehjem» - påstander

Påstandene nedenfor har sammenheng med handlingen i skuespillet «Et dukkehjem» av Henrik Ibsen. Les alle påstandene, og kryss av for å markere om du er mest enig eller mest uenig!

	PÅSTAND	ENIG	UENIG
1	Det er negativt å skylde vennene sine penger i mer enn én dag.		
2	Det kan være irriterende om noen som er glad i deg, veldig ofte tiltaler deg med kjæle navn.		
3	Når en dame og en mann gifter seg og flytter sammen, bør mannen bestemme hvordan pengene i huset skal brukes.		
4	Kvinner med lite utdanning og liten formue bør gifte seg med en rik mann, selv om de elsker en annen.		
5	Løgnaktighet og uærlighet er egenskaper som går i arv fra generasjon til generasjon.		
6	Kjærester og ektefeller bør kunne ha store hemmeligheter for hverandre.		
7	Hvis man vet at en venn skjuler en alvorlig forbrytelse for kjæresten sin, bør man sørge for å informere kjæresten.		
8	Jenter bør oppdras på en annen måte enn gutter.		
9	Det er greit å flørte med andre selv om man er i et parforhold.		
10	Hvis man etter konfirmasjonen har jukset eller forfalsket underskrifter, bør man aldri få viktige lederstillinger.		
11	Hvis man får en dødelig sykdom, bør man trekke seg unna og avvise besøk fra nære venner.		
12	Av og til kan det være best for barna at moren deres flytter langt bort.		

(1) FRA STARTEN AV FØRSTE AKT (JULAFTEN)

Det ringes ute i forstuen. Litt etter hører man at det blir lukket opp. Nora kommer fornøyd og nynnende inn i stuen. Hun er kledd i yttertøy og bærer en hel del pakker, som hun legger fra seg på bordet til høyre. Hun lar døren til forstuen stå åpen etter seg, og man ser der ute et bybud. Han bærer en julegran og en kurv, som han gir til stuepiken, som har lukket opp for dem.

NORA Gjem juletreet godt, Helene. Barna må endelig ikke få se det før i kveld, når det er pyntet. *(Til budet, tar frem lommeboken)* Hvor mye?

BYBUDET Femti øre.

NORA Der er en krone. Nei, behold resten.

Budet takker og går. Nora lukker døren. Hun fortsetter å le stille og fornøyd mens hun tar yttertøyet av.

Nora tar en pose med makroner opp av lommen og spiser et par. Deretter går hun forsiktig bort og lytter ved sin manns dør.

NORA Jo, han er hjemme. *(nynner igjen idet hun går bort til bordet til høyre.)*

HELMER *(inne i sitt værelse)* Er det lerkéfuglen som kvitrer der ute?

NORA *(i ferd med å åpne noen av pakkene)* Ja, det er det.

HELMER Er det ekornet som romsterer der ute?

NORA Ja!

HELMER Når kom ekornet hjem?

NORA Nå nettopp. *(putter makronposen i lommen og tørker seg om munnen)* Kom ut hit, Torvald, så skal du se hva jeg har kjøpt.

HELMER Ikke forstyrr! *(litt etter åpner han døren og ser inn, med pennen i hånden)* Kjøpt, sier du? Alt det der? Har nå lille spillefuglen vært ute og satt pengene over styr igjen?

NORA Ja men, Torvald, i år må vi da virkelig kunne slå oss litt løs. Det er jo den første julen vi ikke behøver å spare.

HELMER Å, vet du hva, sløse kan vi ikke.

NORA Jo, Torvald, litt kan vi sløse nå. Ikke sant? Bare bitte lite grann? Nå får du jo stor lønn og kommer til å tjene mye, mye penger.

HELMER Ja, ved nyttår, men så går det et helt kvartal til neste utbetaling.

NORA Pytt, vi kan jo låne så lenge.

HELMER Nora! *(går bort til henne og tar henne spøkende i øret)* Er det nå lettsindigheten som er ute og går igjen? Tenk deg nå at jeg lånte tusen kroner i dag og du satte dem over styr i romjulen, og at jeg så på nyttårsaften fikk en takstein i hodet og lå der ...

NORA *(legger hånden på munnen hans)* Å fy, snakk ikke så stygt.

HELMER Jo, la oss si at noe slikt hendte. Hva da?

NORA Hvis det hendte noe så fælt, så kunne det være det samme enten jeg hadde gjeld eller ikke.

HELMER Nå, men de folkene jeg hadde lånt av?

NORA De? Hvem bryr seg om dem? De er jo fremmede?

HELMER Nora, Nora, du er virkelig en kvinne! Nei, men alvorlig, Nora: Du vet hva jeg tenker om dette. Ingen gjeld! Aldri låne! Det kommer noe ufritt og altså også noe uskjønt over hjem som bygger på lån og gjeld. Nå har vi to holdt tappert ut helt til i dag, og det vil vi også gjøre i den korte tiden det behøves.

NORA *(går mot ovnen)* Ja, ja, som du vil, Torvald.

HELMER *(følger etter)* Så, så, nå skal ikke lille sanglerken henge med vingene. Hva? Står ekornet og surmuler? *(tar lommeboken frem)* Nora, hva tror du jeg har her?

NORA *(snur seg raskt)* Penger!

HELMER Se der. *(rekker henne noen sedler)* Herregud, jeg vet jo at det går en hel del til et hus i juletiden.

NORA Ti – tyve – tretti – førti. Å takk, takk, Torvald. Nå kommer jeg langt.

HELMER Ja, det må du sannelig gjøre.

NORA Ja, ja, det skal jeg nok. Men kom nå her, så skal jeg vise deg alt jeg har kjøpt. Og så billig! Se, her er nye klær til Ivar – og en sabel. Her er en hest og en trompet til Bob. Og her er en dukke og en dukkeseng til Emmy; det er simple saker, men hun river det jo snart i stykker likevel.

HELMER Og hva er det i den pakken der?

NORA *(skriker)* Nei, Torvald, det får du ikke se før i kveld!

OPPGAVER:

1. Hva får vi i dette utdraget vite om Noras forhold til penger og forbruk?
2. Hva er typisk for den måten som Nora og Helmer snakker til hverandre på? Gi eksempler!
3. Hvilke rekvisitter trengs til denne delen av skuespillet? Dersom noen av rekvisittene har symbolsk betydning, hva slags betydning kunne det ha vært, tror du?
4. På 1800-tallet hendte det at både lerkéfugler og ekorn ble holdt i bur i dagligstuer. Påvirker denne opplysningen hvordan vi tolker Helmers replikker?

(2) FRA FØRSTE AKT (JULAFTEN)

Det er julaften. Nora har akkurat vendt hjem fra julehandel og snakker med sin ektemann Helmer. I byen har Nora blant annet kjøpt flere poser med julegaver og en pose med makroner til seg selv. Juletreet er foreløpig satt bort – det skal pyntes uten at barna ser på, slik skikken var i noen borgerlige hjem på 1800-tallet.

HELMER Men si meg nå, du lille ødeland, hva har du tenkt på til deg selv?

NORA Å pytt, til meg? Jeg bryr meg slett ikke om noe.

HELMER Jovisst gjør du det. Si meg nå noe rimelig som du kunne ha lyst på.

NORA Nei, jeg vet virkelig ikke. Jo hør, Torvald –

HELMER Nå?

NORA *(famler med knappene hans, uten å se på ham)* Hvis du vil meg noe, så kunne du jo, du kunne ...

HELMER Nå, nå, ut med det.

NORA *(hurtig)* Du kunne gi meg penger, Torvald. Bare så mye som du kan avse, så skal jeg en av dagene kjøpe noe for dem.

HELMER Nei men, Nora ...

NORA Å jo, gjør det, kjære Torvald. Jeg ber deg om det. Så kan jeg henge pengene i juletreet, i et pent omslag av gullpapir. Ville ikke det være morsomt?

HELMER *(smilende)* Hva er det de fuglene kalles som setter pengene over styr?

NORA Ja, ja, spillfugler. Jeg vet det nok. Men la oss gjøre som jeg sier, Torvald, så får jeg tid til å fundere på hva jeg har mest bruk for. Er ikke det veldig fornuftig? Hva?

HELMER *(smilende)* Jo visst er det fornuftig. Det vil si, hvis du virkelig kunne holde på de pengene jeg gir deg, og virkelig kjøpte noe til deg selv for dem. Men så går de til huset og så mangt og mye unyttig, og så må jeg punge ut igjen.

NORA Å men, Torvald ...

HELMER Man kan ikke nekte for det, min kjære, lille Nora. *(legger armene rundt livet hennes)* Spillefuglen er søt, men den bruker svært mye penger. Det er utrolig hvor kostbart det er for en mann å holde en spillefugl.

NORA Å fy, hvordan kan du si det? Jeg sparer da virkelig alt hva jeg kan.

HELMER *(ler)* Ja, det var et sant ord. Alt hva du kan. Men du kan slett ikke.

NORA *(nynner og smiler fornøyd)* Hm, du skulle bare vite hvor mange utgifter vi lerker og ekorn har, Torvald.

HELMER Du er en besynderlig liten en, akkurat som faren din. Du er om deg på alle kanter for å skaffe penger, men så snart du har dem, blir de liksom borte mellom hendene på deg. Du vet aldri hvor du gjør av dem. Det ligger i blodet. Jo, jo, jo, sånt er arvelig, Nora.

NORA Akk, jeg skulle ønske at jeg hadde arvet mange av pappas egenskaper.

HELMER Og jeg ville ikke ønske deg annerledes enn nettopp slik som du er, min søte, lille sanglerke. Men hør, det er noe som faller meg inn. Du ser så – så – hva skal jeg kalle det – så hemmelighetsfull ut i dag?

NORA *(ser på ham)* Gjør jeg?

HELMER Ja, visst gjør du det. Se meg stivt i øynene.

NORA *(ser på ham)* Nå?

HELMER Slikkemunnen skulle vel aldri ha gått berserk i byen i dag?

NORA Nei, hvordan kan det falle deg inn?

HELMER Har slikkemunnen virkelig ikke gjort en avstikker til konditoren?

NORA Nei, Torvald, jeg forsikrer deg virkelig ...

HELMER Nå, nå, nå, det er naturligvis bare jeg som spøker ...

NORA *(går til bordet til høyre)* Det kunne da ikke falle meg inn å gjøre noe du ikke liker.

HELMER Nei, jeg vet jo det, og du har jo gitt meg ditt ord. *(vendt til henne)* Nå, behold du dine små julehemmeligheter for deg selv, min velsignede Nora. De kommer vel fram i lyset i kveld, når juletreet er tent, skulle jeg tro.

OPPGAVER:

1. Hva ønsker Nora seg fra Helmer?
2. Hvordan foreslår Nora å pynte juletreet? Hva slags signaler sender dette forslaget, synes du?
3. Hvilken holdning har Nora til sitt eget pengeforbruk? Hva mener Helmer om dette forbruket?
4. Hvilke kjælenavn bruker Helmer på Nora?
5. Hvorfor famler Nora med knappene til Helmer, tror du? Hva kan være hensikten?
6. På hvilken måte opptrer Nora uærlig i dette utdraget?
7. En elev påstår at den siste replikken til Helmer er et frampek. Hva kan replikken være et frampek om?

(3) FRA FØRSTE AKT (JULAFTEN)

Stemningen er god hjemme hos Nora og Torvald Helmer. De aller fleste julegavene er kjøpt inn, og paret gleder seg til å feire julekvelden sammen med barna og nære venner. Helmer er gått inn på kontoret sitt når en kvinne banker på døren og blir vist inn til Nora.

FRU LINDE *(forsagt og litt nølende)* God dag, Nora.

NORA God dag ...

FRU LINDE Du kjenner meg nok ikke igjen.

NORA Nei, jeg vet ikke ... Jovisst, jeg synes nok ... *(utbryter)* Hva! Kristine! Er det virkelig deg?

FRU LINDE Ja, det er meg.

NORA Kristine! Og jeg som ikke kjente deg igjen! Men hvordan kunne jeg ... *(saktere)* Du er blitt forandret, Kristine!

FRU LINDE Ja, det er jeg visst. I ni-ti lange år ...

NORA Er det så lenge siden vi såes? Ja, det er vel det. Å, de siste årene har vært en lykkelig tid, må du tro. Og nå er du altså kommet hit inn til byen? Gjort den lange reise vinterstid? Det var tappert.

FRU LINDE Jeg kom med dampskipet i morges.

NORA For å more deg i julen, naturligvis. Å, så deilig det er. Ja, more oss, det skal vi. Men ta yttertøyet av. Du fryser vel ikke? *(hjelper henne)* Ja, nå har du ditt gamle ansikt igjen. Det var bare i det første øyeblikk ... Litt blekere er du nok blitt, Kristine, og kanskje litt magrere.

FRU LINDE Og mye, mye eldre, Nora.

NORA Ja, kanskje litt eldre; bitte, bitte litt, men slett ikke mye. *(holder plutselig inne, alvorlig)* Å, men jeg tankeløse menneske, som sitter her og snakker! Søte, velsignede Kristine, kan du tilgi meg?

FRU LINDE Hva mener du, Nora?

NORA Stakkars Kristine, du er jo blitt enke.

FRU LINDE Ja, for tre år siden.

NORA Å, jeg visste det nok, jeg leste det jo i avisene. Å, Kristine, du må tro meg, jeg tenkte ofte på å skrive til deg da, men alltid utsatte jeg det, og alltid kom det noe i veien.

FRU LINDE Kjære Nora, det forstår jeg så godt.

NORA Nei, det var stygt av meg, Kristine. Å, du stakkar, hvor mye har ikke du gått gjennom. Og han etterlot deg jo ikke noe å leve av?

FRU LINDE Nei.

NORA Og ingen barn?

FRU LINDE Nei.

NORA Slett ingen ting altså?

FRU LINDE Ikke engang en sorg eller et savn å tære på.

NORA *(ser vantro på henne)* Jammen, Kristine, hvordan kan det være mulig?

FRU LINDE *(smiler tungt og stryker henne over håret)* Å, det hender fra tid til annen, Nora.

OPPGAVER:

1. Hva er fornavnet til fru Linde? Hvis det finnes navnesymbolikk i skuespillet: Hvem kan fru Linde være en slags representant for?
2. Hva mener fru Linde med replikken «Ikke engang en sorg eller et savn å bære på»?
3. Hva mener fru Linde med replikken «Å, det hender fra tid til annen, Nora»?

Nora og fru Linde fortsetter samtalen. Nora snakker mye om sin egen lykke, men stiller også spørsmål.

NORA Si meg, er det virkelig sant at du ikke holdt av din mann? Hvorfor tok du ham da?

FRU LINDE Min mor levde fortsatt, og hun var senge- liggende og hjelpeløs. Og så hadde jeg mine to yngre brødre å sørge for. Jeg syntes ikke det var forsvarlig å avvise tilbudet hans.

NORA Nei, nei, det kan du ha rett i. Han var altså rik den gangen?

FRU LINDE Han var ganske velstående, tror jeg. Men det var usikre forretninger, Nora. Da han døde, gikk det hele over styr, og det ble ingenting til overs.

NORA Og så?

FRU LINDE Ja, så måtte jeg slå meg igjennom med en liten handel og litt undervisning og hva jeg ellers kunne finne på. De siste tre årene har vært som en eneste lang arbeidsdag for meg. Nå er den slutt, Nora. Min stakkars mor behøver meg ikke mer. Og ikke guttene heller, de har fått seg arbeid og kan sørge for seg selv.

NORA Så lettet du må føle deg ...

FRU LINDE Nei, du, bare så usigelig tom. Ingen å leve for mer. *(står urolig opp)* Derfor holdt jeg ikke lenger ut der borte i den lille avkroken. Her må det være lettere å finne noe som kan fylle tiden og tankene. Kunne jeg bare få en fast stilling, noe kontorarbeid ...

NORA Men, Kristine, det er så forferdelig anstrengende, og du ser jo allerede så anstrengt ut. Det ville være mye bedre for deg om du kunne komme deg til et bad.

FRU LINDE (*går mot vinduet*) Jeg har ingen pappa som kan gi meg reisepenger, Nora.

NORA (*reiser seg*) Å, vær ikke sint på meg.

FRU LINDE Da jeg hørte om den lykkelige endringen i livet ditt – vil du tro det? – gledet jeg meg ikke så mye på dine vegne som jeg gledet meg på mine.

NORA Hvordan det? Å, jeg forstår deg. Du mener at Torvald kanskje kunne gjøre noe for deg?

FRU LINDE Ja, jeg tenkte meg det.

NORA Det skal han også, Kristine. Overlat det bare til meg.

OPPGAVER:

1. Hva la fru Linde mest vekt på i valget av ektemake?
2. Hva slags følelser sitter fru Linde igjen med etter at moren hennes er gått bort og barna har flyttet for seg selv?
3. På hvilken måte kan Nora hjelpe fru Linde?

I samtalen antyder fru Linde at Nora kjenner lite til livets vanskeligheter, og hun påpeker at Nora fyller tiden med håndarbeid og liknende. Da blir Nora lettere provosert.

NORA Nå skal du høre noe, Kristine. Jeg har også noe å være stolt over.

FRU LINDE Det tviler jeg ikke på. Hva mener du med det?

NORA Snakk dempet. Tenk om Torvald hørte det! Han må ikke for alt i verden ... Ingen kan få vite det, Kristine, ingen bortsett fra deg.

FRU LINDE Men hva er det?

NORA Jeg fortalte deg om reisen til Italia. Torvald ville ikke ha overlevd hvis han ikke var kommet dit ned.

FRU LINDE Nåja, din far gav dere jo de nødvendige pengene.

NORA Ja, det tror både Torvald og alle andre, men ...

FRU LINDE Men?

NORA Pappa gav oss ikke en skilling. Det var jeg som skaffet pengene.

FRU LINDE Du? Hele den summen?

NORA Tolv hundre specier. Fire tusen åtte hundre kroner. Hva sier du til det?

FRU LINDE Ja men, Nora, hvordan var det mulig? Hadde du vunnet i lotteriet?

NORA I lotteriet (*blåser*) Hvilken kunst ville det ha vært?

FRU LINDE Men hvor fikk du dem fra da?

NORA (*nynner og smiler hemmelighetsfullt*) Hm, tra la la la!

FRU LINDE For låne dem kunne du jo ikke.

NORA Så? Hvorfor ikke det?

FRU LINDE Nei, en kone kan jo ikke låne uten sin manns samtykke.

NORA (*kaster på nakken*) Å, når det er en kone som har en smule forretningsdyktighet, en kone som forstår å oppføre seg litt klokt ...

FRU LINDE Kjære Nora, har du handlet ubetenksomt?

NORA Er det ubetenksomt å redde sin manns liv?

FRU LINDE Jeg synes det er ubetenksomt at du uten hans viten ...

NORA Men han kan jo ikke få vite noe! Herregud, kan du ikke forstå det? Han kunne jo ikke engang få vite hvor dårlig det stod til med ham. Det var til meg legene kom og sa at livet hans stod i fare, at ingenting annet kunne redde ham enn et opphold i Syden. Jeg foreslo at han kunne ta opp et lån. Men da ble han nesten vred, Kristine. Og så fant jeg en utvei.

FRU LINDE Og mannen din fikk ikke vite at pengene ikke kom fra faren din?

NORA Nei, aldri. Pappa døde nettopp i de samme dagene. Jeg hadde tenkt å innvie ham i sakene og be ham om ikke å røpe noe. Men da han lå så syk ... Dessverre, det ble ikke nødvendig.

FRU LINDE Og du har aldri siden betrodd deg til mannen din?

NORA Nei, for himmelens skyld, hvordan kan du tenke det? Han som er så streng i den typen saker! Og dessuten, Torvald med sin mannlige selvfølelse, hvor pinlig og ydmykende ville det ikke være for ham å vite at han skyldte med noe. Det ville forrykke forholdet mellom oss. Vårt skønne, lykkelige hjem ville ikke lenger bli hva det nå er.

Helt på tampen av samtalen forteller fru Linde at hun må ut og se seg om etter et værelse. Nora beklager seg: «Så kjedelig at vi bor så trangt, men det er umulig for oss ...»

OPPGAVER:

1. Hvilken hemmelighet røper Nora for fru Linde?
2. Hvorfor har ikke Nora fortalt noe til Helmer?
3. Helt på slutten av samtalen deres, hva slags hjelp var det Nora ikke kunne gi?

(4) FRA FØRSTE AKT (JULAFTEN)

Sakfører Nils Krogstad er enkemann med mange barn. Tidligere på kvelden er han blitt baksnakket av doktor Rank, og også Noras venninne Kristine Linde har kjennskap til ham.

Nå har Krogstad en liten stilling i Aksjebanken, der Helmer (Noras ektemann) snart skal bli direktør. For noen år siden tok Nora opp et hemmelig lån hos Krogstad, for å sikre nok penger til et helseopphold i Italia for Helmer. Hun er livredd for at Krogstad skal røpe hemmeligheten.

- KROGSTAD** Jeg må spørre deg rett ut: Skal fru Linde få en stilling i Aksjebanken?
- NORA** Hvordan kan *du* tillate deg å spørre *meg*, herr Krogstad, du som er en av min manns underordnede? Men siden du spør, skal du få vite det: Ja, fru Linde blir tilsatt. Og det er jeg som har talt hennes sak, herr Krogstad. Nå vet du det.
- KROGSTAD** Jeg hadde altså lagt det riktig sammen.
- NORA** (*går frem og tilbake på gulvet*) Å, man har vel alltid litt innflytelse, skulle jeg tro. Selv om man er kvinne, er det ikke dermed sagt at ... Når man står i et underordnet forhold, herr Krogstad, så bør man virkelig vokte seg for å støte noen som ...
- KROGSTAD** ... som har innflytelse?
- NORA** Ja, nettopp.
- KROGSTAD** (*skifter tone*) Vil du være så snill å sørge for at jeg beholder min underordnede stilling i banken?
- NORA** Hva mener du? Hvem tenker på å ta stillingen fra deg?
- KROGSTAD** Å, du trenger ikke å spille uvitende overfor meg. Jeg skjønner godt at venninnen din ikke ønsker å støte sammen med meg, og nå skjønner jeg også hvem jeg kan takke for at jeg skal jages vekk.
- NORA** Men jeg forsikrer deg ...
- KROGSTAD** Ja, ja, ja, det er ennå tid, og jeg råder deg til at du bruker innflytelsen din for å forhindre det.
- NORA** Men, herr Krogstad, jeg har absolutt ingen innflytelse.
- KROGSTAD** Ikke det? Jeg synes akkurat du sa ...
- NORA** Det var naturligvis ikke sånn å forstå. Jeg! Hva tror du, at jeg har en slik innflytelse på mannen min?
- KROGSTAD** Å, jeg kjenner mannen din fra studentdagene. Jeg tenker at herr bankdirektøren ikke er fastere enn andre ektemenn.
- NORA** Snakker du nedsettende om mannen min, så viser jeg deg døren.
- KROGSTAD** Fruen er modig.

- NORA** Jeg er ikke redd for deg lenger. når nyttår er over, skal jeg snart være ute av alt sammen.
- KROGSTAD** (*mer behersket*) Hør på meg, frue. Hvis det blir nødvendig, så kommer jeg til å kjempe som for livet for å beholde den lille stillingen min i banken.
- NORA** Ja, det virker sånn.
- KROGSTAD** Det er ikke bare for inntekten sin skyld, den er egentlig det minst viktige. Det er noe annet ... Du vet naturligvis så godt som alle andre at jeg for en del år siden gjorde meg skyldig i en ubetenksomhet.
- NORA** Jeg tror jeg har hørt om noe sånt.
- KROGSTAD** Saken kom ikke for retten, men alle veier ble liksom stengt for meg. Så slo jeg inn på forretninger, som du vet. Noe måtte jeg jo gripe til, og jeg tør si at jeg ikke var blant de verste. Men nå må jeg ut av alt dette. Sønnene mine vokser til, og for deres skyld må jeg skaffe meg så mye borgerlig aktelse som mulig. Denne stillingen i banken var liksom det første trappe-trinnet for meg. Og nå vil mannen din sparke meg vekk fra trappen, sånn at jeg står nede i søla igjen.
- NORA** Men for Guds skyld, herr Krogstad, det står ikke i min makt å hjelpe deg.
- KROGSTAD** Det er fordi du ikke har vilje til det. Men jeg har makt til å tvinge deg.
- NORA** Du vil vel ikke fortelle mannen min at jeg skylder deg penger?
- KROGSTAD** Hm ... Hvis jeg fortalte ham det?
- NORA** Det ville være skammelig handlet av deg. (*med gråten i halsen*) Denne hemmeligheten, som er både min glede og min stolthet, den skulle han liksom få vite på en så stygg og plump måte ... få vite den av *deg*. Du ville ha utsatt meg for de frykteligste ubehageligheter ...
- KROGSTAD** Bare ubehageligheter?
- NORA** (*heftig*) Men gjør du det, blir det verst for deg selv. Da får mannen min se hvilket dårlig menneske du er, og da får du slett ikke beholde stillingen.
- KROGSTAD** Fru Helmer, du mangler visst både hukommelse og kunnskap om kontrakter.
- NORA** Hvordan det?
- KROGSTAD** Da mannen din var syk, kom du til meg for å låne en stor pengesum.
- NORA** Jeg visste ikke om andre.
- KROGSTAD** Jeg lovet å skaffe deg beløpet ...
- NORA** Du skaffet det jo også.

KROGSTAD Jeg lovet deg å skaffe pengene mot et gjeldsbrev som jeg forfattet.

NORA Ja, og som jeg skrev under på.

KROGSTAD Godt. Men nederst føyde jeg til noen linjer der faren din skulle garantere for gjelden, og disse linjene skulle faren din underskrive.

NORA Skulle? Han skrev jo under.

KROGSTAD Jeg hadde ikke skrevet inn noen dato, for det skulle faren din selv påføre den dagen han underskrev papiret. Husker fruene det?

NORA Ja, jeg tror nok ...

KROGSTAD Faren din lå syk, husker jeg.

NORA Han lå på sitt siste.

KROGSTAD Døde nok kort tid etter?

NORA Ja.

KROGSTAD Si meg, fru Helmer, skulle du tilfeldigvis huske din fars dødsdag? Hvilken dato i måneden, mener jeg?

NORA Pappa døde den 29. september.

KROGSTAD Det er ganske riktig, det har jeg undersøkt. Og derfor er det en besynderlighet (*tar et papir frem*) som jeg slett ikke kan forklare ...

NORA Hvilken besynderlighet? Jeg vet ikke ...

KROGSTAD Faren din døde den 29. september. Men se her. Her har faren din datert sin underskrift den 2. oktober. Er ikke det besynderlig, frue?

NORA (*tier*)

KROGSTAD Kan du forklare meg det?

NORA (*tier fremdeles*)

KROGSTAD Påfallende er det også at ordene 2. oktober og årstallet ikke er skrevet med din fars håndskrift, men med en som jeg synes at jeg kjenner. Nå, det kan jo la seg forklare. Faren din kan ha glemt å datere brevet, og så kan en eller annen ha gjort det på måfå. Det er ikke noe vondt i det. Det er underskriften det kommer an på. Og *den* er jo ekte, fru Helmer? Det er jo virkelig faren din som har skrevet navnet sitt her?

NORA (*etter en kort taushet kaster hun hodet tilbake og ser trassig på ham*) Nei, det er det ikke. Det er jeg som har skrevet pappas navn.

KROGSTAD Hør, frue ... vet du at dette er en farlig tilståelse?

NORA Hvorfor det? Du får snart pengene dine?

KROGSTAD Kan jeg få stille deg et spørsmål ... Hvorfor sendte du ikke papiret til faren din?

NORA Det var jo umulig. Pappa lå jo syk. Hvis jeg skulle ha bedt om underskriften hans, måtte jeg også sagt ham hva pengene skulle brukes til. Men jeg kunne jo ikke si ham det, så syk som han var, at livet til mannen min stod i fare. Det var jo umulig.

KROGSTAD Det hadde vært bedre for deg om du hadde droppet den utenlandsturen.

NORA Nei, det var umulig. Den reisen skulle jo redde livet til mannen min. Den kunne jeg ikke droppe.

KROGSTAD Fru Helmer, du har visst ikke noen klar forestilling om hva det egentlig er du har gjort deg skyldig i. Jeg kan fortelle deg at det verken var noe mer eller noe verre, det jeg en gang gjorde, og som ødela hele min borgerlige stilling.

NORA Vil du innbille meg at du liksom skulle ha foretatt deg noe modig for å berge livet til hustruen din?

KROGSTAD Loven spør ikke om motiver.

NORA Det må være noen veldig dårlige lover.

KROGSTAD Dårlige eller ikke, hvis jeg legger dette papiret frem for retten, blir du dømt etter lovene.

NORA Det tror jeg aldeles ikke. Skulle ikke en datter ha rett til å skåne sin gamle, dødsyke far for engstelser og bekymringer? Skulle ikke en hustru ha rett til å redde sin manns liv? Jeg kjenner ikke lovene så nøye, men jeg er sikker på at det står et sted at slikt er tillatt. Vet du ikke sånt, du som er sakfører? Du må være en dårlig jurist, herr Krogstad.

KROGSTAD Kan så være. Men jeg forstår meg på den slags forretninger som dem vi to har gjort. Gjør hva du lyster. Men det sier jeg deg: Blir jeg utstøtt for annen gang, så skal du gjøre meg selskap.

OPPGAVER:

1. Hva er det sakfører Krogstad vet om Nora?
2. Hvordan forsvarer Nora det hun har gjort?
3. Hvem vinner diskusjonen, synes du? Begrunn svaret.
4. Framstår Krogstads som en «krokete», vrien person i dette utdraget? Hvordan prøver han eventuelt å «spenne krok for noen»?

(5) FRA FØRSTE AKT (JULAFTEN)

Uten å fortelle om det til ektemannen – den kommende bankdirektør Torvald Helmer – har Nora lånt et stort pengebeløp av sakfører Nils Krogstad. Nora har til og med forfalsket sin fars underskrift for å sikre seg lånet.

Nå truer Krogstad med at han vil røpe hemmeligheten for Torvald. Krogstad sier at han bare vil holde tett hvis han får beholde jobben i Aksjebanken. Nora avfeier at hun kan overtale Helmer til å gjøre om på oppsigelsen, men samtidig begynner hun å frykte konsekvensene.

NORA Her skal vi ha lys – og her blomster ... Det avskyelige mennesket! Snakk, snakk, snakk! Det er ingenting i veien. Juletreet skal bli deilig. Jeg vil gjøre alt du har lyst til, Torvald, jeg skal synge for deg, danse for deg ...

(Helmer kommer utenfra inn i stuen med en pakke papirer under armen)

NORA Ah, kommer du alt igjen?

HELMER Ja, har det vært noen her?

NORA Her? Nei.

HELMER Det var besynderlig. Jeg så Krogstad gå ut av porten.

NORA Så? Å ja, det er sant. Krogstad var her et øyeblikk.

HELMER Nora, jeg kan se det på deg, han har vært her og bedt deg legge et godt ord inn for ham.

NORA Ja.

HELMER Og det skulle du liksom gjøre på eget initiativ? Du skulle skjule for meg at han hadde vært her. Bad han ikke om det også?

NORA Jo, Torvald, men ...

HELMER Nora, Nora, og det kunne du innlate deg på? Førre samtale med et slikt menneske, og gi ham løfte om noe! Og attpåtil servere meg en usannhet!

NORA En usannhet?

HELMER Sa du ikke at ingen hadde vært her? *(truer med fingeren)* Det må aldri min lille sangfugl gjøre igjen. En sangfugl må ha rent nebb å kvitre med, aldri falske toner. *(tar henne om livet)* Er det ikke sånn det skal være? Jo, det visste jeg nok. *(slipper henne)* Og så ikke mer om det. *(setter seg foran ovnen)* Ah, så lunt og hyggelig det er her. *(blar litt i sine papirer)*

Nora skifter samtaleemne: De to veksler noen ord om et kostymeball to dager senere. Nora ber Helmer om hjelp til å bestemme hvordan hun skal kle seg ut. Etterpå vil Nora snakke litt mer om Krogstad.

NORA Men si meg, er det virkelig så slemt det som denne Krogstad har gjort seg skyldig i?

HELMER Skrevet falske navn. Har du noen forestilling om hva det vil si?

NORA Kan man ikke gjøre det av nød?

HELMER Jo, eller som så mange, i ubetenksomhet. Jeg er ikke så hjerteløs at jeg ubetinget skulle fordømme en mann for en slik enkeltstående handlings skyld.

NORA Nei, ikke sant, Torvald!

HELMER Mangt et menneske kan moralsk reise seg igjen hvis han åpent bekjenner sin brøde og tar sin straff.

NORA Straff?

HELMER Tenk deg bare hvordan er sånt skyldtyngt menneske må lyve og hykle for sine aller nærmeste, ja selv overfor sin hustru og sine barn. Og dette med barnene, det er det forferdeligste, Nora.

NORA Hvorfor?

HELMER Fordi en sånn atmosfære av løgn bringer smitte og sykdomsstoff inn i et helt hjemsliv. Hvert åndedrag som barnene tar i et slikt hus, er fylt med spirer til noe stygt.

NORA *(nærmere bak ham)* Er du sikker på det?

HELMER Å kjære, det har jeg ofte nok erfart som advokat. Nesten alle tidlig bedervede mennesker har hatt løgnaktige mødre.

NORA Hvorfor akkurat mødre?

HELMER Det skriver seg hyppigst fra mødrene, men fedre virker naturligvis i samme retning, det vet enhver sakfører godt. Og likevel har denne Krogstad gått der hjemme år etter år og forgiftet sine egne barn i løgn og fortielse. Det er derfor jeg kaller ham moralsk bedervet. *(strekker hendene ut mot henne)* Derfor skal min søte, lille Nora love meg ikke å tale hans sak. Din hånd på det. Nå, nå, hva er det? Rekk meg hånden. Se så. Avgjort altså. Jeg forsikrer deg at det ville ha vært umulig for meg å arbeide sammen med ham. Jeg føler meg bokstavelig talt uvel i slike menneskers nærhet.

OPPGAVER:

1. I dette utdraget, hva sier Noras første replikk oss om hvordan Nora ønsker å viske ut minnene om sakfører Krogstad?
2. Hva lyver Nora om?
3. Når Helmer avslører Noras usannhet, minner reaksjonen hans mest om en tordentale eller om en mild skjennepreken? Begrunn svaret.
4. Hva slags likhetstrekk finnes mellom Nora og Krogstad?
5. På 1800-tallet diskuterte man om personlige egenskaper skyldes arv eller miljø. På hvilken måte angår disse diskusjonene «Et dukkehjem»?

(6) FRA FØRSTE AKT (JULAFTEN)

Barnepiken, Anne-Marie, kommer inn i dagligstuen med de tre barna.

NORA Så friske og kjekke dere ser ut! Nei, så røde kinn dere har fått! Akkurat som epler og roser. *(barna snakker i munnen på hverandre)* Har dere moret dere så mye? Det var jo supert. Jasså, du har trukket både Emmy og Bob på kjelken? Nei tenk, på én gang! Ja, du er en flink gutt, Ivar. Å, la meg holde henne litt, Anne-Marie. Mitt søte, lille dukkebarn! *(tar den minste fra barnepiken og danser med henne)* Jaja, mamma skal danse med Bob også. Hva? Har dere kastet snøball? Å, der skulle jeg ha vært med! Nei, ikke gjør det, jeg kan kle av dem selv, Anne-Marie. Å jo, la meg få lov, det er så morsomt. Gå inn så lenge, du ser så forfrossen ut. Det står en varm kaffe til deg på ovnen.

Barnepiken går inn i værelset til venstre. Nora tar barnas yttertøy av og kaster det omkring, idet hun lar dem fortelle i munnen på hverandre.

NORA Jasså? Så det var en stor hund som løp etter dere? Nei, hundene biter ikke deilige små dukkebarn. Ikke se i pakkene, Ivar! Hva det er? Ja, det skulle dere bare visst. Å nei, nei, det er ikke noe fælt noe. Så? Skal vi leke? Hva skal vi leke? Gjemsel. Ja, la oss leke gjemsel. Bob skal gjemme seg først. Skal jeg? Ja, la meg gjemme meg først.

Hun og barna leker under latter og jubel i stua og i det tilstøtende værelset til høyre. Til sist gjemmer Nora seg under bordet. Barna kommer stormende inn, leter, men kan ikke finne henne, hører hennes dempede latter, styrter bort til bordet, løfter teppet opp og ser henne. Stormende jubel. Hun kryper frem som for å skremme dem. Ny jubel. Det har imidlertid banket på inngangsdøren, men ingen har merket det. Nå åpnes døren og sakfører Krogstad kommer til syne. Han venter litt, leken fortsetter.

KROGSTAD Unnskyld, fru Helmer ...

NORA *(med et dempet skrik, snur seg og spretter halvt i været)* Åh! Hva vil du?

KROGSTAD Unnskyld, ytterdøren stod på klem ...

NORA *(til barna)* Gå inn til Anne-Marie. Hva? Nei, den fremmede mannen vil ikke gjøre mamma noe vondt. Når han er gått, skal vi leke igjen. *(fører barna inn i værelset til venstre og lukker døren etter dem)*

OPPGAVER:

1. Hvor mange skuespillere trengs i denne scenen?
2. På hvilke måter framstår Nora i denne scenen som en god (eller dårlig) mor?

FRA FØRSTE OG ANDRE AKT (JULAFTEN/JULEDAG)

Nora er alene i dagligstuen og sterkt oppbrakt. Ekte mannen Torvald har nettopp fortalt henne hvordan Krogstads barn har tatt skade av å bli oppdratt av en løgner.

NORA Forderve mine små barn? Forgifte hjemmet? *(kort opphold, hever nakken)* Dette er ikke sant. Dette er aldri i evigheten sant!

Barnepiken kommer inn i værelset.

NORA Hvordan har barna det?

BARNEPIKEN De stakkars småkrypene leker litt med julegavene, men ...

NORA Spør de ofte etter meg?

BARNEPIKEN De er jo så vant til å ha mammaen rundt seg.

NORA Ja, men Anne-Marie, fra nå av kan jeg ikke være så mye sammen med dem som før.

BARNEPIKEN Nå, småbarn venner seg til alt.

NORA Tror du det? Tror du at de ville glemme mammaen sin hvis hun ble helt borte?

BARNEPIKEN Bevares, helt borte!

NORA Hør, si meg, Anne-Marie – det har jeg ofte tenkt på – hvordan kunne du ha hjerte til å sette barnet ditt bort til fremmede?

BARNEPIKEN Men det måtte jeg jo når jeg skulle være amme for lille Nora!

NORA Ja, men at du ville det?

BARNEPIKEN Når jeg kunne få en så god å være? En fattig jente, som er kommet i ulykka, må være glad til.

NORA Men datteren din har visst glemt deg?

BARNEPIKEN Å nei, absolutt ikke. Hun skrev da til meg både da hun gikk til presten for å bli konfirmert og da hun ble gift.

NORA *(tar henne om halsen)* Du gamle Anne-Marie, du var en god mor for meg da jeg var liten.

BARNEPIKEN Lille Nora, stakkar, hadde jo ingen annen mor enn meg.

NORA Og hvis de små ingen annen hadde, så vet jeg nok at du ville ... Snakk, snakk, snakk. Gå inn til dem. Nå må jeg ...

OPPGAVER:

1. Hvilke argumenter finner Nora for at hun kan være mindre sammen med barna i framtiden?
2. Hva har Anne-Marie ofret? Hva har hun fått?

(7) FRA ANDRE AKT (FØRSTE JULEDAG)

Sakfører Krogstad har fått sparken i Aksjebanken, men har ennå ikke røpet noe om sitt hemmelige lån til Nora, den kommende bankdirektørens hustru. Stuepiken åpner døren for Krogstad og lukker igjen etter ham. Han er denne gangen kledd i reisepels, ytterstøvler og skinnlue.

NORA Snakk lavt, mannen min er hjemme.

KROGSTAD Du vet vel at jeg har fått min oppsigelse?

NORA Jeg kunne ikke forhindre det, herr Krogstad. Jeg har kjempet til det ytterste for saken din, men det hjalp ikke noe.

KROGSTAD Har mannen din så lite kjærlighet til deg? Han vet hva jeg kan utsette deg for, og likevel våger han ...

NORA Hvordan kan du tenke deg at han har fått vite det?

KROGSTAD Å nei, jeg tenkte vel ikke det. Det liknet ikke min venn Torvald Helmer å vise så mye mannsmot ...

NORA Her Krogstad, jeg krever respekt for mannen min!

KROGSTAD Jeg ville bare se hvordan det stod til med deg, fru Helmer. Jeg har gått og tenkt på deg hele dagen. Også jeg har litt av det som kalles hjertelag, skjønner du.

NORA Så vis det! Tenk på barna mine.

KROGSTAD Har du og mannen din tenkt på mine? Men det kan være det samme. Det var bare det jeg ville si deg, at du trenger ikke å ta denne saken altfor alvorlig. Det vil ikke skje noe fra min side med det første.

NORA Nei vel, jeg visste det nok.

KROGSTAD Det hele kan ordnes, det behøver slett ikke å komme ut blant folk. Det blir bare mellom oss tre.

NORA Mannen min må aldri få vite noe om dette.

KROGSTAD Hvordan kan du forhindre det? Kan du kanskje betale det som står igjen?

NORA Nei, ikke nå straks.

KROGSTAD Det ville ikke ha nyttet likevel. Om du stod her med aldri så mange kontanter i hånden, ville jeg ha beholdt gjeldsbrevet. Ingen andre trenger å få vite om det. Men hvis du skulle gå rundt her med en eller annen fortvilt beslutning, som å løpe fra hus og hjem ...

NORA Det gjør jeg!

KROGSTAD ... eller hvis du skulle tenke på det som verre er ...

NORA Hvordan kan du vite det?

KROGSTAD ... så dropp det.

NORA Hvordan kan du vite at jeg tenker på det?

KROGSTAD De fleste av oss tenker på *det* i starten. Jeg tenkte også på det, men jeg hadde min santen ikke mot ...

NORA (*toneløst*) Ikke jeg heller.

KROGSTAD Det ville også ha vært en stor dumhet. Når bare den første stormen i huset er over ... Jeg har her i lommen et brev til mannen din.

NORA Og der står alt sammen?

KROGSTAD I så skånsomme uttrykk som mulig.

NORA (*hurtig*) Det brevet må han ikke få. Riv det i stykker. Jeg skal få tak i penger.

KROGSTAD Det er ikke penger jeg venter av mannen din. Jeg vil komme meg på fote igjen, jeg vil til værs. Han våger ikke å protestere. Det skal bli Nils Krogstad og ikke Torvald Helmer som styrer Aksjebanken.

NORA Det kommer du aldri til å oppleve!

KROGSTAD Vil du kanskje ...

NORA Nå har jeg mot til det.

KROGSTAD Å, du skremmer ikke meg. Under isen kanskje? Ned i det kalde, kullsvarte vannet? Og så til våren flyte opp, stygg, ugenkjennelig, uten hår ...

NORA Du skremmer meg ikke.

KROGSTAD Du skremmer heller ikke meg. Sånt gjør man ikke, fru Helmer. Hva ville det forresten nytte? Jeg har ham uansett i lommen.

NORA Etterpå? Når jeg ikke lenger ...

KROGSTAD Glemmer du at det *da* er *jeg* som rår over ettermålet ditt?

NORA (*står målløs og ser på ham*)

KROGSTAD Nå har jeg forberedt deg. Gjør ingen dumheter. Og husk på at det er mannen din som har tvunget meg. Det skal jeg aldri tilgi ham. Farvel frue. (*går ut*)

NORA Ikke gi brevet fra deg ... Å nei, det er umulig! (*åpner døren mer og mer*) Hva er det? Han står utenfor ... Går ikke ned trappene ... Ombestemmer han seg?

Et brev faller ned i postkassen. Deretter hører man Krogstads skritt, som taper seg nedenfor i trappetrinnene.

OPPGAVER:

1. Hvilke «løsninger» tenker Nora på?
2. Hva mener Krogstad med at «det *da* er *jeg* som rår over ettermålet ditt»? Hva truer han med?
3. Hva skjer i den siste sceneanvisningen?

(8) FRA ANDRE AKT (FØRSTE JULEDAG)

Den kommende direktøren i Aksjebanken, Torvald Helmer, har nettopp sendt et brev der han gir sakfører Krogstad sparken. Nora er dypt fortvilt.

NORA *(fortvilt av angst, står som fastnaglet, hvisker til seg selv)* At han var i stand til å gjøre det ... Aldri i livet! Det må finnes en redning ... En utvei ... *(det ringer i forstuen)* Doktor Rank!

Nora stryker seg over ansiktet, tar seg sammen og åpner opp døren til forstuen. Doktor Rank står der ute og henger pelsfrakken sin opp. Utenfor begynner det å mørkne.

NORA God dag, doktor Rank. Jeg kjente deg på ringingen. Men du kan ikke gå inn til Torvald nå, for jeg tror han er opptatt.

RANK Og du?

NORA Å, du vet at for deg har jeg alltid litt tid til overs.

RANK Takk for det. Det skal jeg benytte meg av så lenge jeg kan.

NORA Hva mener du med det? Så lenge du kan?

RANK Ja, blir du skremt?

NORA Nå, det var underlig sagt. Skal det skje noe?

RANK Det kommer til å skje det som jeg lenge har vært forberedt på. Men jeg trodde riktignok ikke at det skulle inntreffe så snart.

NORA *(griper etter armen hans)* Hva er det du har fått vite? Doktor Rank, du må si meg det!

RANK *(setter seg ved ovnen)* Med meg går det nedover. Det er ikke noe å gjøre med det.

NORA *(puster lettet)* Er det deg ...

RANK Hvem ellers? Det nytter ikke å lyve for seg selv. Jeg er den mest miserable av alle mine pasienter, fru Helmer. I disse dager har jeg foretatt et generaloppgjør med min indre status. Bankerott. Innen en måned ligger jeg kanskje og råtner opp på kirkegården.

NORA Å fy, så stygt du snakker.

RANK Tingen er også forbannet stygg. Men det verste er at det vil komme mye annen stygghet først. Det står nå bare en eneste undersøkelse igjen. Når jeg er ferdig med den, så vet jeg omtrent når oppløsningen starter. Det er noe jeg vil si deg. Helmer har en så fin natur at han føler en intens motvilje mot alt som er heslig. Jeg vil ikke ha ham i mitt sykeværelse.

NORA Å, men doktor Rank ...

RANK Jeg vil ikke ha ham der. På ingen måte. Jeg stenger døren for ham. Så snart jeg har fått full visshet om det verste, sender jeg deg mitt visittkort med et svart kors på, og da vet du at det motbydelige som ødelegger, har begynt.

OPPGAVER:

1. Hvilket plagg har doktor Rank på seg idet han kommer på besøk? Hvilke assosiasjoner får du til menn som bruker en slikt klesplagg?
2. Hva sier sceneanvisningen om lys og mørke? Hvordan passer dette med replikkvekslingen?
3. Doktor Rank er rammet av syfilis. Hva vet du om denne sykdommen?

Nora og doktor Rank skifter samtaletema, snakker om herlige måltider og begynner å smile til hverandre.

NORA Jeg er så oppsatt på viltre påfunn i dag.

RANK Det virker sånn.

NORA *(med begge hendene på skuldrene hans)* Kjære doktor Rank. Du skal ikke dø fra Torvald og meg.

RANK Å, det savnet ville du fort komme over. Den som går bort, glemmes snart.

NORA *(ser redd på ham)* Tror du det?

RANK Man oppretter nye forbindelser, og så ...

NORA Hvem oppretter nye forbindelser?

RANK Det vil både du og Helmer gjøre, når jeg er vekk. Du selv er ganske godt i gang, synes jeg. Hva skulle denne fru Linde her i går kveld?

NORA Aha, du er aldri sjalu på den stakkars Kristine?

RANK Jo, det er jeg. Hun vil bli den som følger etter meg her i huset. Når jeg melder forfall, så vil kanskje dette fruentimmeret ...

NORA Hysj, ikke snakke så høyt, hun er der inne.

RANK I dag også? Der ser du.

NORA Bare for å sy drakten min. Herregud, så urimelig du er. *(setter seg på sofaen)* Vær så snill, doktor Rank, i morgen skal du få se, hvor søtt jeg kan danse, og da kan du forestille deg at jeg bare gjør det for din skyld, ja, og så for Torvald, naturligvis, det forstår du. *(tar forskjellige ting ut av esken)* Doktor Rank, sett deg her, så skal jeg vise deg noe.

RANK *(setter seg)* Hva er det?

NORA Se her. Se!

RANK Silkestrømper.

NORA Kjøttfargede. Er ikke de deilige? Ja, nå er det mørkt her, men i morgen ... Nei, nei, nei, du får bare se fotbladet. Og joda, du kan gjerne få se lenger opp også.

RANK Hm.

NORA *(ser et øyeblikk på ham)* Fy, skam deg. *(slår ham lett på øret med strømpene)* Det skal du ha. *(pakker dem igjen sammen)*

RANK Og hva slags andre herligheter skal jeg få se?

NORA Du skal ikke få se en smule mer, for du er uskikkelig. (*Nynner litt og leter i sakene*)

RANK (*etter en kort taushet*) Når jeg sitter her og er ganske fortrolig med deg, så begriper jeg ikke, nei, jeg fatter ikke, hva det skulle blitt av meg hvis jeg aldri var kommet til dette huset.

NORA (*smiler*) Jo, jeg tror nok at du hygger deg ganske bra her hos oss.

RANK (*saktere, ser rett fram*) Og så blir jeg nødt til å gå fra det, alt sammen ...

NORA Snikksnakk. Du går ikke fra det.

RANK (*som før*) ... og ikke kunne etterlate meg et takkens tegn engang, knapt nok et flyktig savn, ikke annet enn en ledig plass som kan fylles av den første og beste.

NORA Og hvis jeg nå bad deg om ... Nei.

RANK Om hva?

NORA Om et stort bevis på ditt vennskap?

RANK Ja, ja?

NORA Nei, jeg mener – om en umåtelig stor tjeneste?

RANK Ville du virkelig for én gangs skyld gjøre meg så lykkelig?

NORA Å, du vet jo slett ikke hva det er.

RANK Nei vel, så si det.

NORA Nei, det kan jeg ikke, doktor Rank. Det er så urimelig mye, både et råd, en hjelp og en tjeneste.

RANK Desto bedre. Men jeg forstår ikke hva du mener. Fortell alt. Stoler du ikke på meg?

NORA Jo, mer enn noen annen. Du er min beste og mest trofaste venn, det vet jeg. Derfor skal jeg si deg det. Nå, doktor Rank, det er noe som du må hjelpe meg å forhindre. Du vet hvor inderlig høyt Torvald elsker meg, han ville ikke nøle et sekund med å gi livet sitt for meg.

RANK (*bøyd mot henne*) Nora, tror du at han er den eneste?

NORA (*med et rykk*) Som?

RANK Som gladelig gav livet sitt for din skyld.

NORA (*tungt*) Jasså.

RANK Jeg har sverget på at du skulle få vite det før jeg gikk bort. En bedre anledning får jeg aldri. Ja, Nora, nå vet du det. Og nå vet du også at du kan betro deg til meg som ingen annen.

NORA (*reiser seg jevnt og rolig*) La meg slippe frem.

RANK (*gjør plass for henne, men blir sittende*) Nora ...

NORA (*i døren til forstuen*) Helene, bring lampen inn. (*går bort til ovnen*) Akk, kjære doktor Rank, dette var virkelig stygt av deg.

RANK (*reiser seg*) At jeg har elsket deg like inderlig som noen annen? Var det stygt?

NORA Nei, men at du sier det. Det var jo slett ikke nødvendig ...

RANK Hva mener du? Har du visst?

Stuepiken kommer inn med lampen, setter den på bordet og går ut igjen.

RANK Nora, fru Helmer, jeg spør deg: Har du visst om det?

NORA Åh, hva vet jeg om hva jeg har visst eller ikke visst? Jeg kan virkelig ikke si deg ... At du kan være så klossete, doktor Rank? Nå som alt var så godt!

RANK Nå, vet du iallfall at jeg står til rådighet med liv og sjel. Og kan du nå snakke ut?

NORA (*ser på ham*) Etter dette?

RANK Jeg ber deg. La meg få vite hva det er.

NORA Ingenting kan du få vite nå.

RANK Jo, jo. Sånn må du ikke straffe meg. La meg få lov til å gjøre det som står i menneskelig makt.

NORA Nå kan du ingenting gjøre for meg. Forresten behøver jeg visst ikke noen hjelp. Du skal se at det bare er innbilninger alt sammen. Jovisst er det sånn. (*setter seg i gyngestolen, ser på ham, smiler*) Jo, du er riktig nok en fin mann, doktor Rank. Synes du ikke at du bør skamme deg nå som lampen er kommet inn?

RANK Nei, egentlig ikke. Men kanskje jeg skal forlate dere for alltid?

NORA Nei, det skal du ikke gjøre. Du skal naturligvis komme hit som før. Du vet jo godt at Torvald ikke kan unnvære deg.

RANK Ja, men du.

NORA Å, jeg synes alltid det er en ren fornøyelse når du kommer.

RANK Det er akkurat det som lokket meg inn på et villspor. Du er meg en gåte. Mange ganger har det slått meg at du nesten like gjerne vil være med meg som med Helmer.

NORA Ja, der ser du. Det er noen mennesker man holder mest av, og andre mennesker som man helst vil være sammen med.

OPPGAVER:

1. På hvilke måter flørter Nora med doktor Rank? Hvordan viser hun at hun liker ham?
2. Doktor Rank sier: «Nora, tror du at han er den eneste?» Hva prøver han å få fram med denne replikken?
3. På hvilken måte kan lampen ha en symbolsk betydning?
4. Nora sier: «Ingenting kan du få vite nå.» Hvorfor bestemmer hun seg for dette?

OPPFORDRING:

Spill dette utdraget med ekstra mye følelser og stor innlevelse. Bruk kroppsspråket aktivt!

(9) FRA ANDRE AKT (FØRSTE JULEDAG)

Stenborg i overetasjen har invitert til ball andre juledag. Nora er livredd for at Torvald skal åpne brevet fra Krogstad, der han avslører den falske underskriften og det hemmelige lånet. Derfor prøver Nora å avlede Torvalds oppmerksomhet og spør ham om hjelp til å friske opp dansetrinnene fra tarantelladansen.

HELMER Men kjære Nora, du ser så anstrengt ut. Har du øvd deg for mye?

NORA Nei, jeg har slett ikke øvd meg ennå.

HELMER Det blir nødvendig, vet du ...

NORA Ja, det blir helt nødvendig, Torvald. Men jeg kommer ingen vei uten din hjelp. Jeg har glemt det bort, alt sammen.

HELMER Å, vi skal snart friske det opp igjen.

NORA Ja, hjelp meg, Torvald. Vil du love meg det? Å, jeg er så engstelig ... et så stort selskap ... Du må ofre deg fullt og helt for meg i kveld, ikke noe forretninger, ikke noen penn i hånden. Hva? Ikke sant, kjære Torvald?

HELMER Det lover jeg. I kveld skal jeg helt og holdent stå til din tjeneste, du lille, hjelpeløse ting. Hm, det er sant, én ting vil jeg først ... (*går mot forstuedøren*)

NORA Hva vil du der ute?

HELMER Bare se om det er kommet brev.

NORA Nei, nei, ikke gjør det, Torvald!

HELMER Hva nå?

NORA Torvald, jeg ber deg, det er ingenting.

HELMER Så la meg se (*vil gå*).

Nora står ved pianoet og slår de første taktene av tarantellaen.

HELMER (*ved døren, stanser*) Aha!

NORA Sett deg ned og spill for meg, kjære Torvald. Rett på meg, veiled meg, sånn som du pleier.

HELMER Veldig gjerne, siden du ønsker det (*setter seg til pianoet*).

NORA (*griper tamburinen ut av esken, sammen med et langt sjal som hun raskt draperer rundt seg; deretter bykser hun frem på gulvet og roper*) Spill for meg nå! Nå vil jeg danse!

HELMER (*spillende*) Langsommere ... langsommere.

NORA Kan ikke annerledes.

HELMER Ikke så voldsomt, Nora!

NORA Det må være akkurat sånn.

HELMER (*holder opp*) Nei, nei, dette går aldeles ikke.

NORA (*ler og svinger tamburinen*) Var det ikke det jeg sa til deg?

RANK La meg spille for henne.

HELMER (*reiser seg*) Ja, gjør det, så blir det lettere for meg å veilede henne.

Rank setter seg ved pianoet og spiller; Nora danser med stigende villhet. Helmer har stilt seg ved peisen og prøver stadig vekk å korrigere dansen hennes. Det virker ikke som om hun hører, håret hennes løsner og faller ned ut over skuldrene, hun legger ikke merke til det, men fortsetter å danse. Fru Linde kommer inn.

LINDE (*står som målbundet ved døren*) Ahhh ...

NORA (*under dansen*) Her er det moro, Kristine.

HELMER Men kjæreste, beste Nora, du danser jo som om det gikk på livet løs!

NORA Det gjør det jo også.

HELMER Rank, hold opp. Dette er jo den rene galskap. Hold opp, sier jeg!

Rank slutter å spille og Nora stanser plutselig.

HELMER (*til henne*) Dette hadde jeg aldri kunnet tro. Du har jo glemt alt jeg har lært deg.

NORA (*kaster tamburinen fra seg*) Der ser du selv.

HELMER Nå, her må det sannelig veiledning til.

NORA Ja, du ser hvor nødvendig det er. Du må veilede meg helt til det siste. Lover du meg det, Torvald?

HELMER Det kan du trygt stole på.

NORA Du skal ikke, verken i dag eller i morgen, tenke på noe annet enn meg. Du skal ikke åpne noe brev ... ikke åpne brevkassen ...

OPPGAVER:

1. Hvor mange skuespillere har replikker i dette utdraget?
2. Hva er det som får Torvald Helmer til å snu når han er på vei bort til brevkassen?
3. Hvordan kan det ha seg at Nora svarer bekreftende på at «det går på livet løs»?
4. Synes du det virker som om Nora spiller skuespill for Torvald i dette utdraget, et slags «skuespill i skuespillet»? Begrunn!
5. Hvilke tre adjektiv synes du best beskriver Noras oppførsel i denne scenen?

(10) FRA TREDJE AKT (ANDRE JULEDAG)

Fru Linde sitter alene og blar i en bok i dagligstuen til ekteparet Helmer. Nora og Torvald er på ball i etasjen over, og derfra kan man høre dansemusikk. En lampe brenner på bordet. Fru Linde ser ut til å ha vondt for å holde tankene samlet, hun ser på klokken sin og lytter spent mot ytterdøren.

FRU LINDE Ikke ennå. Men nå er det på høy tid. Hvis han bare ikke ... *(lytter igjen)* Ah, der er han. *(åpner forsiktig døren)* Kom inn. Her er det ingen.

KROGSTAD Jeg fant en lapp fra deg hjemme. Hva skal dette bety?

FRU LINDE Jeg er nødt til å snakke med deg.

KROGSTAD Jasså? Og det må nødvendigvis skje her?

FRU LINDE Hjemme hos meg var det umulig, for værelset mitt har ikke egen inngang. Kom inn, vi er helt alene, piken sover og Helmers er på ball ovenpå.

KROGSTAD Har vi to noe mer å snakke om?

FRU LINDE Vi har mye å snakke om.

KROGSTAD Det trodde jeg ikke.

FRU LINDE Nei, du har aldri forstått meg ordentlig.

KROGSTAD Var det noe annet å forstå enn det som er ganske enkelt? En hjerteløs kvinne gir en mann løpepass når det tilbyr seg noe annet som er mer fristende?

FRU LINDE Tror du at jeg er så hjerteløs? Og tror du at jeg brøt med lett hjerte?

KROGSTAD Ikke det?

FRU LINDE Krogstad, har du virkelig trodd det?

KROGSTAD Hvis det ikke var sånn, hvorfor skrev du da til meg den gangen på den måten som du gjorde?

FRU LINDE Jeg kunne jo ikke annet. Når jeg skulle bryte med deg, så var det jo min plikt å utrydde alt som fantes av følelser hos deg.

KROGSTAD *(knuger hendene sine)* Sånn ja. Og dette, dette gjorde du bare for pengenes skyld!

FRU LINDE Du må ikke glemme at jeg hadde en hjelpeløs mor og to små brødre. Vi kunne ikke vente på deg, Krogstad. Med deg var det ikke så gode utsikter den gangen.

KROGSTAD Det kan så være, men du hadde ikke rett til å vrake meg for et annet menneskes skyld.

FRU LINDE Ja, jeg vet ikke. Mange ganger har jeg spurt meg om jeg hadde rett til det.

KROGSTAD *(saktere)* Da jeg mistet deg, var det som om all fast grunn ble borte under føttene mine. Se på meg, nå er jeg en skipbrudde mann på et vrak.

FRU LINDE Hjelpen er nær.

KROGSTAD Den var nær, men så kom du og stilte deg imellom.

FRU LINDE Uten at jeg visste det, Krogstad. Det var først i dag jeg fikk vite at det er deg jeg skal avløse i banken.

KROGSTAD Jeg tror deg når du sier det. Men nå som du vet det, trer du ikke da tilbake?

FRU LINDE Nei, det ville nok ikke hjelpe deg det minste.

KROGSTAD Å hjelpe, hjelpe ... Jeg ville gjøre det likevel.

FRU LINDE Jeg har lært meg å handle fornuftig.

KROGSTAD Og livet har lært meg ikke å tro på talemåter.

FRU LINDE Da har livet lært deg en veldig fornuftig ting. Men på handlinger må du vel tro?

KROGSTAD Hva mener du?

FRU LINDE Du sa at du stod som en skipbrudde mann på et vrak.

KROGSTAD Det hadde jeg vel god grunn til å si.

FRU LINDE Jeg sitter også som en skipbrudde kvinne på et vrak. Ingen å sørge over, ingen å sørge for.

KROGSTAD Du valgte det selv.

FRU LINDE Krogstad, hvis nå vi to skipbrudne mennesker kunne komme over til hverandre.

KROGSTAD Hva er det du sier?

FRU LINDE To på ett vrak står bedre enn én på hvert sitt.

KROGSTAD Kristine!

FRU LINDE Hvorfor tror du jeg kom til byen?

KROGSTAD Skulle du ha hatt en tanke for meg?

FRU LINDE Jeg må arbeide hvis jeg skal orke livet. Alle mine levedager, så lenge jeg kan huske, har jeg arbeidet, og det har vært min beste og eneste glede. Men nå står jeg ganske alene i verden, så forferdelig tom og forlatt. Å arbeide for seg selv er det jo ingen glede i. Krogstad, skaff meg noen og noe å arbeide for.

KROGSTAD Dette tror jeg ikke noe på. Si meg, vet du alt om fortiden min?

FRU LINDE Ja.

KROGSTAD Og du vet hva folk går og tenker om meg?

- FRU LINDE** Det virket som om du trodde at med meg kunne du ha blitt en annen.
- KROGSTAD** Det er jeg sikker på.
- FRU LINDE** Skulle ikke det kunne skje ennå?
- KROGSTAD** Kristine, dette sier du i fullt alvor? Ja, det gjør du. Jeg ser det på deg. Har du altså virkelig mot?
- FRU LINDE** Jeg trenger noen å være mor for, og barna dine trenger en mor. Vi to trenger hverandre. Krogstad, jeg har tro på grunnlaget i deg. Jeg tør alt sammen med deg.
- KROGSTAD** (*griper hendene hennes*) Takk, Kristine. Nå skal jeg klare å reise meg også i andres øyne ...

OPPGAVER:

1. Hvorfor vil ikke fru Linde møte Krogstad hjemme hos seg selv?
2. Hvorfor valgte fru Linde å vrake Krogstad? Hva synes du om måten hun gjorde det på?
3. «To står bedre på ett vrak enn én på hvert sitt», sier fru Linde. Hva mener hun med dette?
4. Hvorfor har Krogstad vondt for å tro på tilbudet som fru Linde kommer med?

- FRU LINDE** (*lytter*) Hysj! Tarantellaen! Gå, gå!
- KROGSTAD** Hvorfor? Hva er det?
- FRU LINDE** Hører du dansen der oppe? Når den er ferdig, kan vi vente dem.
- KROGSTAD** Åja, jeg skal gå. Men det er allerede dømt til å mislykkes. Du kjenner naturligvis ikke til det skrittet som jeg har foretatt mot Helmers.
- FRU LINDE** Jo, Krogstad, jeg kjenner til det.
- KROGSTAD** Og likevel skulle du ha mot til ...
- FRU LINDE** Jeg forstår godt hvordan fortvilelsen kan drive en mann som deg.
- KROGSTAD** Åhh, jeg skulle ønske at jeg kunne gjøre dette ugjort!
- FRU LINDE** Det kunne du nok, for brevet ditt ligger ennå i postkassen.
- KROGSTAD** Er du sikker på det?
- FRU LINDE** Ganske sikker, men ...
- KROGSTAD** (*ser forskende på henne*) Skulle det være sånn å forstå? Du vil berge en av venninnene dine for enhver pris? Du kan like gjerne si det rett ut. Er det sånn det henger sammen?

- FRU LINDE** Krogstad, den som én gang har solgt seg selv for andres skyld, gjør det ikke om igjen.
- KROGSTAD** Jeg vil forlange brevet mitt tilbake.
- FRU LINDE** Nei, nei.
- KROGSTAD** Jo, naturligvis. Jeg venter her til Helmer kommer ned. Jeg sier til ham at han skal gi meg brevet mitt igjen, at det bare dreier seg om oppsigelsen min, at han ikke skal lese det ...
- FRU LINDE** Nei, Krogstad, du skal ikke kalle brevet tilbake.
- KROGSTAD** Men si meg, var det ikke egentlig derfor at du ville møte meg her?
- FRU LINDE** Jo, i den første forskrekkelsen. Men nå er det gått et døgn, og det er utrolige ting jeg har vært vitne til her i huset. Helmer må få vite alt sammen, denne ulykksalige hemmeligheten må komme for dagen. Det må komme til full oppklaring mellom de to. De kan umulig fortsette med alle disse hemmelighetene og bortforklaringene.
- KROGSTAD** Nåvel, hvis du våger det ... Men én ting kan jeg i alle fall gjøre, og det kan jeg gjøre straks.
- FRU LINDE** (*lytter*) Skynd deg! Gå, gå! Dansen er ferdig, vi er ikke trygge et øyeblikk lenger.
- KROGSTAD** Jeg kan vente på deg der nede.
- FRU LINDE** Ja, gjør det. Du må følge meg til porten.
- KROGSTAD** Så utrolig lykkelig har jeg aldri vært før.

OPPGAVER:

5. Hvem snakker Krogstad om når han snakker om «Helmers»?
6. Hvilket skritt er det Krogstad har tatt mot Helmers?
7. «Er det sånn det henger sammen?» spør Krogstad. Hvilken sammenheng er det Krogstad mener at han kanskje har fått øye på?
8. «Krogstad, den som én gang har solgt seg selv for andres skyld, gjør det ikke om igjen», svarer fru Linde. Hva mener hun med svaret sitt?
9. Krogstad og fru Linde diskuterer om de bør kreve brevet tilbake. Hva ville du selv ha gjort i en tilsvarende situasjon? Hvorfor?
10. Noen Ibsen-forskere mener at Kristine Linde likner på Jesus, mens Nils Krogstad likner på julenissen. Hvordan kan dette begrunnes?

(11) FRA TREDJE AKT (ANDRE JULEDAG)

Nora og Torvald Helmer har vært på kostymeball hos konsul Stenborg i overetasjen, og derfra kan man ennå høre musikk. Ekteparet, som har smakt champagne, diskuterer mens de kommer inn i leiligheten. Nora er kledd som en fiskerpike fra Napoli.

- NORA** Nei, nei, nei, ikke inn her. Jeg vil opp igjen. Jeg vil ikke gå så tidlig.
- HELMER** Men kjæreste Nora ...
- NORA** Å, vær så snill, jeg ber deg så inderlig vakkert. Bar en time til!
- HELMER** Ikke et eneste minutt, min søte Nora. Du vet hva som var avtalen. Hmm, det er da herlig å være helt alene med deg. Å, du henrivende, deilige, unge kvinne!
- NORA** Se ikke sånn på meg, Torvald!
- HELMER** Skal jeg ikke se på min dyreste eiendom? På all den herligheten som er min, min alene, min helt og holdent?
- NORA** (*går over til den andre siden av bordet*) Du skal ikke snakke sånn til meg i natt.
- HELMER** (*følger etter*) Du har enda tarantellaen i blodet, merker jeg. Og det gjør deg enda mer forlokkende. Hør! Nå begynner gjestene å gå. (*saktere*) Nora ... snart er det stille i hele huset.
- NORA** Ja, det håper jeg.
- HELMER** Ja, ikke sant, min elskede Nora? Å, vet du, når jeg er ute med deg i selskap, vet du hvorfor jeg snakker så lite med deg, holder deg så langt fra meg, bare sender det et stjålent blikk iblant, vet du hvorfor jeg gjør det? Det er fordi jeg innbiller meg at du er min hemmelig elskede, min unge, hemmelige forlovede og at ingen aner at det er noe mellom oss to.
- NORA** Å ja, ja, ja, jeg vet det nok, at alle dine tanker er hos meg.
- HELMER** Og når vi skal gå, og jeg skal legge sjalet om dine fine, ungdommelige skuldre, rundt denne vidunderlige nakkebøyen, da forestiller jeg meg at du er min unge brud, at vi nettopp er kommet fra vielsen, at jeg for første gang fører deg inn i min bolig, at jeg for første gang er alene med deg, helt alene med deg, du unge, skjelvende deilighet. Hele denne kvelden har jeg ikke hatt noen annen lengsel enn deg. Da jeg så deg jage og lokke i tarantellaen – blodet mitt kokte, jeg holdt det ikke lenger ut – derfor var det at jeg tok deg med hit ned så tidlig.
- NORA** Gå nå, Torvald! Du skal gå fra meg. Jeg vil ikke alt dette.
- HELMER** Hva vil det si? Du leker nok spøkefugl med meg, lille Nora. Vil? Vil? Er jeg ikke din mann?

OPPGAVER:

1. Hvilke eksempler finner du på diskriminerende holdninger og handlinger i denne scenen?
2. «Er jeg ikke din mann?» spør Torvald. Hva tenker han på når han stiller spørsmålet, tror du?

Doktor Rank banker på og forstyrrer Nora og Torvald. De tre snakker om hva de skal kle seg ut som på neste kostymeball: Doktor Rank foreslår at Nora skal komme uten kostyme, og han sier at han selv vil møte i en usynlighetskappe. Etter å ha fått en sigarett og takket Nora for ilden, går doktor Rank, og på veien ut legger han noe i postkassen til Helmer. Like etter går Torvald for å hente brevet som Krogstad har skrevet, og Torvald får vite om Noras hemmelige og ulovlige lån.

- HELMER** Nora!
- NORA** (*skriker høyt*) Ah!
- HELMER** Hva er det? Vet du hva som står i dette brevet?
- NORA** Ja, jeg vet det. La meg gå! La meg komme ut!
- HELMER** (*holder henne tilbake*) Hvor vil du hen?
- NORA** (*prøver å rive seg løs*) Du skal ikke redde meg, Torvald!
- HELMER** (*tumler tilbake*) Sant! Er det sant det han skriver? Forferdelig! Nei, nei, det er jo umulig at dette kan være sant.
- NORA** Det er sant. Jeg har elsket deg over alt i verden.
- HELMER** Å, kom ikke med tåpelige utflukter.
- NORA** (*et skritt mot ham*) Torvald ...
- HELMER** Du ulykksalige, hva er det du har gjort?
- NORA** La meg gå. Du skal ikke bære det for min skyld. Du skal ikke ta det på deg.
- HELMER** Ikke noe komediespill. (*låser døren til forstuen*) Her blir du og står meg til regnskap. Forstår du hva du har gjort? Svar meg! Forstår du det?
- NORA** (*stirrer på ham med et stivnet uttrykk*) Ja, nå begynner jeg å forstå det til bunns.
- HELMER** Å, så forferdelig som jeg har våknet. I alle disse åtte årene, hun som var min lyst og stolthet – en hyklerske, en løgnerske – verre, verre – en forbryterske! Å, den bunnløse styggedommen som ligger i alt dette. Fy faen! Jeg burde ha ant at noe sånt kom til å skje. Jeg burde ha forutsett det. Alle din fars lettsindige leveregler har du arvet fra ham. Ingen religion, ingen moral, ingen pliktfølelse. Huff, hvilken straff jeg nå har fått for at jeg så gjennom fingrene med ham. Det var for din skyld jeg gjorde det, og sånn takker du meg.

NORA Ja, akkurat sånn.

HELMER Nå har du ødelagt hele min lykke. Hele min framtid har du ødelagt for meg. Å, det er forferdelig å tenke på. Jeg er prisgitt et samvittighetsløst menneske. Krogstad kan gjøre med meg hva han vil, forlange hva det skal være, befale over meg som han lyster! Alt på grunn av en lettsindig kvinne. Forstår du hva du har gjort med meg?

NORA Ja.

HELMER Dette er så utrolig at jeg ikke vet hvordan jeg kan gripe det an. Men vi må komme oss videre. Ta av deg sjalet ... Ta det av, sier jeg! Jeg må tilfredsstille Krogstad på en eller annen måte. Saken må dysses ned for enhver pris. Og hva deg og meg angår, så må det se ut som om alt er som før mellom oss. Men naturligvis bare for verdens øyne. Du blir altså fortsatt her i huset, det er en selvfølge. Men barna får du ikke lov til å oppdra, dem tør jeg ikke betro deg. Å, at jeg må si dette til henne som jeg har elsket så høyt, som jeg ennå ... Nå må det være over. Heretter gjelder det ikke lenger lykken. Det gjelder bare å redde restene, stumpene, skinnen ...

OPPGAVER:

3. Hva ber Nora Torvald om etter at han har lest om hemmeligheten hennes?
4. Hvilke minusord bruker Torvald om Nora og det hun har gjort?
5. «Ja, nå begynner jeg å forstå det til bunns», sier Nora. Hva er det hun begynner å forstå?
6. Hva sier Torvald om Noras far og Noras barn?

Det ringer på entreklokken.

HELMER Hva er det? Så sent? Skulle det forferdeligste ... Skulle han ... Skjul deg, Nora! Si at du er syk.

Nora blir stående ubevegelig. Helmer går bort og åpner forstuedøren. Der møter han den halvt avkleddes stuepiken som rekker ham et brev.

HELMER Gi meg det. (*griper brevet og lukker døren*) Du får det ikke, jeg vil selv lese det.

NORA Les du.

HELMER (*ved lampen*) Jeg har neppe mot til det. Kanskje er vi fortapte, både du og jeg. Nei, jeg må vite det. (*åpner brevet hurtig, raser gjennom noen linjer, ser på et innlagt papir, et gledesskrik*) Nora!

NORA (*ser spørrende på ham*)

HELMER Nora! Nei, jeg må lese det en gang til. Jo, jo, sånn er det. Jeg er frelst! Nora, jeg er frelst!

NORA Og jeg?

HELMER Du også, naturligvis. Vi er frelst begge to, både du og jeg. Se her. Han sender deg gjeldsbrevet tilbake. Han skriver at han angrer, at en lykkelig vending i livet hans ... Å, det kan være det samme hva han skriver. Vi er frelst, Nora! Det er ingen som kan gjøre deg noe. Å, Nora, Nora. Nei, først må vi få alt dette avskyelige ut av verden. La meg se. (*kaster et blikk på gjeldsbrevet*) Nei, jeg vil ikke se det, jeg vil ikke huske dette som annet enn en drøm alt sammen. (*river beviset og begge brevene i stykker, kaster det hele inn i ovnen og ser på det mens det brenner*) Se så, nå er de ikke mer til. Han skrev at du siden julaften ... Å, det må ha vært tre forferdelige dager for deg, Nora.

NORA Jeg har kjempet en hard strid i disse tre dagene.

HELMER Vi kan bare juble og gjenta: Det er over, det er over! Hør på meg, Nora, det ser ikke ut som du skjønner det. Hva er det for noe, dette stivnede uttrykket? Å stakkars, lille Nora, jeg sverger: Jeg har tilgitt deg alt. Jeg vet at det du gjorde, det gjorde du av kjærlighet til meg.

NORA Det er sant.

HELMER Du har elsket meg, som en hustru bør elske sin mann. Det var bare måten som du ikke hadde innsikt nok til å bedømme. Men tror du at du er meg mindre kjær fordi du ikke får til å handle på egen hånd? Nei, nei, støtt du deg bare til meg. Jeg skal råde deg, jeg skal veilede deg. Jeg hadde ikke vært mann hvis ikke denne hjelpeløsheten hadde gjort deg dobbelt så tiltrekkende i mine øyne. Du skal ikke feste deg ved de harde ordene jeg sa til deg i den første forferdelsen, da jeg syntes at alt styrtet sammen rundt meg. Jeg har tilgitt deg, Nora. Jeg sverger på at jeg har tilgitt deg.

NORA Jeg takker deg for din tilgivelse. (*hun går ut gjennom døren til høyre*)

HELMER Nei, bli ... (*ser inn*) Hva vil du der på soverommet?

NORA (*innenfor*) Kaste maskeradedrakten.

HELMER Ja, gjør det. Se til å komme til ro igjen. Hvil du trygt ut, jeg har brede vinger til å dekke deg med. Å, så godt et hjem vi har. Her er ly for deg. Her skal jeg holde deg som en jaget due som jeg har fått uskadd ut av haukens klør. Snart vil alt være slik som før ... Hva er det? Ikke til sengs? Har du kledd deg om?

NORA (*i sin hverdagskjole*) Ja, Torvald, nå har jeg kledd meg om.

HELMER Men hvorfor nå, så sent?

NORA I natt sover jeg ikke.

HELMER Men kjære Nora ...

NORA (*ser på sitt ur*) Klokken er ennå ikke så mye. Sett deg her, Torvald, vi to har mye å snakke om.

OPPGAVER:

7. Hva tenker Torvald på når han bruker ordene «det forferdeligste», tror du?

8. Hvorfor sier Torvald at han er frelst når han får gjeldsbrevet fra Krogstad?

9. På hvilke måter framstår Torvald som en egoistisk mannssjåvinist etter at han har mottatt gjeldsbrevet?

10. Hva gjør Nora på soverommet? På hvilken måte kan denne handlingen også ha en symbolsk betydning?

11. Hvilke tre adjektiv kan best beskrive Noras humør i denne scenen?

Nora og Helmer setter seg ned i sofaen for å fortsette samtalen.

HELMER Nora, hva er dette? Dette stivnede uttrykket?

NORA Du forstår meg ikke. Og jeg har heller aldri forstått deg, ikke før i kveld. Nei, du skal ikke avbryte meg. Du skal bare høre på hva jeg har å si.

HELMER Hva mener du?

NORA Vi har nå vært gift i åtte år. Faller det deg ikke inn at det er første gang vi to, du og jeg, mann og kone, snakker alvorlig sammen?

HELMER Ja, alvorlig, hva vil det si?

NORA Da jeg var hjemme hos pappa, så fortalte han meg alle sine meninger, og så hadde jeg de samme meningene, og hvis jeg hadde andre, så skjule jeg det, for det ville han ikke ha likt. Han kalte meg sitt dukkebarn, og han lekte med meg, som jeg lekte med mine dukker. Så kom jeg i huset til deg ...

HELMER Hva er det for et uttrykk du bruker om ekteskapet vårt?

NORA (*uforstyrret*) Jeg mener, så gikk jeg fra pappas hender over til dine. Du innrettet alt etter din smak, og så fikk jeg den samme smak som deg, eller jeg lot som om, jeg vet ikke riktig. Når jeg nå ser på det, synes jeg at jeg har levd her som et fattig menneske. Du og pappa har begått en stor synd mot meg. Det er deres skyld at det ikke er blitt noe av meg.

HELMER Nora, så urimelig og utakknemlig! Har du ikke vært lykkelig her?

NORA Nei, det har jeg aldri vært. Jeg trodde det, men jeg har aldri vært det.

HELMER Ikke ... ikke lykkelig!

NORA Nei, bare lystig. Og du har alltid vært så snill mot meg. Men vårt hjem har ikke vært annet enn en lekestue. Her har jeg vært din dukkehustru, akkurat som jeg hjemme var pappas dukkebarn. Og barna, de har igjen vært mine dukker. Jeg syntes det var fornøydlig når du lekte med meg, akkurat som de syntes det var fornøydlig da jeg lekte med dem. Det har vært vårt ekteskap, Torvald.

HELMER Det er noe sant i det du sier, så overdrevent det enn er. Men heretter skal det bli annerledes. Lekens tid skal være forbi, nå kommer oppdragelsens.

NORA Hvem sin oppdragelse? Min eller barnas?

HELMER Både din og barnas, elskede Nora.

NORA Akk, Torvald, du er ikke mann for å oppdra meg til den riktige hustruen for deg. Og jeg makter ikke å oppdra barna. Det er en annen oppgave som må løses først. Jeg må oppdra meg selv. Da er ikke du mannen som kan hjelpe meg. Dette må jeg være alene om. Og derfor reiser jeg nå fra deg.

HELMER (*springer opp*) Hva var det du sa?

NORA Jeg må være alene hvis jeg skal få orden på meg selv og på alt utenfor. Derfor kan jeg ikke bli hos deg lenger.

HELMER Nora, Nora!

NORA Jeg vil gå herfra nå straks. Kristine tar nok imot meg for i natt.

HELMER Du er gal! Du får ikke lov! Jeg forbyr deg det! Forlate ditt hjem, din mann og dine barn! Du tenker ikke på hva folk vil si.

NORA Det kan jeg ikke ta hensyn til. Jeg vet bare at det blir nødvendig for meg.

HELMER Å, det er opprørende! Du svikter dine helligste plikter. Du er først og fremst hustru og mor.

NORA Det tror jeg ikke lenger på. Jeg tror at jeg først og fremst er et menneske, jeg akkurat som du, eller i det minste skal jeg forsøke å bli det.

HELMER Du er syk, Nora, du har feber. Jeg tror nesten du er fra sans og samling.

NORA Jeg har aldri følt meg så klar og sikker som i natt.

HELMER Da er bare én forklaring mulig.

NORA Hvilken?

HELMER Du elsker meg ikke mer.

NORA Nei, det er akkurat det.

OPPGAVER:

12. «Du og pappa har begått en stor synd mot meg», sier Nora til Torvald. Hvilken synd snakker hun om?
13. Hva mener Nora med at hun bare har vært lystig, ikke lykkelig i ekteskapet med Torvald?
14. Hva er det som får Nora til å tro at hun ikke vil makte å oppdra barna?
15. «Du er syk, Nora, du har feber.» Hva er det som får Torvald til å si dette?

Nora har fortalt Torvald at hun vil forlate ham. Torvald skjønner fortsatt ikke hvordan Nora tenker.

- HELMER** Forklar deg nøyere, jeg forstår deg ikke.
- NORA** Da Krogstads brev lå der ute ... Aldri falt den tanken meg inn at du skulle bøye deg for ham. Jeg var sikker på at du ville si til ham: «Gjør saken kjent for hele verden.» Og når det var skjedd ...
- HELMER** Ja, hva da? Når jeg hadde jeg påført min kone skam og skjensel ...
- NORA** Jeg tenkte at du ville tre frem, ta på deg alt og si: «Jeg er den skyldige.»
- HELMER** Nora ... Jeg skulle gladelig arbeide netter og dager for deg, bære sorg og savn. Men det er ingen som ofrer sin ære for den man elsker.
- NORA** Det har hundre tusen kvinner gjort.
- HELMER** Å, du både tenker og snakker som et uforstandig barn.
- NORA** La gå. Men du verken tenker eller taler som den mannen jeg ønsker meg. Da din forskrekkelse var over – ikke for hva som truet meg, men for hva du selv var utsatt for – da var det for deg som om ingenting hadde skjedd. Jeg var akkurat som før din lille sanglerke, din dukke, som du bare skulle bære dobbelt så forsiktig i hendene. Torvald, i det øyeblikket gikk det opp for meg at jeg i åtte år har levd her sammen med en fremmed mann og at jeg har fått tre barn ... Å, jeg tåler ikke tenke på det! Jeg kunne rive meg selv i småbiter.
- HELMER** Jeg ser det. Jeg ser det. Det er utvilsomt oppstått en avgrunn mellom oss. Men Nora, kan den ikke fylles? Jeg har kraft til å bli en annen.
- NORA** Kanskje, hvis dukken tas fra deg.
- HELMER** Å skilles ... skilles fra deg! Nei, nei, Nora, jeg kan ikke fatte den tanken.
- NORA** (*går inn til høyre*) Desto mer nødvendig at det skjer. (*kommer tilbake med yttertøy og en liten vadsekk, som hun setter på stolen ved bordet.*)

- HELMER** Nora, Nora, ikke nå! Vent til i morgen.
- NORA** (*tar kåpen på*) Jeg kan ikke bli liggende natten over i en fremmed manns værelser.
- HELMER** Men kan vi ikke bo her som bror og søster?
- NORA** (*binder hatten fast*) Du vet veldig godt at det ikke ville vare lenge. Farvel, Torvald. Jeg vil ikke se de små. Jeg vet at de er i bedre hender enn mine. Sånn som jeg er nå, kan jeg ikke være noe for dem.
- HELMER** Men en gang, Nora? En gang?
- NORA** Hør, Torvald. Du skal ikke føle deg bundet ved noe, like lite som jeg vil være det. Det må være full frihet på begge sider. Se, her får du ringen din tilbake. Gi meg min.
- HELMER** Dette også?
- NORA** Dette også.
- HELMER** Her er den.
- NORA** Så. Ja, nå er det altså forbi. Her legger jeg nøklene. I morgen pakker Kristine sammen eiendelene mine. Dem vil jeg ha sendt etter meg.
- HELMER** Får jeg skrive til deg, Nora?
- NORA** Nei, aldri. Det får du ikke lov til.
- HELMER** I det minste må jeg få sende deg hjelp om det skulle være nødvendig.
- NORA** Nei, sier jeg. Jeg mottar ikke ting fra fremmede.
- HELMER** Nora, kan jeg aldri bli mer enn en fremmed for deg?
- NORA** Akk, Torvald, da måtte det vidunderligste skje. Da måtte både du og jeg forvandle oss slik at ... Å, Torvald, jeg tror ikke lenger på noe vidunderlig.
- HELMER** Men jeg vil tro på det. Nevn det!
- NORA** At samliv mellom oss to kunne bli et ekteskap. Farvel. (*går ut av huset*)
- HELMER** (*synker ned på en stol ved døren og slår hendene for ansiktet*) Nora! Nora! (*ser seg om og reiser seg*) Tomt. Hun er her ikke mer. (*et håp skyter opp i ham*) Det vidunderligste?

Nedenfra høres drønnet av en post som slås i lås.

OPPGAVER:

16. «Det har hundre tusen kvinner gjort», sier Nora til Torvald. Hva mener hun med disse ordene, tror du? Forklar.
17. Hva lar Nora være igjen hos Torvald?
18. «Akk, Torvald, da måtte det vidunderligste skje», sier Nora. Hva sikter hun til, tror du?

Åpent brev til den danske avisen Nationaltidende, datert 17. februar 1880

Hr. redaktør!

I Deres ærede blads no. 1360 har jeg læst en korrespondance fra Flensburg, hvoraf jeg erfarer, at 'Et dukkehjem', på tysk 'Nora', er blevet forandret – *angivelig efter pålæg fra mig*. Dette sidste er aldeles uefterretteligt. Straks efterat 'Nora' var udkommet, erholdt jeg fra min oversætter og forretningsfører ligoverfor de nordtyske teatre, hr. *Wilhelm Lange* i Berlin, en meddelelse om, at han havde grunde til at befrygte, at der vilde dukomme en 'bearbeidelse' af stykket med forandret slutning, og at denne rimeligvis vilde blive foretrukken ved adskillige nord-tyske teatre.

For at forebygge en sådan mulighed, sendte jeg ham til afbenyttelse et udkast til en ændring, ifølge hvilken Nora ikke kommer ud af huset, men af Helmer tvinges hen til døren til børnenes sovekammer; her veksles et par repliker, Nora synker sammen ved døren, og tæppet falder.

Denne forandring har jeg selv til min oversætter betegnet som '*en barbarisk volds-handling imod stykket*'. Det er altså aldeles imod mit ønske, når det gøres brug af den; men jeg nærer det håb, at den ikke vil blive benyttet ved ret mange tyske teatre.

Så længe der ikke afsluttes nogen literær konvention mellem Tyskland og de skandinaviske lande, er vi nordiske forfattere aldeles retsløse hernede, ligesom jo de tyske forfattere er det hos os. Vore dramatiske arbeider er derfor her jævnlig udsat for voldelig medfart både af oversættere og af direktører, af regissører og af skuespillere ved de mindre teatre. Men truer noget sådant for mit vedkommende, så foretrækker jeg, belært af tidligere erfaringer, *at øve voldshandlingen selv*, i stedet for at overantvorde mine arbeider til behandling og 'bearbeidelse' af mindre varsomme og mindre kyndige hænder.

Ærbødigst
Henrik Ibsen

Ibsens alternative slutt til *Et dukkehjem*

HELMER	Nora, kan jeg aldri bli mer enn en fremmed for deg?	HELMER	<i>(drar henne bort til døren)</i> Du skal se dem. <i>(åpner døren og sier varmt)</i> Se, der ligger de og sover, fredfylte og bekymringsløse. I morgen, når de våkner opp og roper på moren sin, vil de være ... morløse.
NORA	Akk, Torvald, da måtte det vidunderligste skje. Da måtte både du og jeg forvandle oss slik at ... Å, Torvald, jeg tror ikke lenger på noe vidunderlig.	NORA	<i>(skjelvende)</i> Morløse ...
HELMER	Men jeg vil tro på det. Nevn det!	HELMER	Slik som du en gang var.
NORA	At samliv mellom oss to kunne bli et ekteskap. Farvel. <i>(begynner å gå ut av huset)</i>	NORA	Morløse! <i>(kjemper med seg selv, setter fra seg reisevesken på gulvet og sier)</i> Åh, dette er en synd mot meg selv, men jeg kan ikke forlate dem. <i>(synker halvveis ned ved døren)</i>
HELMER	Gå da! <i>(griper armen hennes)</i> Men først skal du se barna dine en siste gang!	HELMER	<i>(fornøyd, men mykt)</i> Nora!
NORA	La meg gå! Jeg vil ikke se dem! Jeg kan ikke!		<i>Tæppet faller.</i>

OPPGAVE: Presenter en av de to tekstene for resten av klassen.

ORD OG UTTRYKK OM DET MOTSATTE KJØNN

I skuespillet *Et dukkehjem* har Henrik Ibsen diktet opp en kvinnelig hovedperson som blir omtalt som blant annet «lerkefugl» og «spillefugl» av ektemannen Torvald. Også ellers i samfunnet er det utbredt å bruke ulike plussord og minusord om det motsatte kjønn. Fyll ut tabellen nedenfor med plussord og minusord som du vet blir brukt om henholdsvis jenter/kvinner og gutter/menn.

	PLUSSORD	MINUSORD
 JENTE/KVINNE		
 GUTT/MANN		

Ser du noe mønster i ordene du har skrevet ned? Er alle rutene like fulle?

Når du har lært mer om *Et dukkehjem*: Hvilke av ordene ovenfor passer best på Nora og Torvald?

Dukkehem-quiz

Oppgave 1

Hvilken påstand om rollelisten er sann?

- ☐ Ingen figurer er oppgitt med fornavn.
- ☐ Bare kvinner er oppgitt med fornavn.
- ☐ Bare menn er oppgitt med fornavn.
- ☐ Alle figurene er oppgitt med fornavn.

Oppgave 2

Hvor foregår handlingen?

- ☐ I Helmers bolig
- ☐ I Aksjebanken
- ☐ Hos konditoren
- ☐ På dampskipet

Oppgave 3

Hva ber Nora om i sin aller første replikk?

- ☐ at barna skal bære inn juletreet
- ☐ at bybudet skal ta med juletreet tilbake
- ☐ at juletreet skal brukes som brensel
- ☐ at juletreet skal pyntes før barna får se

Oppgave 4

Hvor mye betaler Nora for tjenestene til bybudet?

- ☐ ingenting
- ☐ halv pris
- ☐ riktig pris
- ☐ dobbel pris

Oppgave 5

Sett fem kryss for å markere hvilke rekvisitter som nevnes i første akt.

- ☐ en kniv
- ☐ en lerkefugl
- ☐ en stuepike
- ☐ en tarantell
- ☐ et ekorn
- ☐ et juletre
- ☐ et kronestykke
- ☐ et piano
- ☐ julegaver
- ☐ makroner

Oppgave 6

Hva gjør Nora for å finne ut om ektemannen er hjemme i den aller første scenen?

- ☐ Hun lytter ved døren hans.
- ☐ Hun roper ut navnet hans.
- ☐ Hun ser etter ytterklærne hans.
- ☐ Hun spør stuepiken.

Oppgave 7

Hvem er det som spør om det er «lerkefuglen som kvitrer der ute»?

- ☐ doktor Rank
- ☐ Kristine Linde
- ☐ Nils Krogstad
- ☐ Nora Helmer
- ☐ stuepiken
- ☐ Torvald Helmer

Oppgave 8

Hvilken bevegelse er mest typisk for Nora?

- ☐ Hun klør seg i hodebunnen.
- ☐ Hun peker på andre mennesker.
- ☐ Hun peller seg i nesa.
- ☐ Hun slår seg selv i hodet.
- ☐ Hun tørker seg om munnen.

Oppgave 9

Hva sier den kommende banksjefen, Torvald Helmer, til Nora om å låne penger?

- ☐ at hun aldri skal stifte gjeld
- ☐ at hun bare skal låne av gode venner
- ☐ at det er bedre å gi bort enn å låne bort
- ☐ at hun skal låne mye, så hun husker det

Oppgave 10

Hva gir Nora og Torvald barna sine i julegave?

- ☐ bibler, salmebøker og nye søndagsklær
- ☐ dikt og sanger som de selv har laget
- ☐ en feriereise til strendene ved Middelhavet
- ☐ en fugl, et ekorn og en tarantell – alle i bur
- ☐ gutteting til guttene, jenteting til jentene

Oppgave 11

I første akt, hva slags likhet mener Torvald Helmer at det finnes mellom Nora og faren hennes?

- ☐ Begge sløser med pengene sine.
- ☐ Begge vikler seg inn i løgnhistorier.
- ☐ Begge setter rettferdigheten høyest.
- ☐ Begge har godt håndlag med barn.

Oppgave 12

Hvilken løgn er den første som Nora forteller i *Et dukkehjem*?

- ☐ at hun ikke har hatt besøk av Krogstad
- ☐ at hun ikke har smugspist småkaker
- ☐ at hun ikke vet hvem fru Linde er
- ☐ at hun ikke ønsker seg noe til jul

Oppgave 13

I første akt sier Torvald til Nora at hun kan holde sine «små julehemmeligheter for seg selv», at de kommer til å bli avslørt når juletreet blir tent. Hvilken hemmelighet sikter Torvald til her?

- ☐ at Nora er forelsket i doktor Rank
- ☐ at Nora har en gave med ukjent innhold
- ☐ at Nora har forfalsket et gjeldsbrev
- ☐ at Nora har øvd inn dristige dansetrinn

Oppgave 14

Hva er det Nora omtaler som «vidunderlig» i første akt?

- ☐ at Torvald kommer til å tjene mye penger
- ☐ at hele familien skal feire jula sammen
- ☐ at hun ikke lenger har noen far som maser
- ☐ de korte stundene alene med doktor Rank

Oppgave 15

Hvilken dag dukker fru Kristine Linde opp hos familien Helmer, for første gang på flere år?

- ☐ på lille julaften
- ☐ på julaften
- ☐ på første juledag
- ☐ på andre juledag

Oppgave 16

Hvilken rollefigur i *Et dukkehjem* har et fornavn som kan knyttes til norrøn mytologi snarere enn til kristendommen?

- ☐ barnepiken Anne-Marie
- ☐ Kristine Linde
- ☐ Nils Krogstad
- ☐ Nora Helmer
- ☐ stuepiken Helene
- ☐ Torvald Helmer

Oppgave 17

Fornavnet til doktor Rank blir aldri nevnt i *Et dukkehjem*, selv om doktoren er en nær venn av ekteparet Helmer. To av skikkelsene nevnt nedenfor har også et fornavn som ikke blir nevnt eller ikke skal nevnes. Hvilke to?

- ☐ djevelen
- ☐ kong Harald V
- ☐ lord Voldemort (i Harry Potter)
- ☐ Mithrandir (i Ringenes herre)

Oppgave 18

Hvorfor føler Nora at hun har oppført seg dårlig mot fru Linde?

- ☐ Nora har glemt å betale tilbake penger.
- ☐ Nora hindret at fru Linde fikk bankjobb.
- ☐ Nora sendte ingen kondolanser til henne.
- ☐ Nora stjal ungdomskjæresten hennes.

Oppgave 19

I skuespillet, hvilke likhetstrekk finnes mellom Nora og fru Linde? Sett to kryss.

- ☐ Begge danser uanstendige danser.
- ☐ Begge har blitt forsørget av en ektemann.
- ☐ Begge har fått egne barn.
- ☐ Begge har lett for å lyve.
- ☐ Begge har mistet foreldrene sine.
- ☐ Begge liker å lage klær i ledige stunder.
- ☐ Begge ønsker arbeid i Aksjebanken.

Oppgave 20

Hvilken hemmelighet deler Nora med fru Linde i første akt?

- ☐ at Aksjebanken er på konkursens rand
- ☐ at Nora har forfalsket farens underskrift
- ☐ at Nora har tatt opp et hemmelig lån
- ☐ at Torvald ikke er far til hennes barn

Oppgave 21

Henrik Ibsen er kjent for sin retrospektive teknikk. Hvilken av opplysningene nedenfor får vi kjennskap til fordi Ibsen benyttet seg av denne teknikken i *Et dukkehjem*?

- ☐ at Nora fikk 40 kroner for å handle
- ☐ at Helmer gav en medarbeider sparken
- ☐ at doktor Rank mislikte sakfører Krogstad
- ☐ at Krogstad hadde gjort noe kriminelt

Oppgave 22

«Men lad os ikke tænke på forretninger; det er så kedeligt.» «Hvad bryr jeg mig om det kedelige samfund?» Hvem sier fram disse replikkene i *Et dukkehjem*?

- ☐ doktor Rank
- ☐ Kristine Linde
- ☐ Nils Krogstad
- ☐ Nora Helmer
- ☐ Torvald Helmer

Oppgave 23

Hva er det Nora har så umåtelig lyst til å si til ektemannen sin?

- ☐ «Død og pine!»
- ☐ «Hold munn!»
- ☐ «Jeg elsker deg!»
- ☐ «Jeg skal bli nonne!»

Oppgave 24

I juleevangeliet blir det fortalt at Josef og Maria ikke fikk husrom på julaften da Jesus ble født. Hvem fikk beskjed om at det ikke var husrom hos familien Helmer på julaften?

- ☐ barnepiken Anne-Marie
- ☐ doktor Rank
- ☐ Kristine Linde
- ☐ Nils Krogstad
- ☐ stuepiken Helene

Oppgave 25

Hva fikk sakfører Krogstad til å fatte mistanke til gjeldsbrevet?

- ☐ Avtaleteksten inneholdt skrivefeil.
- ☐ Beløpet var blitt forandret.
- ☐ Datoen var gal.
- ☐ Underskriften hadde feil navn.

Oppgave 26

Fru Linde har en teori om hvorfor doktor Rank stadig vekk besøker familien Helmer. Hva går denne teorien ut på?

- ☐ at doktor Rank er forelsket i Nora
- ☐ at doktor Rank frykter et plutselig dødsfall
- ☐ at doktor Rank har et forhold til Torvald
- ☐ at doktor Rank ikke kan lage middag selv

Oppgave 27

Nora blander seg inn i hvordan Torvald skal drive Aksjebanken. Hva vil Nora hindre?

- ☐ at doktor Rank får ta opp lån
- ☐ at fru Linde blir tilsatt
- ☐ at Krogstad blir oppsagt
- ☐ at overskuddet blir gitt til de fattige

Oppgave 28

Nora forteller fru Linde at doktor Rank har «tæring i rygmarven». Hvilken sykdom er det som ligger bak denne typen betennelse?

- ☐ aids
- ☐ gikt
- ☐ grønn stær
- ☐ kreft
- ☐ sukkersyke
- ☐ syfilis

Oppgave 29

«Ifølge takt og tone på sent 1800-tall kunne ingen kvinne vise sine ben ovenfor ankelen. Å vise øvre del av en damestrømpe må derfor ha vært oppfattet som en ytterst dristig handling», skrives det på www.ibsen.uio.no. Hvem er det som er så dristig overfor doktor Rank?

- ☐ barnepiken Anne-Marie
- ☐ bybudet
- ☐ fru Linde
- ☐ Nora
- ☐ stuepiken Helene

Oppgave 30

Hvorfor vil ikke Nora motta hjelp fra doktor Rank?

- ☐ Han forteller at han elsker henne.
- ☐ Han har bare svarte penger å låne bort.
- ☐ Han holder aldri på en hemmelighet.
- ☐ Han krever seksuelle gjenyttelser.

Oppgave 31

I skuespillet, hvilke likhetstrekk finnes mellom Nora og Krogstad? Sett tre kryss.

- ☐ Begge blir skuffet over Torvald.
- ☐ Begge har barn å forsørge.
- ☐ Begge har brutt loven.
- ☐ Begge har juridisk utdanning.
- ☐ Begge legger brev i Torvalds postkasse.
- ☐ Begge tenker på å ta livet sitt.
- ☐ Begge ønsker å bli bankdirektør.

Oppgave 32

Krogstad skriver et brev til Torvald der han forteller alt. Hvorfor fjerner ikke Nora Krogstads brev fra Torvalds postkasse?

- ☐ Hun har ikke nøkkelen.
- ☐ Hun er redd for å bli oppdaget.
- ☐ Hun vet ikke at brevet er der.
- ☐ Hun vil at Torvald skal finne brevet.

Oppgave 33

Om kvelden første juledag danser Nora tarantella hjemme i stuen. Hva var ifølge gammel overtro hensikten med denne dansen, som gikk i raskere og raskere tempo?

- ☐ å drive edderkoppgiften ut av kroppen
- ☐ å lokke fram gudene som lagde gullmynter
- ☐ å oppnå enhet med guddommelige krefter
- ☐ å skremme fiender fra å handle

Oppgave 34

Hva bestemmer fru Linde og sakfører Krogstad seg for på andre juledag?

- ☐ å adoptere barna til ekteparet Helmer
- ☐ å kreve å få tilbake Krogstads brev
- ☐ å leve sammen for resten av livet
- ☐ å skrive et falskt brev i doktor Ranks navn

Oppgave 35

«Skal jeg ikke se på min dyreste eiendom?» spør Torvald i siste akt. Hvem eller hva snakker han om?

- ☐ banklokalene
- ☐ champagneflasken
- ☐ de tre barna
- ☐ leiligheten
- ☐ Nora

Oppgave 36

Hva preger oppførselen til Torvald rett etter at han er kommet ned fra tarantelladansen?

- ☐ Han er fyllesyk.
- ☐ Han er innesluttet.
- ☐ Han er kåt.
- ☐ Han er sint.

Oppgave 37

Hva er doktor Ranks siste ord til Nora?

- ☐ «Den dame har ei sans for argumenter.»
- ☐ «Evig eies kun det tapte.»
- ☐ «Og tak for ilden.»
- ☐ «Troll, vær dig selv nok!»

Oppgave 38

Hvilket symbol har doktor Rank tegnet inn på de to visittkortene han etterlater seg i tredje akt?

- ☐ en ring
- ☐ en sigd
- ☐ et hjerte
- ☐ et kors

Oppgave 39

Hva tenker Torvald om Noras framtid rett etter at han har fått vite om underskriften?

- ☐ Hun bør bli tiltalt og få fengselsstraff
- ☐ Hun har ofret seg og bør få leve som før
- ☐ Hun kan bli boende, men ikke oppdra barn
- ☐ Hun må selv få bestemme veien videre

Oppgave 40

Hva gjør Nora i alkoven i tredje akt?

- ☐ blir fortvilet og ribber juletreet for pynt
- ☐ kaster maskeradedrakten og kler seg om
- ☐ leker med barnas dukker og dukkehus
- ☐ spiller et langt og muntert pianostykke

Oppgave 41

Hva omtaler Nora som «det vidunderligste» helt på tampen av tredje akt?

- ☐ at hun og Torvald skal være likestilt
- ☐ at hun skal vinne hovedpremien i lotteriet
- ☐ at hun venter sitt fjerde barn med Torvald
- ☐ at hun skal få møte sin far i himmelen

Rekvisittene i «Et dukkehjem»

En rekvisitt er en gjenstand som blir brukt i en teaterforestilling eller en filminnspilling. I tabellen nedenfor ser du mange av de rekvisittene som Henrik Ibsen skrev inn i skuespillet «Et dukkehjem». Hvorfor valgte han nettopp disse rekvisittene? Kan det ligge en dypere mening bak, slik at noen av rekvisittene har en symbolsk betydning? Bruk nettet for å utforske disse spørsmålene: Skrivemåten fra 1879 er bevart, så du kan søke i originalmanuset på nettstedet www.ibsen.uio.no.

REKVISITT	I HVILKEN SAMMENHENG ER REKVISITTEN NEVNT?	HVILKEN SYMBOLSK BETYDNING KAN REKVISITTEN HA?
broderi		
cigar		
juletræ		
lampe		
makron		
maskeradedragt		
nøgle		
pelts		
penn		
portemonæ		
pragtbind		
ring		
schavl (sjal)		

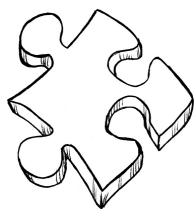
I venstre kolonne: Skriv gjerne inn dagens skrivemåte og antall treff i originalmanuset!

Symbolbruk i «Et dukkehjem»

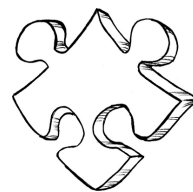
I tabellen nedenfor ser du mange av gjenstander, skapninger eller personnavn som Henrik Ibsen har nevnt i skuespillet «Et dukkehjem». Kan det ligge en dypere mening bak noen av ordene? Kan Ibsen ha lagt mange symboler inn i skuespillet sitt? Bruk nettet for å utforske disse spørsmålene: Skrivemåten fra 1879 er bevart, så du kan søke i originalmanuset på nettstedet www.ibsen.uio.no: Klikk i avkrysningsboksen for å vise kommentarer i teksten! Søk også på andre nettsteder.

ORD	I HVILKEN SAMMENHENG ER ORDET NEVNT?	HVILKEN SYMBOLSK BETYDNING KAN ORDET HA?
dukkehjem		
dør		
ekorn		
guldpapir		
klokke		
lærkefugl		
tarantella		
vindu		
29. september		
Kristine		
Nils Krogstad		
Rank		
Torvald		

I venstre kolonne: Skriv gjerne inn antall treff i originalmanuset!

Tekstsamspill

Henrik Ibsen skrev mye, men han brukte enda mer tid på å lese tekster som andre forfattere hadde skrevet. I dag vet vi ikke helt sikkert hvilke tekster Ibsen hentet ideer fra, og vi kan heller ikke være helt sikre på hva han lånte. Kan det stemme at Ibsen lånte ord fra Bibelen, skikkelser fra den engelske forfatteren Charles Dickens og symboler fra norske sagn? Slike spørsmål om tekstsamspill/intertekstualitet kan hjelpe oss til å forstå Ibsens skuespill enda bedre.

Nedenfor ser du korte beskrivelser av religiøse og litterære tekster som ble til før Henrik Ibsen gav ut *Et dukkehjem*. Klarer du å se noen sammenheng mellom *Et dukkehjem* og de tekstene som er beskrevet? Forklar!

A Fra gresk mytologi har vi myten om Pygmalion, som ble hodestups forelsket i en statue av en kvinne. Pygmalion bad til gudene, som gav liv til kvinnen.

B Fra norrøn mytologi har vi mytene om tordenguden Tor. Tor var humørsyk og kunne få voldsomme sinneutbrudd: Han var brå, sta og korttenkt. Hans viktigste rolle var å opprettholde verdensordenen.

C I første Mosebok (2,9) får vi høre om mennesket i Edens hage: «Og Herren Gud lot alle slags trær vokse opp av jorden, forlokkende å se på og gode å spise av, og midt i hagen livets tre og treet til kunnskap om godt og ondt.» Gud gir også et råd (2,17): «Men av treet til kunnskap om godt og ondt må du ikke spise. For den dagen du spiser av det, skal du dø.»

D Mer fra første Mosebok (2,24–2,25): Mannen skal «holde fast ved sin kvinne, og de to skal være én kropp. Begge var nakne, både mannen og kvinnen, og de skammet seg ikke for hverandre.»

E I andre mosebok fortelles det om en gang Moses drøyde med å komme ned fra fjellet. Følget hans «glemte» ham, og samlet seg om Aron. Aron samlet inn øreringer av gull og støpte en gullkalv. Følget danset rundt gullkalven og tilbad den som en gud – og glemte Moses.

F Ulike tekster forteller om St. Nikolaus, biskop på 300-tallet. Han var kjent for sine gode gjerninger: I den mest kjente historien redder han kvinner fra prostitusjon. Biskopen ble helgen: Ennå feirer noen Nilsmesse i Nederland, og ennå kommer nissen på besøk i jula – først irretsetter han, så gir han gaver.

G I Charles Dickens *David Copperfield* fra 1850 er Dora en vakker, barnslig dame og gift med hovedpersonen. Hun henger opp et fuglebur, og hun får selvmordstanker.

H Den danske folkevisa «Agnete og Havmanden» forteller om et samliv som varer i åtte år. Agnete lever på havets bunn og får flere barn med havmannen, men så hører hun kirkeklokkens klang og velger å forlate hjemmet og barna. Havmannen prøver å lokke henne tilbake med kostbare gaver, men hun bryr seg ikke, verken om ham eller barna.

I I 1866 skrev Ibsen dramaet *Brand*, om en prest som setter de aller største krav til seg selv, «intet eller alt», noe som rammer både ektefellen og barna. Året etter skrev Ibsen *Peer Gynt*, der hovedpersonen er en storløgner.

J Fra Salomos ordspråk (30,20): «Slik gjør en utro kvinne: Hun spiser, tørker seg om munnen og sier: "Jeg har ikke gjort noe galt."»

Beskrivelse av rollefigurene

Torvald Helmer

Nora Helmer

Nils Krogstad

Doktor Rank

Kristine Lunde

1.	Hvilke ytre egenskaper har rollefiguren? Hvordan ser han eller hun ut? Hvordan er kroppsspråket? Hva med klærne?
2.	Hvordan snakker rollefiguren? Bruker han eller hun spesielle ord eller uttryksmåter?
3.	Hva er typisk for måten som rollefiguren argumenterer på? Prøver han eller hun å belære, å behage eller å bevege?
4.	Hvilke indre egenskaper har rollefiguren? Hvilke tre verdier synes du best beskriver hva han/hun står for?
5.	Hvordan kommer samfunnsforholdene til syne gjennom figuren? Er han eller hun preget av bestemte tenkemåter?
6.	Hva prøver figuren å oppnå? Hva er målet hans eller hennes? Hvorfor?
7.	Hvilke feil og mangler har figuren? Hvor stammer de fra? Hvordan påvirker de handlingen?
8.	Hvilken innvirkning har figuren på de andre figurene i stykket? På hvilke måter er figuren lik eller ulik de andre?
9.	Hvilken hemmelighet har figuren?
10.	Forandrer rollefiguren seg gjennom stykket? Hvordan?
11.	Hva slags gjenstand tror du denne rollefiguren ville ha satt spesielt stor pris på? Forklar.
12.	Hvilken nålevende person kan denne rollefiguren minne deg om? Forklar!

Karakterbeskrivelse: Nora Helmer

- ① De indre egenskapene som er skrevet inn i tabellen nedenfor, kan være med på å beskrive Nora. Skriv på hver rad ned én hendelse fra «Et dukkehjem» der den nevnte egenskapen kommer til uttrykk hos Nora. Finn deretter fram til et sitat fra manuskriptet for å underbygge eksemplet ditt.

INDRE EGENSKAP	HENDELSE I STYKKET	SITAT FRA STYKKET
trofast		
oppfinnsom		
uærlig		
tøff		

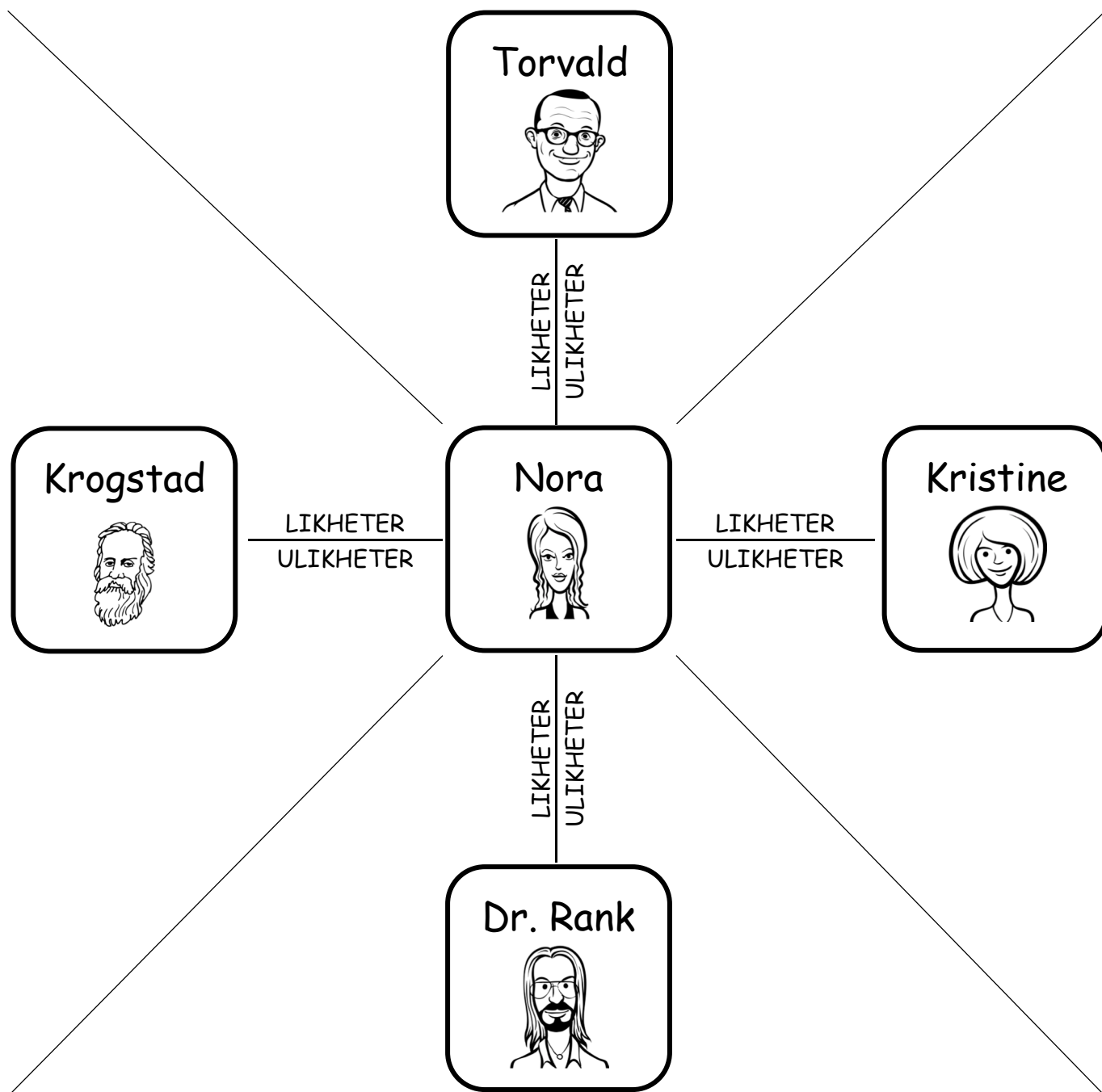
- ② Henrik Ibsen brukte mange litterære virkemidler for å få fram ulike egenskaper ved rollefigurene sine. Hvilken virkning har virkemidlene som er nevnt nedenfor? Forklar!

VIRKEMIDDEL	OBSERVASJON	VIRKNING
metafor	Helmer omtaler flere ganger Nora som «en lerkefugl», «en sangfugl» eller «et ekorn», og Nora snakker om seg selv på den samme måten.	
gjentakelse	Nora nevner mange ganger ordene «vidunderlig», «det vidunderlige» eller «det vidunderligste».	
dramatisk ironi	Publikum vet at Nora har tatt opp et hemmelig lån og forfalsket en underskrift, men det vet ikke Torvald.	
ujevn replikklengde i en samtale	I den siste samtalen med Helmer har Nora først mange veldig korte replikker, så mange lange.	

Karakterbeskrivelse: Nora Helmer

Nora er hovedpersonen i «Et dukkehjem». I teaterstykket finner vi også viktige bipersoner, som kan bli kalt «speilfigurene»: Ved å sammenlikne Nora med bipersonene – ved å finne likheter og ulikheter – kan vi danne oss et mer fullstendig bilde av hvem Nora er. Fyll ut stikkord i tabellen nedenfor.

Tips:

Hvordan kan rollefigurer være like eller ulike? Du kan for eksempel tenke på væremåte, snakkemåte, uvaner, gjøremål, forhistorie, sivil status, jobbstatus, slekt, navn, målsettinger, interesser og verdier ...

Karakterbeskrivelse: Torvald Helmer

- ① Nedenfor ser du flere adjektiver som kan være med på å beskrive Torvald Helmer. Sett ring rundt de fem adjektivene som du synes beskriver ham best.

snill	morsom	forståelsesfull	modig	
flittig	innbilsk	pågående	humørsyk	ydmyk
ansvarsfull	handlekraftig	romantisk	selvopptatt	

- ② Bruk plassen nedenfor til å begrunne hvorfor du har valgt de fem adjektivene du har valgt. Vis til bestemte hendelser eller replikker i teaterstykket.

- ③ I tabellen nedenfor er det skrevet inn tre følelser. Tenk på «Et dukkehjem»: Hvilken hendelse førte til at denne følelsen kom til uttrykk? Siter en replikk eller en sceneanvisning fra teaterstykket for å underbygge eksemplet ditt.

FØLELSE	HENDELSE I STYKKET	SITAT FRA STYKKET
glede		
irritasjon		
panikk		

Karakterbeskrivelse: fru Kristine Linde

- ① De indre egenskapene som er skrevet inn i tabellen nedenfor, kan være med på å beskrive fru Linde. Skriv på hver rad ned én hendelse fra «Et dukkehjem» der den nevnte egenskapen kommer til uttrykk hos fru Linde. Finn deretter fram til et sitat fra manuskriptet (enten en replikk eller en sceneanvisning) for å underbygge eksemplet ditt.

INDRE EGENSKAP	HENDELSE I STYKKET	SITAT FRA STYKKET
arbeidsom		
målbevisst		
dømmende		
selvoppofrende		

- ② Nedenfor ser du fem replikker som angår fru Linde. Hvem tilhører replikkene? Skriv inn i kolonnen lengst til høyre navnet på den rollefiguren som sier fram replikken – og diskuter med sidemannen hva replikken kan si oss om fru Lindes forhold til de andre rollefigurene.

A	«Litt blekere er du likevel blitt – og kanskje litt magrere.»	
B	«Nå så. Et navn som ofte høres her i huset. Jeg tror jeg gikk forbi fruen på trappen da jeg kom.»	
C	«Jeg har ingen pappa som kan gi meg reisepenger.»	
D	«Hun er så forskrekkelig kjedelig, det mennesket.»	
E	«En hjerteløs kvinne gir en mann løpepass når det tilbyr seg noe som er mer fordelaktig.»	

Karakterbeskrivelse: sakfører Krogstad

- ① De indre egenskapene som er skrevet inn i tabellen nedenfor, kan være med på å beskrive sakfører Krogstad. Skriv på hver rad ned én hendelse fra «Et dukkehjem» der den nevnte egenskapen kommer til uttrykk hos Krogstad. Finn deretter fram til et sitat fra manuskriptet for å underbygge eksemplet ditt.

INDRE EGENSKAP	HENDELSE I STYKKET	SITAT FRA STYKKET
ambisiøs		
sta		
omtenksom		

- ② Nedenfor ser du ti påstander om Krogstad. Tenk på hendelsene i «Et dukkehjem» og les eventuelt manuskriptet ekstra nøye for å finne ut om påstandene nedenfor er riktige (R) eller gale (G). Hvis det er umulig å si om påstanden er riktig eller gal ut fra skuespillet, krysser du av for usikkert (U).

		R	G	U
A	Sakfører Krogstad er en langt dyktigere advokat enn Torvald Helmer.			
B	Krogstad blir sett ned på fordi han en gang har forfalsket underskrifter.			
C	Torvald Helmer ønsker å dele kontor med Krogstad i Aksjebanken.			
D	Krogstad mangler bevis for at Nora har forfalsket en underskrift.			
E	Når Krogstad dukker opp hos Helmer julaften, gjør han Nora redd.			
F	Fornavnet til Krogstad er Nils.			
G	Noras tre barn er overbevist om at Krogstad må være julenissen.			
H	Krogstad ble en gang blitt vraket av fru Linde fordi han var for fattig.			
I	Krogstad avslår tilbudet fra fru Linde om at de to skal leve sammen.			
J	Krogstad ønsker å være snill når han leverer det siste brevet til Helmer.			

Karakterbeskrivelse: doktor Rank

- ① Nedenfor ser du ti påstander om doktor Rank. Tenk på hendelsene i «Et dukkehjem» og les eventuelt manuskriptet ekstra nøye for å finne ut om påstandene nedenfor er riktige (R) eller gale (G). Hvis det er umulig å si om påstanden er riktig eller gal ut fra skuespillet, krysser du av for usikkert (U).

		R	G	U
A	Rank er hundre prosent vitenskapsmann og avfeier derfor kristendommen.			
B	Rank er en god venn av Torvald og besøker ham nesten hver dag.			
C	Rank forsvarer sakfører Krogstad i tykt og tynt.			
D	Rank er forelsket i Nora.			
E	Rank har vært elskeren til Nora.			
F	Rank vil hjelpe Nora med problemene hennes.			
G	Rank er rammet av kjønnssykdommen syfilis («tæring i ryggmargen»).			
H	Rank gikk i en usynlighetskappe på maskeradeballet til Stenborg.			
I	Rank ønsker besøk fra Torvald og Nora på dødsleiet.			
J	Ranks siste ord til Nora er «takkk for ilden».			

- ② De indre egenskapene som er skrevet inn i tabellen nedenfor, kan være med på å beskrive doktor Rank. Skriv på hver rad ned én hendelse fra «Et dukkehjem» der den nevnte egenskapen kommer til uttrykk hos doktor Rank. Finn deretter fram til et sitat fra manuskriptet for å underbygge eksemplet ditt.

INDRE EGENSKAP	HENDELSE I STYKKET	SITAT FRA STYKKET
ufin		
flørtete		
diskret		

SKULEHJELPA.NO

Denne diskusjonstråden gjeld munnleg eksamen i norsk for 10. trinn.

Benedicte (15), Spjelkavik

Hei! Er det nokon her inne som kan hjelpe meg? Eg er komen opp til munnleg eksamen i norsk, og eg har trekt «Et dukkehjem» av Henrik Ibsen. Kva er temaet i denne teksten?

Susanne, Vinstra

Eg forstår ikkje ... Er det slik at du har fått eksamensoppgåva, og så spør du om hjelp på denne nettsida?

Benedicte (15), Spjelkavik

Ja, slik er det ☺

Susanne, Vinstra

Så flautt. Når du har eksamen, er det meininga at du skal finne ut av ting sjølv – ikkje spørje om hjelp på nettet ...

Tonje, Førde

Godt poeng, Susanne! Inga hjelp frå meg heller.

Benedicte (15), Spjelkavik

Takk, eg treng ikkje fleire peikefingarar. Eg treng ein god karakter for å kome inn på den skulen eg har søkt meg inn på.

Tonje, Førde

Kvifor skal eg hjelpe deg med eksamen? Du får den karakteren du fortener, og det er greitt nok. Kanskje finst det elevar som prøver ut å tenkje ut eit svar på eiga hand – og dei fortener betre karakter enn deg. Eg synest kort og godt det er umoralsk å fortelje deg kva temaet er.

Benedicte (15), Spjelkavik

Det er flott at du har høg moral, Tonje. Men sorry, eg bryr meg faktisk ikkje så mykje om moralen din. Kanskje du kan finne ein annan diskusjonstråd å bruke tida di på? Til alle andre: Eg er sliten og trøyt. Eg las mange timar i går då eg fekk vite at eg skulle kome opp i norsk, og eg skjønar ikkje korleis eg skal bli klar til i morgon. Kan nokon hjelpe meg???

Susanne, Vinstra

Oiii ... Las du mange timar i går? Og så er du berre 15 år og har aldri vore oppe til eksamen før? Stakkar ... Kanskje du kan få nokon til å tørke tårene for deg???

Gjermund, Gol

Hyggeleg stemning her. Kva med å vere litt hjelpsam?

Benedicte (15), Spjelkavik

Takk, Gjermund ☺

Geir (16), Spjelkavik

Hei, Benedicte! Eg kan godt hjelpe!

Benedicte (15), Spjelkavik

Så flott! Skriv i veg ...

Geir (16), Spjelkavik

Men da vil eg at du skal vere ekornet mitt.

Benedicte (15), Spjelkavik

No er eg ikkje heilt med ...

Geir (16), Spjelkavik

Eg vil at du skal vere lerkefuglen min, syngje for meg og pynte deg for meg. Du kan sikkert få litt pengar av og til ...

Gjermund, Gol

Her var det mange lågtstående kommentarar. Det er ikkje noko som blir betre av å vere frekk og ufin. Benedicte, stå på, ikkje la deg knekke.

Benedicte (15), Spjelkavik

Geir, kan du få deg eit liv? Om du ikkje har glede av det, treng du ikkje kaste bort tida di på denne diskusjonen. Spel heller litt FIFA, det er stort sett det du er god til.

Geir (16), Spjelkavik

Kanskje du kan vere spelefuglen min? Eg har lese «Et dukkehjem» fleire gonger, og er heilt sikker på at Torvald brukte ordet «spelefugl» om Nora. Men kvifor gjorde han det? Meinte han at Nora var flink til å spele skodespel, spelte ho fint på piano – eller var Nora hekta på spel?

Morten, Vettakollen

Eg trur Nora var den første speleavhengige kvinna i Norges litteraturhistorie. Det er typisk for slike menneske at dei lyg mykje og at dei treng å låne pengar, akkurat som Nora.

Benedicte (15), Spjelkavik

Takk, dette kan eg kansje bruke! Er det nokon som har fleire innspel?

Vebjørn, Trysil

Kansje – utan k som femte bokstav? Eg synest ikkje at rettskrivinga di lover så godt for norsk-karakteren ... Kanskje best å droppe tankane om ein PowerPoint når du skriv slik ...

Benedicte (15), Spjelkavik

Åhhh ... No blir eg litt lei ... Eg bryr meg ikkje om stavefeil akkurat no. Ein siste gong: Kan nokon hjelpe meg med temaet i «Et dukkehjem»?

Morten, Vettakollen

Det er tydeleg at du ikkje får gode svar her. Skaff deg heller boka «Grundige svar om tema», som Henrik Ibsen skreiv i 1934, då han var gått lei av alle skulelevane som stilte spørsmål. Du finn ikkje noko om boka på nettet, men ta deg ein tur til biblioteket, der veit dei heilt sikkert om boka.

Benedicte (15), Spjelkavik

Tusen takk for hjelpa, Morten! Kva skulle eg ha gjort utan deg ☺☺☺ Eg har berre godt av å lufte meg litt!

Gjermund, Gol

No er du berre stygg, Morten. Henrik Ibsen døydde i 1906, så han skreiv ikkje den boka du snakkar om i 1934.

Benedicte (15), Spjelkavik

Er det sant? No gidd eg snart ikkje bruke meir tid på denne diskusjonen!!!

Morten, Vettakollen

Sorry. Eg trudde at Ibsen stod opp frå dei døde for å svare på dumme spørsmål.

Gjermund, Gol

Eg meiner temaet er at kvinner ikkje skal finne seg i å bli dårleg behandla av menn.

Geir (16), Spjelkavik

No blandar du vel tema og budskap? Ikkje stol på Gjermund frå Gol!

Morten, Vettakollen

Eg kan gi deg eitt råd heilt til slutt, Benedicte, og no tøysar eg ikkje: «Et dukkehjem» er stor verdslitteratur, og i all stor litteratur er temaet «krig og kjærleik». Svarer du «krig og kjærleik», har du garantert svart riktig. Svaret er så opplagt at du ikkje eingong treng å begrunne svaret ditt!

Benedicte (15), Spjelkavik

Er du seriøs no?

Gjermund, Gol

Temaet er kjønnsdiskriminering.

Morten, Vettakollen

Ok. Eitt råd til. Om du stavar NORA baklengs, får du ARON, han som starta dansen rundt gullkalven i Andre mosebok. Nora ville henge opp pengar i gullpapir i sitt eige juletre, så her er det faktisk ein samanheng.

Geir (16), Spjelkavik

Hei, lerka mi! Har du funne ut noko meir? Kanskje du kan kome over til meg og synge «Barbie Girl» for meg, og så kan vi sjå litt på «Paradise Hotel» etterpå?

Benedicte (15), Spjelkavik

Takk for praten. Akkurat no trur eg at eg veit kva som er den beste løysinga for meg.

OPPGÅVER

1. Kor mange menneske deltek i nettpraten til Benedicte?
2. Ranger dei ulike deltakarane i nettpraten på ein skala frå 1 (svært usympatisk til 10 (svært sympatisk). Grunngi rekkjefølgja!
3. Denne nettpraten er oppdikta. På kva måte skil han seg frå ein ekte nettprat? Kva er likt?
4. «Benedicte» starta ein internettprat då ho kom opp til munnleg eksamen. Er dette ein klok og forsvarleg arbeidsmåte i førebuingstida?
5. Skriv din eigen nettprat om temaet eller budskapen i «Et dukkehjem».

Mulige temaer i «Et dukkehjem»

Hva kan vi si er temaet i skuespillet «Et dukkehjem»? I tabellen nedenfor ser du til sammen 18 ord og ordpar som et stykke på vei kan fange opp hva teaterstykket egentlig dreier seg om:

Ansvar og oppbrudd	Likestilling	Religion
Egoisme	Løgn og sannhet	Pengenes makt
Ekteskap	Makt og motmakt	Skam
Fantasi og virkelighet	Menneskeverd	Soning og straff
Fasadebygging	Mot og feighet	Død, sykdom og arvelighet
Kjærlighet og kjønnsroller	Oppdragelse	Ærlighet

Oppgave 1 Hva har de ulike ordene/ordparene med temaet i «Et dukkehjem» å gjøre? Vis gjerne til bestemte rollefigurer, handlinger eller replikker når du forklarer.

Oppgave 2 Sett en stjerne ved de tre ordene/ordparene som du synes aller best fanger opp hva som er temaet i «Et dukkehjem». Begrunn valgene dine.

Skriveramme for tekst om tema

Bruk tabellen nedenfor til å skrive ned stikkord til en femavsnittstekst om tre temaer i skuespillet «Et dukkehjem».

Innledning:

Her kan du skrive fakta om «Et dukkehjem», for eksempel når og av hvem det ble skrevet, og om stykkets popularitet. Den siste setningen i avsnittet bør peke tydelig fram mot de tre neste avsnittene.

Tema A

Angi temaet (øverst). Begrunn så påstanden om tema ved å vise til bestemte rollefigurer, handlinger eller replikker. Husk: Nevner du tre–fire eksempler istedenfor ett, blir teksten mer overbevisende!

•

•

•

Tema B

•

•

•

•

Tema C

•

•

•

•

Avslutning:

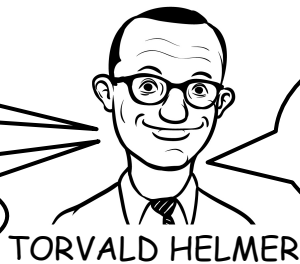
Her kan du nevne at *Et dukkehjem* ble utgitt i den perioden som kalles realismen, der viktige temaer ble satt under debatt. Passer de tre temaene som du har valgt, med en slik beskrivelse? Kan du eventuelt nevne noen av de spørsmålene som teaterstykket reiser?

Rollefigurenes uttrykksmåter

Måten noe blir sagt på, kan si mye om den som sier det. Hva røper replikkene om rollefigurene? Bruk gjerne adjektiver eller norskfaglige begreper når du beskriver den språklige stilen!

NORA, NORA, DU EST
EN KVINNE!

ER DET LERKEFUGLEN
SOM KVITREK DER UTE?

DET MÅ ALDRI MIN LILLE
SANGFUGL GJØRE MER. EN
SANGFUGL SKAL HA ET RENT
NEBB Å KVITRE MED, ALDRI
FALSKE TONER.

KRISTINE ER NEMLIG SÅ
UMÅTELIG FLINK I KONTOR-
ARBEID, OG SÅ HAR HUN SÅ
UHYRE LYST TIL Å KOMME
UNDER EN DYKTIG MANNS
LEDELSE OG LÆRE MER ENN
HUN ALT KAN.

HVIS NÅ DITT LILLE EKORN
BAD DEG RIKTIG INDERLIG
VAKKERT OM ÉN TING?

MEN HAN MÅ JO IKKE FÅ
VITE NOE. HERREGUD, KAN
DU IKKE FORSTÅ DET?

FRU HELMER, VIL DE VÆRE
AV DEN GODHET Å ANVENDE
DERES INNFLYTELSE TIL
FORDEL FOR MEG?

DE VET NATURLIGVIS AT
JEG FOR EN DEL ÅR SIDEN
GJORDE MEG SKYLDIG I EN
LITEN UBETENKSOMHET.

NORA, NORA, ER DU ENNÅ
IKKE BLITT FORNUFTIG?
I SKOLEDAGENE VAR DU
EN STOR ØDELAND.

JEG SITTE OGSÅ SOM EN
SKIPBRUDDEN KVINNE PÅ
ET VRAK. INGEN Å SØRGE
FOR, INGEN Å SØRGE FOR.

INNEN EN MÅNED
LIGGER JEG KANSKJE
OG RÅTNER OPPE PÅ
KIRKEGÅRDEN.

HVILKE ANDRE
HERLIGHETER ER DET
JEG SKAL FÅ SE?

SKAL DET VÆRE NOE
PROBAT MIDDEL MOT
OVERANSTRENGELSE?

SOV GODT.
OG TAKK FOR ILDEN.

FRUE, DET ER EN
FREMME DAME HER.

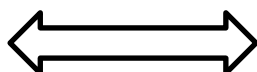
OM FORLATELSE, FRUE,
DET ER EN HERRE SOM VIL
TALE MED ADVOKATEN.

Å BESKRIVE SPRÅKLIG STIL

Alle mennesker har en språklig stil, og vi veksler mellom ulike stiler avhengig av hva vi snakker om og hvem vi snakker med. Kan du beskrive den språklige stilen i replikkene nedenfor?

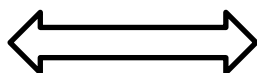

ABSTRAKT

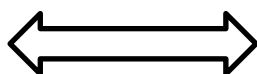
KONKRET

PRESIST

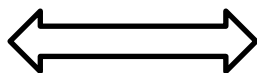
UPRESIST

FREMMEDORD

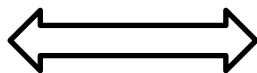
DAGLIGDAGSE ORD

HØYSTIL

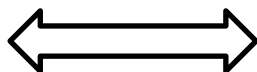
LAVSTIL

NØKTERNT

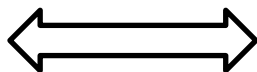
BLOMSTRETE

AKTIV

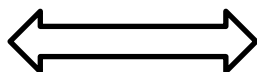
PASSIV

KONSERVATIVE
FORMER

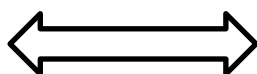
RADIKALE
FORMER

SPRÅKLIGE
FORSTERKERE

SPRÅKLIGE
DEMPERE

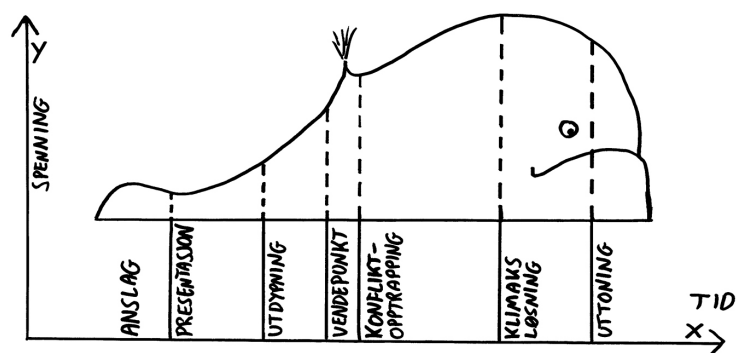
FULLSTENDIGE
SETNINGER

SETNINGSEMNER

ANDRE BEGREPER SOM KAN BRUKES FOR Å BESKRIVE SPRÅKLIG STIL:

barnespråk, importord, fyllord, dialektord, slanguttrykk, substantivsyke, metaforer, kansellistil, eventyrstil, sagastil, minusord, plussord, versaler, rytme, emoji, dus, des, sms-språk, ordspråk, adjektiv, onomatopoetikon, turveksling, reparasjoner

Hollywood-modellen

Hollywood-modellen er en litterær analysemodell som viser hvordan spenningen stiger og synker i en historie, blir fortalt. Den vannrette linjen i figuren (x-aksen) viser tiden, mens den loddrette linjen (Y-aksen) viser spenningen. Klarer du å bruke modellen på teksten du har lest? Fyll inn detaljer fra skuespillet/filmen/fortellingen i kolonnen til høyre.

Hollywood-modellens faser	Skuespillet/filmen/fortellingen
Anslag Denne fasen er temmelig kort og er ment som en appetittvekker. Historiefortelleren antyder hva fortellingen skal handle om.	
Presentasjon I denne fasen blir stemningen satt og temaet introdusert. Leseren blir presentert for tid, sted, hovedpersoner og konflikt. Hva står på spill?	
Utdypning I denne fasen skrider handlingen framover, og vi blir mer kjent med hovedpersonenes motiver og deres sterke og svake sider. Konflikten blir utdypet og mer intensiv.	
Vendepunkt I denne fasen inntreffer et vendepunkt for hovedpersonen, som når et «point of no return»: Han eller hun har ingen vei tilbake og må handle. Konflikten er uunngåelig.	
Konfliktopptrapping I denne fasen trappes konflikten ytterligere opp. Situasjonen blir verre og verre. Hovedpersonen må hente fram nye sider ved seg selv for å klare seg.	
Klimaks I denne fasen når vi spenningskurvens høydepunkt, og konflikten blir som regel løst.	
Uttoning I denne fasen blir historien eventuelt avrundet med en antydning om hva som kommer til å skje videre. Historien «lander».	

Opphavsrett og personvern

Ibsen-spalta

Tenk deg at du har fått arbeid som litteraturekspert på ein nettstad for skuleelevar, og at svara dine blir publiserte på nettet. Spørsmåla frå elevane ser du nedanfor. Legg vekt på å svare godt og fyldig. Bruk gjerne eksempel.

SPØRSMÅL 1:

Eg har lese på nettet at Henrik Ibsen brukte Laura Kieler som modell for Nora da han skreiv «Et dukkehjem». Kven var denne Laura Kieler? På kva måte likna ho på Nora?

SPØRSMÅL 2:

Skodespelet «Et dukkehjem» skapte dårleg stemning mellom Laura Kieler og Henrik Ibsen, ikkje minst fordi kveldsavisene lanserte teoriar om at faren til Laura kunne ha vore modell for faren til Nora. Finst det eksempel på at moderne forfattarar diktar opp figurar som liknar mykje på verkelege menneske – og på den måten krenker personvernet?

SPØRSMÅL 3:

På skulen skreiv eg ein versjon av «Et dukkehjem» der Torvald likna mykje på rektoren vår, som eg ikkje likar særleg godt. Læraren min gav meg dårleg karakter på skodespelet fordi eg var «ufin mot rektor». Men har eg ikkje rett til å dikte fritt? Finst det grenser for ytringsfridomen også i skjønnlitteratur?

SPØRSMÅL 4:

Eg har googla «Et dukkehjem» og funne fram til eit heilt fantastisk høyrespel med Toralf Maurstad og Liv Ullmann i hovudrollene. Det var NRK Radioteatret som laga høyrespelet i 1971, så det er snakk om ei frykteleg gamal innspeling. Kvifor kan ikkje NRK leggje ut dette høyrespelet på nettsidene sine? Henrik Ibsen døydde jo i 1906, så han har ikkje lenger noko han skulle ha sagt ...

SPØRSMÅL 5:

På biblioteket fann eg «Nora Helmer», eit skodespel i tre akter, skrive på nynorsk av Tormod Skagestad i 1982. Har kven som helst lov til å dikte vidare på skodespela til Henrik Ibsen og tene seg rike? Har eg i så fall også rett til å lage den åttande og hittil beste boka om Harry Potter?

SPØRSMÅL 6:

På skulen har vi prøvd å lese «Et Dukkehjem» i original språkdrakt, men det blir for tungt for meg. Eg har tipsa læraren om ei PDF-fil som ligg ute på heimesidene til Den Nationale Scene i Bergen. Språket her er modernisert, og eg forstår mykje meir av denne teksten. Har skulen lov til å laste ned og trykke opp heile dette skodespelet?

SPØRSMÅL 7:

På skulen har vi hatt gruppearbeid og laga bildespel og kortfilm av «Et dukkehjem», og vi har lasta opp multimediefilane våre både på Facebook og YouTube. Er det framleis vi i gruppa som eig rettane til innspelinga vår, eller kan andre tene pengar på arbeidet vårt?

SPØRSMÅL 8:

Til tentamen kunne vi skrive ein tekst om diskriminering, og eg skreiv eit skodespel med namnet «Et dukkehjem». Læraren var lite begeistra og gav meg karakteren to. Ho sa at eg berre hadde herma etter Ibsen, men ingen av replikkane er like! Kan ho framleis skulde meg for plagiat?

Skriveoppgaver

Du skal svare på én av oppgavene.
Husk å oppgi nummeret på oppgaven du har valgt.

Caspar David Friedrich: Frau am Fenster (1822)

Oppgave 1

I skuespillet Et dukkehjem er det i dagligstuen bare ett vindu som vender ut mot verden, og Nora var lite opptatt av hva som skjedde utenfor huset. På mange måter levde Nora i en boble.

Skriv en tekst der du reflekterer over hvordan en tenåring i dag kan oppleve verden fra soverommet sitt. Skap gode overganger mellom avsnittene ved å knytte tanker til ulike gjenstander i soverommet. Tenk deg at teksten skal stå på trykk i et magasin med lesere i alle aldersgrupper.

Bruk som tittel «Verden sett fra gutterommet» eller «Verden sett fra jenterommet».

Oppgave 2

Skriv en skjønnlitterær tekst der du forestiller deg at hovedpersonen helt i begynnelsen av teksten hører én av de fem replikkene nedenfor:

«Er det lerkefuglen som kvitrer der ute?»

«Pytt, vi kan jo låne så lenge.»

«Hvem bryr seg om dem? De er jo fremmede!»

«Jeg har så utrolig lyst til å si "faen i helvete".»

«Skulle ønske jeg kunne rive dem i hundre tusen stykker.»

Replikken skal være sentral for handlingen. Andre replikker i teksten skal avdekke viktig informasjon om hovedpersonens fortid.

Lag selv en passende overskrift.

Oppgave 3

I skuespillet Et dukkehjem kommer ungene inn og bobler over av glede over hvordan de har brukt kroppene sine til å ake og leke utendørs. Nora selv forandrer seg og får ny selvtillit når hun bruker kroppen sin til å danse tarantella.

Skriv en tekst der du reflekterer over hvordan lek, idrett og andre praktiske aktiviteter kan være med på å gi barn og unge en mer positiv oppfatning av sin egen kropp. Vil det for eksempel være lurt av ungdom å tenke mer på hva kroppen kan brukes til enn å tenke på hvordan den ser ut?

Tenk deg at teksten skal publiseres på et nettsted om ungdom og helse. Lag selv en passende overskrift.

Oppgave 4

«Så, så, så. Vær nå den lille lerkefuglen min, akkurat som du pleier å være», sier Torvald til Nora i Et dukkehjem. Også i mange andre replikker gjør Torvald det klart hva slags oppførsel han forventer av ektefellen.

Skriv en tekst der du reflekterer over forventningspress. Skill mellom forventningspress man opplever fra andre og press som man legger på seg selv. Legg vekt på å beskrive gode måter å takle stort forventningspress på.

Formålet med teksten er å hjelpe andre ungdommer til å forstå hva forventningspress er og hvordan man kan takle slikt press. Henvend deg til leserne underveis i teksten, på ulike måter. Lag selv en passende overskrift.

Oppgave 5

Skriv en novelle der en forlatt dukke spiller en vesentlig rolle for handlingen. Handlingen skal utspille seg i løpet av en dag, men legg likevel inn tankereferat der jeg-personen minnes tidligere hendelser. Lag en åpen slutt.

Bruk «Dukken på stranden» eller «Dokka på stranda» som overskrift.

Skriveoppgåver

Du skal svare på ei av oppgåvene.
Hugs å oppgi nummeret på oppgåva du har valt.

Oppgåve 1

I starten av Et dukkehjem gøyrer Nora seg bak ein fasade. Seinare kjempar ho for å kome seg ut av den rolla som ho har fått.

Skriv ei forteljing/novelle der hovudpersonen stadig får gode, men samstundes irriterande råd frå foreldra sine. La det vere stor forskjell på kva familiemedlemmane tenkjer for seg sjølve og kva dei seier i replikkane sine.

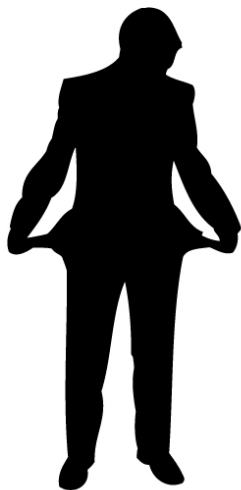
Lag sjølv ei passende overskrift til forteljinga/novella.

Oppgåve 2

I skodespelet Et dukkehjem seier Nora: «Da eg var heime hos pappa, så fortalde han meg kva han meinte om alt, og så meinte eg det same, og om eg meinte noko anna, så skjulte eg det, for det ville han ikkje ha likt.»

Skriv ein tekst der du reflekterer over kva det har å seie å kunne uttrykkje eigne meininger. Still retoriske spørsmål i teksten.

Lag sjølv ei passande overskrift.

Oppgåve 3

«Inga gjeld! Aldri låne!» bryt Torvald i Et dukkehjem ut da Nora spør om litt ekstra pengar for å kunne shoppe.

Skriv eit lesarinnlegg der du argumenterer for at ungdomar på din eigen alder bør vere forsiktige med å låne pengar til eige forbruk. Peik på moglege konsekvensar, og vis til eigne erfaringar ved å låne eller å låne bort pengar. (Her har du lov til å dikte opp slike erfaringar.)

Tenk deg at lesarinnlegget skal stå på trykk i ei stor dagsavis som i kvar utgåve har ei eiga avisside med meningsytringar frå ungdomar. Lag sjølv ei passande overskrift til lesarinnlegget.

Oppgåve 4

«Du snakkar som eit barn», seier Torvald til Nora i Et dukkehjem. Også i mange andre replikkar er Torvald nedlatande når han snakkar til kona si.

Skriv ei forteljing eller ei novelle om diskriminerande eller trakasserande ord som set spor hos hovudpersonen. Bruk tredjepersonforteljar og skriv i notid. Lag sjølv ei passande overskrift.

Oppgåve 5

Skodespelet Et dukkehjem er rekna som ein del av verdslitteraturen og er noko av det aller fremste som er skapt av ein norsk forfattar.

Skriv ein tekst der du argumenterer for eller imot å bruke godt med tid på ungdomsskulen til å arbeide med dei klassiske skjønnlitterære tekstane frå den norske litteraturarven, til dømes eit av skodespela til Henrik Ibsen. Bruk god plass på argumenta som talar for ditt eige hovudsynspunkt, men kom også inn på nokre av dei argumenta som du forventar at motparten vil bruke.

Tenk deg at diskusjonsinnlegget blir publisert på ein nettstad om utdanningsspørsmål, der lærarar, foreldre og utdanningspolitikarar er blant dei viktigaste lesargruppene. Få tydeleg fram at du sjølv er elev på ungdomstrinnet.

Lag sjølv ei passande overskrift til diskusjonsinnlegget.

Lag skodespel!

Skriv ditt eige teatermanuskript med rolleliste, scenetilvisingar og replikkar. Hugs at når du skriv scenetilvisingane, kan du flette inn viktige detaljer både om kulisser, kostyme, rekvisittar, mimikk, kroppsspråk og stemmebruk. Etterpå kan de gjere opptak av skodespelet på mobiltelefonen – eller framføre manuset som eit hørespel og gjere lydopptak!

OPPGÅVE 1:

Skriv ei ny scene til *Et dukkehjem* der barnepassaren Anne-Marie og ryddejenta Helene diskuterer den dramatiske avgjerda til Nora om å forlate heim og born. For å skape litt dramatikkk kan du gi dei to kvinnene ulike synspunkt om det som har skjedd og om kva Torvald og Nora bør gjere vidare.

OPPGÅVE 2:

Skriv ei ny scene til *Et dukkehjem* der Nora kjem på besøk til doktor Rank for å fortelje at ho er blitt gravid: Nora skal bli mor for fjerde gong. Doktor Rank foreslår raskt at han kan hjelpe Nora med abort, men ho er ikkje like sikker.

OPPGÅVE 3:

Skriv ei ny scene til *Et dukkehjem* der doktor Rank har trekt seg tilbake for å dø. Han skriv ned tankane sine og røper meir av forhistoria si. Denne scena må i stor grad (eller heilt og fullt) bli skriven som ein monolog!

OPPGÅVE 4:

Skriv ei ny scene til *Et dukkehjem* der Torvald og Nora møtest i retten for å sikre seg foreldreretten til borna. Kanskje er det nok å skrive ned det eine vitneavhøyet?

OPPGÅVE 5:

Skriv ei ny scene til *Et dukkehjem* der dei tre borna, Ivar, Bob og Emmy, snakkar saman om kva dei skal gjere vidare no som mora deira har forlate heimen. Om du vil, kan du også skrive Torvald eller Anne-Marie inn i samtalen. Bruk ungdomsspråk i replikkane.

OPPGÅVE 6:

Skriv ei ny scene til *Et dukkehjem* der familien Stenborg i overetasjen diskuterer skandalen i etasjen under. Dikt opp ulike hendingar som herr og fru Stenborg har observert dei siste åra. Lat dei bla i dagbøkene sine.

OPPGÅVE 7:

Skriv ei ny scene til *Et dukkehjem* der anten Nora eller Torvald møter søstera si og snakkar ut om problema sine. Lag ei søster som er glad for brotet og som snakkar negativt om den tidlegare svogeren/svigerinna.

OPPGÅVE 8:

Skriv ei ny scene til *Et dukkehjem* der Nora eller Torvald finn tilbake til kvarandre og gjer avtalar om framtida. Avslutt scena med at Torvald matar Nora med makronar.

OPPGÅVE 7:

Skriv ei ny scene til *Et dukkehjem* der Kristine Linde og Nils Krogstad feirar at Krogstad har fått direktørstillinga i Aksjebanken.

OPPGÅVE 8:

Skriv eit nytt skodespel som er litt inspirert av *Et dukkehjem*, men dikt opp heilt nye rollefigurar. Bruk ein av desse titlane på skodespelet:

- «Falsk underskrift»
- «Omsnudde kjønnsroller»
- «Dei tre Helmer-ungane»
- «Lerkefuglen»
- «Eg har aldri elska deg!»
- «Den store Ibsen-quizen»

Sammenlikning av tre elevsvar

OPPGAVE:

En elev hevder at Henrik Ibsens skuespill «Et dukkehjem» inneholder eksempler på diskriminerende og trakasserende språkbruk. Hvordan kan eleven begrunne påstanden sin ved bruke ett eller flere sitater fra skuespillet? Skriv et avsnitt med en slik begrunnelse.

ELEVSVAR A:

Henrik Ibsens skuespill inneholder eksempler på diskriminerende og trakasserende språkbruk: Er det lerkefuglen som kvitrer der ute. Heregud.

KOMMENTAR:

Under middels nivå. Eleven har funnet fram til sitater som kanskje kan brukes i en begrunnelse, men forklarer ikke sammenhengen mellom fagbegrepene og sitatene. Sitatene er ikke markert med sitattegn. Uttrykket «Heregud» er skrevet feil, og det er ikke klart for leseren hvordan dette ordet hører hjemme i begrunnelsen.

ELEVSVAR B:

Finnes det diskriminerende språkbruk i *Et dukkehjem*? I så fall er det Torvald Helmer som står for den, for han kaller konen sin både en lerkefugl og et ekorn: «Er det lerkefuglen som kvitrer der ute?» og «Er det ekornet som romsterer der ute?»

KOMMENTAR:

Middels nivå. Eleven tar bare med det ene begrepet i forklaringen sin. Han viser til en konkret rollefigur og to konkrete sitater, som er korrekt markert med sitattegn. Når eleven prøver å forklare, nevner han ord fra sitatene sine, men han reflekterer ikke over disse ordene.

ELEVSVAR C:

I Henrik Ibsens *Et dukkehjem* finnes det eksempler på språkbruk som kan virke kjønnsdiskriminerende og trakasserende. Når Torvald snakker til Nora i første akt, snakker han om henne i tredje person, og han bytter ut navnet hennes med dyrenavn, for eksempel «lerkefugl» og «ekorn». Vi har alle ulike grenser for hva vi aksepterer: Noen kvinner kan sikkert reagere på at de blir sammenliknet med små dyr, mens andre kvinner kanskje synes at det er harmløst og ikke noe å bry seg om.

Mot slutten av tredje akt er Torvald sint på Nora og kaller henne både «hyklerske», «løgnerske» og «forbryterske». Disse ordene har en klart negativ klang og kan nok bli oppfattet som hånlige/trakasserende.

KOMMENTAR:

Over middels nivå. Eleven finner fram til gode eksempler i teksten, siterer disse ordene og reflekterer litt rundt dem ved hjelp av egne ord. Sitatene er korrekt markert med sitattegn. Det er positivt at eleven legger inn noen språklige dempere, for eksempel ved å skrive «kan virke» istedenfor «virker» og ved å legge inn et «nok» i nest siste linje.

FASITSIDER

Dukkehjem-quiz – side 42

- 1 B Bare kvinner er oppgitt med fornavn.
- 2 A i Helmers bolig
- 3 D at juletreet skal pyntes før barna får se
- 4 D dobbel pris
- 5 et juletre, et kronestykke, et piano, julegaver, makroner
- 6 A Hun lytter ved døren hans.
- 7 F Torvald Helmer
- 8 E Hun tørker seg om munnen.
- 9 A at hun aldri skal stifte gjeld
- 10 E gutteting til guttene, jenteting til jentene

Dukkehjem-quiz – side 44

- 21 D at Krogstad hadde gjort noe kriminelt
- 22 D Nora Helmer
- 23 A «Død og pine!» (eller «Faen i helvete»)
- 24 C Kristine Linde
- 25 C Datoen var gal.
- 26 A at doktor Rank er forelsket i Nora
- 27 C at Krogstad blir oppsagt
- 28 F syfilis
- 29 D Nora
- 30 A Han forteller at han elsker henne.

Dukkehjem-quiz – side 43

- 11 A Begge sløser med pengene sine.
- 12 B at hun ikke har småpist kaker
- 13 B at Nora har en gave med ukjent innhold
- 14 A at Torvald kommer til å tjene mye penger
- 15 B på julaften
- 16 F Torvald Helmer (guden Tor)
- 17 AC djevelen og lord Voldemort
- 18 C Nora sendte ingen kondolanser til henne
- 19 BE
- 20 C at Nora har tatt opp et hemmelig lån

Dukkehjem-quiz – side 45

- 31 A, B og C
- 32 A Hun har ikke nøkkelen.
- 33 A å drive giften ut av kroppen
- 34 C å leve sammen for resten av livet
- 35 E Nora
- 36 C Han er kåt.
- 37 C «Og tak for ilden.»
- 38 D et kors
- 39 C Hun kan bli boende, men ikke oppdra ...
- 40 B kaster maskeradedrakten og kler seg om
- 41 A at hun og Torvald skal være likestilt

Rekvisittene i et dukkehjem – side 46

- **Broderiet** kan vise at Nora er opptatt av pynt. Hun lager ikke klær: Kanskje erkjenner hun ikke at livet i paradiset er over?
- **Sigaren** kan være symbol på luksus, kanskje på noe erotisk, kanskje på døden?
- **Juletreet** kan være symbol på livets tre i paradiset eller et symbol på kristendom og den mangelfulle plassen religionen har i Helmers leilighet.
- **Lampen** kan være symbol på sannhet.
- **Makronene** kan – sammen med Noras løgner og hennes gjentatte tørking rundt munnen - være symbol på utroskap (se Salomos ordspråk 30.20)
- **Maskeradedrakten** kan være et symbol på at Nora kler seg ut, bruker maske og spiller en rolle
- **Nøklene** kan være et symbol på makt.
- **Pelsen** til Krogstad og Rank kan være et symbol på det dyriske ved dem.
- **Pennen** til Helmer kan være et symbol på makt og kunnskap.
- **Lommeboka (portemonæ)** kan være et symbol på makt.
- **Praktbindene** kan være et symbol på makt, eller på at på at Helmer pynter.
- **Ringene** kan være et symbol på samhold.
- **Sjalet** kan være et symbol på at Nora vil skjule seg selv og sannheten.

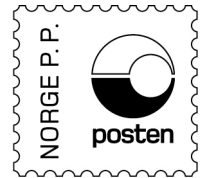
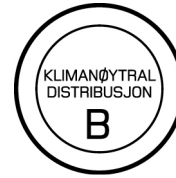
Symbolbruk i et dukkehjem – side 47

- **Dukkehuset** kan være et symbol på et samfunn der menneskene er tildelt roller, eller et hjem der beboerne spiller roller for hverandre, eller et hjem der noen ikke blir sett på som tenkende, selvstendige individer.
- **Dørene** kan være et symbol på veien ut av huset, ut til virkeligheten.
- **Ekornet** kan være et symbol på en skapning som blir holdt i bur.
- **Gullpapiret** kan være et symbol på pengenes makt: Henges det opp i juletreet, kan juletreedansen minne om dansen rundt gullkalven.

- **Klokka tolv andre juledag** kan være symbol på skjebnetimen: Noras frist for hvor lenge hun må holde på hemmelighetene for Torvald, går da ut. Midnatt er også et magisk øyeblikk i Askepott.
- **Lerkefuglen** kan være et symbol på en skapning som synger pent, men er i bur.
- **Tarantellaen** er en dans som kan symbolisere en overgang fra syk og forgiftet til frisk og klartenkt.
- **Vinduet**, det finnes bare ett, kan symbolisere den begrensede utsikten Nora har.
- **Den 29. september** kan symbolisere Mikkelmess, en kristen høytidsdag da Nora forfalsket underskriften sin.
- **Kristine** kan symbolisere Jesus Kristus, også han skrev seg inn i historien en julaften.
- **Nils Krogstad** kan symbolisere både julenissen (fornavnet) og en som er krokete og lager trøbbel.
- **Rank** kan symbolisere rakrygget – men det er han kanskje ikke. Navnet rimer på «krank», som betyr syk.
- **Torvald** kan være symbol på guden Tor, som ville bevare verdensordenen.

Karakterbeskrivelser av Krogstad og Rank – side 54 og 55

Krogstad			Rank		
R	G	U	R	G	U
		X			X
X			X		
	X			X	
	X		X		
X					X
X			X		
	X		X		
X				X	
	X			X	
X			X		

NORSKnytt

Norsknytt nummer 3/4-2014

Returadresse:
Norsknytt
Postboks 303
7601 LEVANGER

Henrik Ibsen (1901–1929)

Dødningeballet

Henover den Kirkegaard øde
Har Natten sin Vinge udbredt; –
Saa roligt der slumre de Døde,
En Slummer, som brydes ei læt; –
Og sælsomt i Maanens Glands
Mon glimte den Marmelsteen,
Som, prydet med taarevædt Krands
Bedækker den Dødes Been. – –

Men brydes hiint Gravens Stille
Af Midnattens dumpe Slag, –
Da, hvis du kun lytte vilde,
Du hørte en Tummel svag, –
Og altsom det nærmer sig,
Da drønner det meer og meer, – –
Og Vandreren korsers sig
Og gyser, skjønt Intet han seer! – –

Da aabnes de sjunkne Grave
Og hver en mosklædt Steen,
Og frem af de Boliger lave
Saa tause de Dødnings treen.
Dog klapped ved hvert et Trin
De mørskne Knokkelbeen;
Men Kappen, det hvide Liin,
Den skinned som Sneen reen. – –

De gribe hverandres Hænder,
Og samles som til en Fest;
En Lygtmand som Lampe brænder,
Hvert Beenrad er velkommen Gjæst, –
Hver fatter sin Naboes Haand
Og dandser saa vildt i Ring; –
Ha, maaskee en Fyrstes Aand
Med Betlerens farer omkring! – –

Tro ei Musicanter der mangler
Ved et saa kosteligt Bal:
Et Beenrad med Knokler rangler,
En Anden en Hjerneskal
Som Tromme ferdigt mon slaa,
Det klinger, som sidste Suk
Fra bristende Hjertes Vraa, –
See det er de Dødes Musik! – –

Om smuldrede Gravmonumenter
De dandse saa lystigen rundt;
Men Gravene atter dem vente,
Een Time er kun dem forundt. – –
– Tilende er Ballet de gav;
Thi huult lyder Klokkens Slag,
Og dybt i den rolige Grav
De slumre til yderste Dag! – – –